

GESTA REGUM SCLAVORUM

INSTITUTE OF HISTORY
OSTROG MONASTERY

Sources for Serbian History
Volume 7
Latin sources
Volume 1

GESTA REGUM SCLAVORUM

Editor-in-chief

Tibor Živković
Director of the Institute of History

Belgrade
2009

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ
МАНАСТИР ОСТРОГ

Извори за српску историју
књига 7
Латински извори
књига 1

GESTA REGUM SCLAVORUM

Уредник

Тибор Живковић
Директор Историјског института

Београд
2009

Објављивање ове књиге финансијски је помогло

**МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И ТЕХНОЛОШКИ РАЗВОЈ
ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

GESTA REGUM SCLAVORUM

Том I

Критичко издање и превод

Издање приредила и текст превела
Драгана Кунчер

ПРЕДГОВОР

Дело које у овом издању називамо *Gesta regum Sclavorum* (у науци познато као *Летопис попа Дукљанина*) које нам је сачувано на латинском у само два рукописа (Ватиканском и Београдском) поставља неколико основних проблема при филолошкој анализи. Та питања су следећа:

1. Да ли је дело целовито, односно, да ли га је написао један аутор?
2. Какав је однос између овог дела и сачуване редакције на старохрватском?
3. Какав је однос између два сачувана рукописа и да ли је могуће успоставити рукописну традицију?

Дело је имало више издања, али је ово прво које је засновано на оба сачувана рукописа и у свом оквиру доноси и критички апарат. Такође је и прво издање које, поред оригиналног старохрватског текста, доноси и његов превод на српски, као и критички апарат хрватског текста (заснован на једном Загребачком рукопису и ранијим издањима, пре свега Чрнчићевом).

Анализа оба латинска рукописа показала је да се они битно не разликују, тј. да новооткривени Београдски рукопис не пружа, осим на два места, никакве новине у односу на већ познати текст. Напротив, Београдски рукопис испушта поједине делове текста (некада поједине речи, а некада целе реченице), затим има бројне ортографске грешке: каткада толико велике да се речи у којима се налазе по смислу не уклапају у реченицу. Само у неколико случајева Београдски рукопис даје логичнији лексички избор у односу на Ватикански и, као што смо рекли, само у два случаја даје потпуно нов текст који не постоји у Ватиканском.

Ипак, два рукописа су у највећој мери подударни. Примећује се да су лакуне на истим местима и у једном и у другом рукопису: оба садрже исте „грешке“, односно места за која сматрамо да су грешке настале преписивањем и да се нису налазила у

II

аутографу. Тако имамо у оба рукописа иза речи *papa Gelasio* додатак *secundo*, што је, чини нам се, невероватно да се налазило у оригиналу јер се не ради о папи Геласију другом, већ о папи Геласију првом, и што мислимо да аутор није могао да погрешити. Могуће је да је ово настало тако што се омашком писара прво удвојио римски број I уз име папе Геласија, а затим да је римски број II, током даљег преписивања, поново словима записан као *secundo*. А ова заједничка грешка је по нама један од доказа да су ова два предлошка у рукописном родословном стаблу изузетно блиска.

Када се упореде два рукописа примећује се да Београдски рукопис кроз цео текст тежи да сачува иста лична имена, као и исту дијатезу често употребљаваног глагола *dominari*. На пример, Београдски рукопис за једну особу, односно један топоним, чува фонолошки, али углавном и ортографски исто име, док је у Ватиканском реч о палети назива. Типични примери су различити називи за краља Светоплека, за Хумску област и нпр. за Црмницу. Тако Ватикански рукопис краља Светоплека назива *Sfetopelek*, *Suetopelek*, *Sphetopelk*, *Sphetopelek*, *Suetopelk*, док га Београдски рукопис доследно назива *Suetoplek*. За Хум се срећу називи (дати у падежу): као именице *Chelmo*, *Chelmam* и придеви *Chilhanae*, *Chelnani*, *Chelmani*, док се у Београдском рукопису Хум или Хумска област увек зове *Chelno*, а Црмница је у Ватиканском и *Cremeniza* и *Cermoniza* и *Cermeniza*, док је у Београдском само *Cermeniza*. Има наравно и примера где и Београдски рукопис доноси разне облике имена за једну исту личност или област, али укупни утисак је да Београдски рукопис покушава да уједначи графију, барем оних имена која се чешће јављају. Између два рукописа упадљива је и разлика код глагола *dominari*. Глагол, који је по норми класичног латинитета увек депонентан и никада не тражи допуну директног објекта, у Ватиканском рукопису среће се поред депонентног и у активном облику и увек уз себе има акузатив (*dominavit eam*, *dominavit regnum* и сл.). Београдски рукопис је овде строжи и скоро увек користи депоненти облик и то са индиректним објектом (*dominaretur provinciae* и сл.). Наше мишљење је да је ово нормирање последица преписивачевог намерног исправљања, а не стање оригиналног текста.

Ипак, у Београдском рукопису поред ових, рекли бисмо - ретких тежњи за уредношћу, срећемо грешке и пропусте који могу

само да сведоче о немару, брзоплетости и журби преписивача. Грешке, односно, делови који нарушавају природан смисао реченице и природан дискурс су бројне и има их све више како се ближимо крају књиге. Понекад се ради о ситнијим пропустима, изостављању предлога *in*, везника *et*, присвојне заменице *suus*, али некада, као што смо рекли, и о изостављању неколико речи, па чак и целих реченица. У мање грешке, тако да некада нисмо сигурни шта би било вероватније да је стајало у оригиналу, спада и употреба синонима. Тако, на пример, Београдски рукопис има уместо *Dei misericordia - Misericordia Domini* или уместо *cognovi - agnovi, valedicens - valefaciens, quantocius - quam cicius, et - ac, haec - hoc, suo - sui, terrore - timore, neci - in morte*. Ипак, грешке су веће и упадљивије онда када се речи у којима се налазе никако не уклапају у смисао реченице. Тако, Београдски рукопис има *heredes* „наследник“ уместо *Herodes* „Ирод“ у пасусу где се помиње и Иродова жена Иродијана, затим ето, на истој страни, зла Јаквинта у Београдском рукопису говори Бодину, кога је отровала, *Scio quia mortuus es...* „Знам да си мртав...“ уместо природнијег и у контексту логичнијег *Scio quia moriturus es...* „Знам да ћеш умрети...“, како стоји у Ватиканском. Или, када се говори о власти и јурисдикцији цркве у Светоплековом краљевству у Ватиканском рукопису каже се да ће у њој имати право, односно, власт једино црквени великодостојници под чијом је управом. Њихова власт се означава у Ватиканском са *potestatem, seu dominationem* где раставни везник *seu* служи да би увео синониме, тако омиљене у средњовековном латинитету. У Београдском уместо *dominationem* „власт“, стоји бесмислено *diminutionem* „умањење“. Понекад су грешке ем упадљиве, ем (ненамерно) духовите. Тако, када се говори о синовима краља Себеслава у Ватиканском рукопису реченица почиње *Nati sunt ei duo filii gemini* „Родила су му се два сина близанца“, док су они у Београдском „љути“ - *Irrati sunt ei duo filii gemini*. У Београдском рукопису се некада на синтактички недопустив начин користе падежи, па тако уместо објекта у акузативу уз глагол *invenire* и већ постојећи субјекат *venientes (venientes... invenerunt Ostroyllum)* стоји погрешно номинатив *Ostroyllus*. Примећује се да у односу на Ватикански Београдски рукопис често користи другачији падеж уз предлог *in*. На пример, у Београдском

IV

рукопису срећемо уз глаголе *residere, intrare, adorare, asportare* после предлога *in* акузатив, уз глаголе *elevare, proicere* аблатив, док је у Ватиканском обрнуто. Иако су неке употребе ближе правилима класичне граматике, у овим случајевима, будући да се ради о средњовековном латинитету, не можемо да тврдимо - а нарочито ако имамо само два сачувана рукописа - који од њих одражава стање оригинала. Даље, оно што највише одаје незаинтересованост преписивача Београдског рукописа за текст су и бројне бесмислене, на латинском непостојеће речи. Тако се у Београдском рукопису уместо броја VIII, како стоји у Ватиканском, налази неразумљиво *vasii*, што ништа не значи. У опису побожног краља Светозара у Ватиканском се каже да је био *mansuetus... ac pius*, док у Београдском стоји *piris* уместо *pius*. Ако се изузме датив-аблатив множине именице *pirus* „крушка“, *piris* је бесмислена реч и, морамо рећи, траљави покушај да се некако представи реч која се налазила у предлошку. Исти случај је и са дефинисањем топонима, стене на коју је прибегао кукавни отац Радослав бежећи пред Чаславом. У Ватиканском се каже *fugiens venit in locum qui dicitur Lasta* „(краљ) је бежећи дошао до места које се зове Ласта“, а следећа реченица почиње са *cernens* „увидевши (да не може да побегне)...“. Београдски рукопис је ове две реченице спојио, а уместо *dicitur Lasta* налази се *dum lata (cernens)* „док (је посматрао) свуда унаоколо“, што би било прихватљиво, можда, у случају да је овај спој био синтактички успешан. Али, пошто са уметнутом реченицом - лепилом *dum lata* ове две реченице постају бесмислене, онда је наш закључак да је и ово једна од бројних грешака преписивача Београдског рукописа. Слично је и са реком Савом коју изгледа не препознаје у свом предлошку и чита је као *suo*, док у Ватиканском стоји ближе *Saum*. Понекад се у читавим секвенцама види нагло опадање пажње преписивача. У одељку о светом Владимиру (који се, да би избегао сукоб, попео на планину Облик, а ту су га дочекале отровне змије и почеле да му убијају војску) преписивач прави неколико узастопних грешака, не много великих, али довољних да се види немар и непажња. Тако, змије су наносиле велику штету „како људима, тако и животињама“, како стоји у Ватиканском рукопису (*tam de hominibus, quam de animalibus*), док у Београдском стоји *tam de hostibus* „како непријатељима,

(тако и животињама)“ што је неприродна антитеза за *animalibus*. Владимир, да би спасао народ, пролио је сузе пред Господом и „изговорио молитву“ (*orationem fudit*), како стоји у Ватиканском рукопису. Напротив, у Београдском уместо *orationem* стоји бесмислено *occasionem* „прилику“. И најзад, а на самом почетку одељка, срећемо не тако чест партицип *igniti* „ватрене, овде љуте, отровне“ у Ватиканском, који се у Београдском налази као *ignisi*, придев који не постоји. Чини се да је у овом одељку преписивач Београдског рукописа нехајно прелазио преко свог предлошка и крајичком ока хватао почетке речи, а наставак писао по сопственом нахођењу (*orationem - occasionem, hominibus - hostibus, igniti - ignisi*).

Ипак, на неколико места Београдски рукопис доноси прихватљивије читање од Ватиканског. Најпре, у одељку о бегу Радослава на стену у мору Ватикански рукопис каже да су Радослав и његови људи „у временском теснацу, временом прикљештени“ *tempore percussi*, док Београдски даје прихватљивију и у самом тексту више пута коришћену синтагму (додуше са именицом *terror*) *timore percussi* „преплашени, страхом опхрвани“. И друго, оно што је још занимљивије, решава бесмислицу која постоји у Ватиканском, а то је да је топарх Курсилије после крваве битке, тешко рањен, умро у равници „ропства“ Скадра *in planitie servitutis Scodrinae*. У Београдском се уместо *servitutis* налази *civitatis*, што мислимо да је исправно - „у равници испред града Скадра“.

И најзад, оно благо што доноси Београдски рукопис су два додатка, места којих нема ни у траговима у Ватиканском. А то је придев *rudi* у реченици *qui rudi adhuc populo* када се говори о народу који је још увек „свеж“ у вери, с једне стране, и с друге, делић реченице када се говори о нападу Сарацена на градове у Даламацији, када су Словени хватали избегле Латине који су хтели да се врате у своје градове по престанку опасности. Да није Београдског рукописа не бисмо имали потпуну реченицу која је очигледно у Ватиканском рукопису скраћена због постојања две сличне речи *revertentes* и *revertere* близу једна до друге - преписивач је, збунивши се, „прогутао“ ред и започео преписивање не од почетка, већ од средине реченице.

Друго благо, по нама, доноси Ватикански рукопис, односно поновно пажљивије читање рукописа. Ради се, наиме, о почетку

дела када писац, образлажући своје мотиве да се лати пера, каже да су га његови суграђани, и стари и млади, замолили да преведе са словенског на латински *libellum Gothorum, quod Latine dicitur Sclavorum, regum*. Ово је наше и ново читање речи која се до сада читала *regnum*. Превод је до сада гласио „(замолили су ме да преведем) спис о Готима, што се латински зове *Regnum Sclavorum*“ (В. Мошин), или „да *Спис о Готима*, који се латински назива *Regnum Sclavorum* (преведем)“ (С. Мијушковић), или „да *Књижицу о Готима* која се латински назива *Regnum Sclavorum* (преведем)“, (Д. Синдик/Г. Томовић). Иако зумирање рукописа електронским путем јасно показује да се ради о првобитно написаној речи *regnum*, а касније преправљеној у *regum*, и филолошка анализа може да пружи довољно основа за ново читање. Најпре, генитив множине због свог наставка и метричких особина обично се не јавља испред именице са којом чини синтагму. Синтагма *Gothorum regnum* или *Sclavorum regnum* није еуфонична и такође, због маркираног положаја атрибута, представља скоро немогућ ред речи у наслову једног дела. Самим тим синтактичке везе и „шта се са чим слаже“ треба тражити у другим деловима реченице. Ипак, да напоменемо, чак и да прихватимо да се ради о једном врло чудном наслову књиге који гласи *Gothorum regnum*, односно, *Sclavorum regnum*, и да је писац заиста хтео да напише оно што су наши преводиоци касније преводили, онда бисмо морали да замислимо да је аутор после *libellum* хтео да стави две тачке, знаке за навођење или искошен фонт, интерпункцију (и слог) који се никако не би користили у латинском саставу на овом месту. Наслов у латинском уводи се или односном реченицом *quod dicitur, vocatur* и сл., или са *videlicet* или се наводи присвојни генитив имена писца, а потом наслов дела. То су неке од могућности, али ниједна од њих није подударна нашој, модерној. Осим овог анахронизма при превођењу и присилне модернизације текста, као и непознавања метричких својстава латинског језика, до неспоразума и доследно погрешног читања је можда дошло због мишљења да је *libellum* антецеденс односне реченице *quod dicitur Latine*. Напротив, односно *quod* је у средњем роду зато што је неутрално „што се каже на латинском“ и може да подразумева појам, реч, чак и реченицу (овде само назив *Gothorum*). Ради се, додуше, о

извесном анаколуту, али не толико немогућем и свакако мање немогућем од синтагме *Gothorum regnum*. И најзад, решење је, по нама, синтагма *libellum Gothorum regum*, која се појашњава и за коју се каже да на латинском гласи *libellum Sclavorum regum*. Будући да се ради о присвојном генитиву, а не о генитиву ближег одређивања, и да је опет, с друге стране, реч о објекатском, а не о субјекатском генитиву исправни преводи били би „књига о готским, односно како се каже на латинском, словенским краљевима“ или краће „списак готских, односно како се каже на латинском, словенских краљева“.

При успостављању рукописне традиције, дакле, а на основу анализе два рукописа, можемо рећи да су два рукописа блиска зато што се умногоме подударaju, али због малих и важних нових делова у Београдском рукопису који се не налазе у Ватиканском и које Београдски рукопис одатле није могао да преузме, мишљења смо да су оба рукописа настала у слично време са једног заједничког предлошка и да је преписивач Ватиканског био пажљивији и вернији тексту од преписивача Београдског рукописа.

Што се тиче структуре дела и питања да ли је га је написао један аутор можемо дати следеће одговоре: дело није по структури целовито, али мислимо да га је написао један аутор. Већ на први поглед могу се разабрати целине или заокружене приче које су - не само по свом садржају, већ и по језичким карактеристикама - различите. Неке су стилске дотеране, лексички богате, радња се описује живо и бележе се детаљи нпр. прича о светом Владимиру и Косари „мали љубавни роман“, а други делови су шури и неразрађени, нпр. поглавља о Остривоју, Толимиру, Прибиславу. Трећи пак језгровити су и пуни података, али нимало лепршаваг и пријатног стила (поглавља о Браниславу и његовим потомцима). Ипак, као што ће се видети у коментару овог дела (том II) ова различитост може пре да се припише различитости извора које је аутор користио, него могућој различитости аутора. Преписивање, опонашање и верно праћење узора су у средњем веку сматрани за нормалан и пожељан начин писања и дело које је на изглед цело састављено од парчића може да буде производ једног аутора-компилятора. Иако ће у коментару бити јасније представљени докази да се ради о замисли једног човека, језичком анализом

VIII

долази се до истог закључка. Наиме, сви делови, иако различити по набројаним карактеристикама, ипак имају заједничке, fine одлике за које мислимо да показују обраду једног списатељског ума. Ради се, најпре, о свезама које премошћују како епизоде, односно, приче, тако и мање делове, мисли или теме. Оне се у целом делу понављају и то су *post haec, praeterea* и мало ређе *inter haec*. То су уједно речи које је морао сам аутор да стави, чак и да је све дословно преписао. Затим, иако се лексика мења од теме до теме, за исте ситуације писац бира исте конструкције, исте изразе. Тако, на пример, када се говори о заузимању територије (провинције, земље, града) увек се користи глагол *obtinere (obtinuit regnum, obtinuit terram)*, затим када се говори о краљевим потомцима најчешће се користи исти образац *genuit filium, genuit ex ea filios*. За путовање у неку област, град, користи се доследно кроз цео текст глагол *pergere*, затим када се говори о повратку у свој завичај, место одакле су дошли, најчешће се користи синтагма *loca sua (reversi sunt ad loca sua, fugerunt per loca sua* и сл.). Слично пратимо и доследну употребу речи *gens* за војску и *bellum* за битку. Све ово могу да буду показатељи тога да се ради о једном, а не о више писаца.

И најзад, можда најзанимљивије питање од свих, а то је однос између латинске верзије и краће хрватске верзије која прати латински текст мање-више верно, да би се у последњим поглављима потпуно раздвојила и дала сопствени крај. Ову необичну ситуацију да, с једне стране, имамо дело на латинском које тврди да је превод са словенског, и верзију на словенском за коју би било најлакше помислити да се ради о ауторовом предлошку, али која и личи и не личи на латинску верзију и свој могући „превод“, било је инспиративно покушати тумачити. И на први поглед се види да је немогуће да је нама сачувана хрватска верзија послужила као предлошак за превод латинске - разлике су исувише велике. Упоредо постављени текст то јасно показује. И Чрнчићева идеја да је можда све било обрнуто, тј. да је хрватска верзија у ствари превод латинске верзије, када је реч о конкретним текстовима који су пред нама, чини се неоснована. Опет, разлике су превелике. Остале су друге две могућности, а то је да су ове верзије преводи са нама данас непостојећих оригинала: да је латински текст превод

непознатог словенског рукописа и/или да је хрватски текст превод непознатог латинског рукописа. Иако је теоретски могуће да су обе верзије у ствари преводи, ми ћемо се задржати на решавању питања хрватске верзије, онако како је Чрнчић сугерисао, тј. да се можда ту ради о преводу са латинског, а не о спису оригинално састављеном на словенском језику. Разлог због којег бирамо ову страну доказивања је у томе што је, како смо видели, то било много лакше, него доказивати да је латинска верзија или њен део превод са словенског. (Мислимо да су последња поглавља, највероватније, латински резиме дуже словенске хронике. Имена која нису дата у флексији *Lutovid*, *Chvalimir*, *Michala*, *Necman*, затим директно цитирање на словенском оригиналу *Boxe pomiluy*, *Boxe pomiluy*, *Boxya milost*, као и назнаке словенске синтаксе (SVO језика) говоре у прилог овој тези.) У сваком случају, испитивање хрватске верзије донело је занимљиве и корисне резултате, тако да се надамо да они могу да помогну код методологије решавања питања превода/оригинала латинске верзије. Упоређивањем хрватске верзије и латинске верзије коју ми имамо, дошли смо да закључка да је хрватска верзија превод сличне, краће латинске верзије која није сачувана, а која је имала све карактеристике као и сачувана хрватска верзија, како разлике у појединостима, тако и потпуно нова поглавља - поглавља о Звонимиру која наша постојећа латинска верзија не садржи. Бројне незграпне конструкције, скоро доследно за словенски језик необичан ред речи и најзад нелогичности у целим реченицама и пасусима упућују на то да је Чрнчић био у праву и да се ради о (лошем) преводу са латинског. Навешћемо синтагме за које мислимо да нису блиске словенском језику и за које мислимо да их Словен, пишући на свом матерњем језику, не би употребио: *sfit vazesse* (савет узеше), *dobit cij uzroch u sfoie vuratiti se* (добити неки узрок у своје вратити се), *sfoij chonac ucinj* (свој крај је учинио), *od charvj ostavglien* (од крви остављен), *postavi mu jme Sillijmir* (поставио му је име Силимир), *ulise u misal* (ушло у мисао), *tacho Primorscho*, *chacho Zagorscho* (тако Приморско, како Загорско), *bij velle ugodno... chragliu* (било је веома угодно... краљу), *da bude chragl sfim, a oni sfachij posebij* (да краљ буде свима, а они сваки посебно), *obsluzevase zapovidij bozgie* (опслуживаше божје заповести), *jmase obicaj loviti* (имаше обичај ловити),

X

darsase razlog od ovac nichoga chneza (држаше разлог од оваца неког кнеза), *cini ga vurichij u richu Savu* (учини га врћи у реку Саву), *sin * * * dobroga spomenutgia* (син * * * доброг споменућа), *s oruznom ruchom* (са оружаном руком). Међутим, уколико прихватимо да се ради о преводу са латинског ове незграпне конструкције, обрнутим преводом и повратком на оригинал, постају смислене и уобичајене. Па тако обрнутим процесом добијамо: *consilium ceperunt* (одлучили су), *causam habere ad sua reverti* (имати разлога да се врате у свој дом), *finem suum facere* (окончати живот), *sanguine destitutus* (искрвављен), *nomen ei posuit* (наденуо му је име), *venit ei in mentem* (пало му је на памет), *tam Maritima, quam Transmontana* (како Приморско, тако Загорско), *placuit regi* (допало се краљу, односно, краљ је одлучио), *universis et singulis* (свима заједно и свима појединачно, уобичајена фраза у латинским средњовековним повељама), *observaverunt mandata Dei* (поштовали су божје заповести), *venari solebat* (често је ловио), *rationem ovium cuisdam principis habebat* (водио је рачуна о овцама неког кнеза), *fecit eum in flumen proici* (наредила је да га баце у реку), *filius *** bonae memoriae* (син покојног * * *), *cum manu armata* (са оружаном четом). Распоред речи, инсистирање на присвојном придеву иза именице, затим глаголу на крају, честа употреба партиципа на местима где би у латинском могао да се налази апсолутни аблатив употпуњују слику да се ради о преводу, а не о оригиналном тексту. Битан елемент који на ово упућује су лоше схваћени пасуси, па и називи (нпр. име краља Светоплека, где је прочитано краљ светог пука и сл.).

Ово издање у себи садржи негативни критички апарат, тј. наводе се само облици који нису дати у главном тексту. При издавању текста прибегли смо правописној, али и називној стандардизацији. То значи да смо одлучили, ради лакшег читања, да једну особу увек зовемо истим обликом имена, а да све варијанте из рукописа оставимо у апарату. Хрватски апарат се, нажалост, пошто нисмо имали више рукописа, заснива на једном рукопису и Чрнчићевом издању. Напомињемо да смо правили разлику између слова *u* и *v*, како у латинском, тако и у хрватском тексту, док смо у латинском увек писали *i* за слова *i* и *j*, а у хрватском смо, ради што тачнијег приказа рукописа, чували ову разлику.

**DEOCLEANVS IN VITIS REGVM
DALMATIAE ET CROATIAE**

LJETOPIS POPA DUKLJANINA

*U ime Boga sfemoguchiega,
tvorca neba i zemglie.*

5 Rogatus a vobis
dilectis in Christo fratribus ac
venerabilibus sacerdotibus
sanctae sedis archiepiscopatus
Dioclitanae ecclesiae, nec non
10 et a pluribus senioribus,
maxime a iuvenibus nostrae
civitatis qui non solum in
audiendo seu legendo, sed in
exercendo bella, ut iuvenum
15 moris est, delectantur, ut
libellum Gothorum quod
Latine Sclavorum dicitur
regum quo omnia gesta ac
bella eorum scripta sunt ex
20 Sclavonica littera verterem in
Latinam, vim inferens meae
ipsi senectuti vestrae postu-
lationi fraterna coactus caritate
parere studui. Verum tamen
25 nullus legentium credat alia me

5 Rogatus] ogatus B || 11 maxime] vero *post add.* B || 14 iuvenum]
iuventutis B || 18 regum] regnum *V^{ac.}*, regnium B || 22 ipsi] *emendavi*, ipse *codd.*

*У име Бога свемогућег,
творца неба и земље.*

5 Пошто сте ме ви,
драга браћо у Христу,
уважени свештеници свете
Дукљанске архиепископије,
затим многи старији нашег
10 града, али највише они
млади који задовољство не
налазе само у слушању и
читању о бојевима, већ
уживају, како је обично код
15 младежи, и у самом бојевању
замолили да попис готских,
односно како се каже на
латинском, словенских кра-
љева, у којој би били
20 описани сви њихови подвизи
и ратови, са словенског
језика преведем на латински,
ја сам, силећи своју старост
потакнут братском љубављу
25 пристао на ваш захтев. Ипак,
нека ниједан читалац не
помисли да сам написао било
шта друго до оно што сам

scripsisse praeter ea quae a patribus nostris et antiquis senioribus veridica narratione referre audivi.

5

I Regnante in urbe Constantinopolitana imperatore Anastasio qui se et alios multos Eutychniana haeresi
10 maculaverat, Romae vero praesidente Gelasio papa [secundo] eo tempore praeclaruerunt in Italia Germanus episcopus et Sabinus Canu-
15 sinae sedis episcopus atque venerabilis vir Benedictus apud Cassinum montem, exiit quoque gens a septentrionali plaga quae Gothi nomina-
20 bantur, gens ferox et indomita, cui erant tres fratres principes, filii regis Senudslavi. Quorum nomina sunt haec: primus Brus, secundus Totila, tertius vero
25 Ostroyllus.

I^a Chragliuiuchi cesar u gradi [basiligi] cesarstva u vrime u cho se bihu prosfitlilij blaxeni muxi Jerman bischup j pristoglia chapitulschoga j pristolgia Chamixie †Scilie† bischup j tolico †gie† poctovanj i blaxeni mux Benedijch blixu Gore ciciliansche pribivasse na lit gospodignich trista i pedeset i sedam. I tada izide nichu puch i mnostvo gliudi od istocha chi se zovihu Gotj, gliudi tuvardi i golemo gliuti, prez zachona chacho diugij, chim gliudem bihu gospoda trij bratincj chi bichu sinove chraglia Sfiholada, chim bratincem bise ime parvomu Bris, drugomu Totilla, tretomu Stroil.

I praeter] quam B || 14 Sabinus] Sadinus V^{ac.} || 14/15 Canusinae] scripsi, Carrusinae dub. V, Casusinae B || 19/20 nominabantur] nominantur B || 21 principes] dub. V || 22 regis] cuiusdam ante add. B || Senudslavi] scripsi, Senuladi V^{pc.} B, Senualdi V^{ac.}

од наших отаца и старих
зналаца чуо да се прича као
истинито предање.

5

I У време када је у
граду Константинопољу
владао цар Анастасије који је
себе и многе друге упрљао
10 Еутихијевом јереси и када је
у Риму столовао папа
Геласије, и када су у Италији
живели надалеко чувени
епископ Герман, затим
15 Сабин, канусински епископ,
и свети човек Бенедикт у
Монтекасину, са севера је
дошао народ по имену Готи,
суров и дивљи народ, којим
20 су владала три брата, синови
краља Сенудслава. Њихова
имена су била следећа: први
је био Брус, други Тотила, а
трећи Остроил.

25

30

I^a За време владавине
цара у граду царства у време
када су се били прочули
блажени људи епископ
Јерман на столици капи-
толској и епископ Каносе и
када је веома поштовани и
блажени човек Бенедикт
боравио близу Цицили-
јанског брда, лета господњег
хиљаду триста педесет и
седмог, тада је од истока
дошао неки народ и
мноштво људи који се зову
Готи, људи сурови и јаросни,
без закона, као да су дивљи, а
ти људи су за поглаваре
имали три брата који су били
синови краља Сфихолада, а
тој браћи су била имена:
првome Брис, другом Тотила,
а трећем Строил.

II Itaque qui maior ceteris
erat defuncto patre Brus sedit
in solio eius regnavitque pro eo
in terra nativitatis suae.

5

Totila vero et Ostroyllus, ut
sibi magnum nomen facerent,
consilio et voluntate primogeniti
fratris congregantes exercitum
10 magnum valde et fortem
exierunt de terra sua et
venientes debellaverunt
Pannoniam provinciam et
bellando obtinuerunt eam.

15

Post haec cum valida multitudine
pervenerunt in Templana. Tunc
rex Dalmatinorum, qui in civitate
20 magna et admirabili Salona
manebat, misit nuncios et litteras
ad regem Istriae provinciae ut
congregaret exercitum quatenus
in simul exirent eis obviam et
25 defenderent se.

II^a Bris, chogi bisse naj-
starigij, umarsi otac gnich [Briz]
sede na pristolie i misto otevo i
poce gospodavatj. Totilla i
Strojla tada uzgovorisse oni
duva: "Pomislino chacho s po-
mochiu brata chraglia Brissa i
mj da bijsmo gospodstvo j
visocho ime dobilj." I tacho sa
sfitom i s fogliom chraglia
Brissa brata sfoga schupista
voischu u tom velichu i poidosta
od sfogie didine. Inni parvo
pidosta na chraglievstvo
ugarscho i chraglia pobisse i
obuiase chraglievstvo i potom
toga poidose naprida i pridose u
Tarnovinu s mnoštvom velichim
voische. I izvidivšij toj chragl
Dalmatinschj, chogi pribivasse
u cudnom i velichom gradu
Solinu, posla posle i listove
chragliu istrianschomu da bij
schupio u pospih sfu moch
sfogiu i da bista oba posla

8 primogeniti] primogenitis V || 22 ut] quatenus B

16 obuiase] *emendavi*, otniase K, obujaše Č || 18 velichim] *emendavi*,
veliam K, velicim Č || 19 izvidivšij] i zuvidivšij K

5 II Па тако, Брус, који је био најстарији, сео је након очеве смрти на његов престо и завладао након њега у својој родној земљи.

10 А Тотила и Остроил су, да би се прославили, по вољи и с пристанком најстаријег брата сакупили веома велику и јаку војску, изашли из своје земље, дошли до Паноније, напали је и заузели оружјем.

15

20 После тога су заједно са силним мноштвом стигли до Темплане. Тада је краљ Далмације, који је живео у великом и славном граду Салони, послао гласнике са писмом краљу провинције
25 Истре да сакупи војску да би могли заједнички да пруже отпор и одбране се.

30

II^a Брис, који је био најстарији, након смрти њиховог оца сео је на престо и почео је да влада уместо оца. Тотила и Строило, њих двојица, су се тада договорили: „Хајде нас двојица да размислимо како да уз помоћ нашег брата краља Бриса и ми добијемо краљевство и стекнемо славу.“ И тако су са пристанком и по вољи краља Бриса, свога брата, сакупили велику војску и доста од свог наследства. И прво су дошли до угарског краљевства и убили су краља и заузели су краљевство. И потом су кренули даље и дошли су у Трновину са великом војском. И када је то далматински краљ видео, који је живео у чудесном и великом граду Солину, послао је изасланике и писмо истарском краљу да он што брже сакупи сву своју војску и да

5 Igitur ambo congregantes
 exercitum gentis suae exierunt
 obviam Gothis. Venientes
 itaque castramentati sunt iuxta
 eos. Tunc per spatium octo
 10 dierum, quia prope erant castra
 ad castra, hinc inde armati
 procedentes per partes graviter
 se vulnerabant ac trucidabant.
 Octavo vero die omnes hinc
 15 inde christiani et gentiles
 armati exierunt et commissum
 est magnum proelium ab hora
 diei tertia usque ad vesperam
 et Dei iudicio, cui nemo audet
 20 dicere cur ita faciat, quia forte
 aliquod magnum peccatum
 latebat in christianis, victoriam
 Gothi crudeles habuerunt.
 Ceciditque pars christianorum
 25

protiva tim zgora recenim i
 sillam gnich zagiedno
 odtjmatisse i tachoj ova oba
 recena chraglia schupisse
 veliche voische j oba zaiedno s
 foishami stase se i poidose
 suprotiva silnim voischam
 Gotom i sritosta se i stase
 bllizu i suprativ gnig. Sfachij
 dan po osam dan meu sobom
 scharamuçuahu <se> s †felichim
 giedne i druge strane vitexi i
 hrabry mi gliudij magnina†
 zasto se mnogo tuvardo i
 nemilostivo biahu jere [i su]
 blis satorj jednich i družich
 bihu. I tacho osmi dan charstiane
 i receni pogane orusase se i
 opravise na recenu arvagniu. I
 pocese boij osmi dan meu
 sobom. Pochli se stase s giutra
 prigia tri deri povecergnoj.
 Bisse se tuverdom j nemilo-
 stivom arvagniom jednachim
 boiem meu sobom, s mnoštvom

11 partes] partem B || 20 aliquod] aliquid B || peccatum] om. B

*13 magnina] manjšine Č || 20 osmi dan] om. em. Č || 22 tri] emendavi,
 tire K Č*

5 Тако су обојица сакупили
војску, свако од свог народа,
и кренули су пред Готе.
Дошли су и утаборили се
пored њих. Тада су једни
10 друге осам дана, у спора-
дичним окршајима, јер су
табори били близу, нападали
ови одавде они оданде,
рањавали се и убијали.
Осмог пак дана изашли су
15 наоружани сви хришћани и
пагани, ови одовуд они
одонуд, и започели велику
битку која је трајала од јутра
до мрака и по вољи Бога,
20 кога нико не сме да упита
зашто чини оно што чини,
јер можда се неки велики
грех крио код хришћана,
окрутни Готи су победили.
25 Део хришћана је страдао,

би се обојица супротставили
горе поменути Готима и
заједнички се одупрли
њиховој сили. И тако су ова
оба краља сакупили велику
војску и обојица су удру-
жили војске и кренули су да
се супротставе силној војсци
Гота. И сусрели су се и стале
су војске близу једна наспрам
друге. И осам дана су
заподевали међусобне чарке
џи витезови и храбри обични
војници и на једној и на
другој страниџ. Тукли су се
жестоко и немилосрдно јер
су табори и једних и других
били близу. И тако су се
осмог дана хришћани и
поменути пагани наоружали
и кренули су у поменути бој.
И почели су бој осмог дана.
И почели су да се се убијају
од ујутру пре трећег па све
до вечерњег сата. Тукли су
се у жестокој и немилос-
рдној бици изједначено, с
мноштвом

5

10

15

et interfectus est rex Istriae et
 multa milia hominum christi-
 anorum in ore gladii mortua
 20 sunt et plurimi captivi ducti
 sunt. Evasit autem rex
 Dalmatinorum cum valde
 paucis militibus et aufugit in
 civitatem suam Salonam. Post
 25 haec, quia magnus erat

martac jedne i druge strane ne
 znaiuchi se do togai vurimena
 comu bisse mogaio vechie
 boiatj zasto ni giedna od stran
 ne ustupase i bisse viditj da su
 boj pocellj zasto giednih i
 družih živj dohoiahu na misto
 ubienih. Dallj, v giedan čas
 tomu nitchor ne sumgniechie
 nere po voglj onogaj chomu
 nitchor ne more rechij zasto
 tachoj ucini, onj Gotj nemilo-
 stivi dobisse je da sj crox nichij
 grih chogi tada v charstianeč
 pribivasse j prez izma bij
 pobiena strana charstianscha j
 ubien bij chragl istrinschi j
 mnogo tisuch charstianj po
 dobitgiu bij pod mac
 obrachieno j velle Harvat bi
 pobieno da chragl Dalmatie s
 mallo vitezij smartnom ranom
 ragnien ubisse. I bij prinesen u
 slavni j cudni grad Solin, u
 chom gradu bij za uechie dan

20 plurimi] plurima *V* || captivi] captiva *V* || ducti] ducta *V^{a.c.}*

7 dohoiahu] dohaiahu *K* || 24 cudni] ciedni *K*, čudni *Č*

5

10

15

20 убијен је краљ Истре и много хиљада хришћана пало је од мача, а многи су одведени у робље. Међутим, краљ Далмације се са неколицином војника спасао и побегао у свој град Салону. После тога, будући да је војска Тотиле и његовог брата Остроила била велика,

30

мртвих с једне и с друге стране. До једног тренутка није се знало ко је требало више да се прибојава пораза зато што ниједна страна није уступала и видело се да су започели бој по томе што су и код једних и других живи долазили на место убијених. Потом, у једном тренутку, а нека нико не сумња да је то било по вољи онога коме нико не може рећи зашто је учинио онако како је учинио, немилосрдни Готи су победили, можда због неког греха који се тада налазио код хришћана, и без изузетка била је побијена хришћанска страна и био је убијен истарски краљ и много хиљада хришћана је након пораза пало од мача и убијен је велики број Хрвата и краљ Далмације је с мало витезова побегао и смртно је рањен. И био је пренесен у славни и чудесни град Солин. У том граду је много дана

exercitus Totilae et Ostroylli,
fratris eius, et populus ei
acceverat multus, consilio
5 inito cum suis magnatibus
diviserunt exercitum

10

15

et Totila per Istriam et
Aquileiam cum suo exercitu
transiens Italiam petiit.
20 Multaque et magna proelia ibi
commisit, regiones ac civitates
plurimas vastavit atque
incendit.

25

opchienj plac j tuga neizre-
cena. Potom toga sfach cas
restisse moch i vogischa
Totille j brata mu Stroilla j
puch gnih cudnim zachonom
[sfachij čas restisse moch j
voischa]. I toij vidivssij da
bisse vechie od reda mnostvo i
voisch zazvasse barune j
poglavice j ch to mu se
dogovorisse i sfit vazesse da bi
se imille voische razdilitj i
zgiedinisse <se> na to ovamo,
sfe ça bihu vazelli, poganj,
rassuse i posgase da ne mogu
gliudi nj dobit cij uzroch u
sfoie vuratiti se. I vase Totilla
vojschu sfogiu i poide i rassu
Istrigiu i Aquilegiuu j pogide
chacho mungia palechij j gradove
razsipagliuchj i pride u Italigiu
na lit gospodignich trista i
sedam deset i osmo cinechie
cudne j tuvarde arvagnie s
Latinj da nistar magnie [nistar]

2 ei] eius B

10 poglavice] poglanice K || 13 ovamo] ovako *proposuit* Č

и народ им се веома
намножио, по договору са
својим великашима поде-
лили су војску.

5

10

15

Тотила је идући преко Истре
и Аквилеје са својом војском
кренуо у Италију. Тамо
водио многе и велике бојеве,
20 бројне области и градове
опустошио и попалио.

25

30

био општи плач и неизре-
цива туга. После тога сваки
час је све више, на чудесан
начин, расла моћ и војска
Тотиле и његовог брата
Строила, као и цело њихов
народ. Видевши тада да је
војска превелика позвали су
бароне и поглаваре и тада су
се договорили и сви су се
сложили да војска треба да
се подели. Потом су се
сложили око следећег: све
што су били узели, пагани,
уништили су и попалили да
људи немају где да се врате.
И Тотила је узео своју војску
и пошао је и похарао Истру и
Аквилеју и прошао је попут
муње палећи и рушећи
градове и дошао је у Италију
лета господњег триста
седамдесет и осмог водећи
чудесне и жестоке бојеве с
Латинима. И ништа

5 Inde insulam Siciliam ingrediens paucis in tempore vitam finivit, sicut ei dixerat Dei famulus Benedictus.

10 Ostroyllus autem, frater eius, cum suo exercitu Illyricam provinciam ingressus

15 crudelia committendo bella, quia non erat qui ei resistere posset, obtinuit totam Dalmatiam et maritimas regiones donec advenit et resedit in
20 regione Praevalitana.

25 Tunc retentis secum aliquantis militibus misit filium suum [in

mu se ne mogasse suprotivitj jere boxia voglia bisse chomu bisse. I progide ch Ciciligij obuamsi u Italigij i pozgavsi i razasapsj mnoge grade i ulize u otoh Ciciligschij j potom mallo vurimena zivij j onde sfoij chonac ucinj, chacho mu bise rechao sluga bozgij Benedich. U tom Stroil, brat gniegov, s foischom sfogiom vase chraglievstvo od Ilirie, a to giest sfa zemglia ça giest s onu stranu Vualdemie deri do Polonigie. I on tuverdimj arva-gniamj i z nemilostivj mi bogij sfe obugia jere nitchor suprotiviti se ne mogasse. I pride u Bosnu j slise u Dalmaciu i rassu primorsche grade Dalmu, Narun j bogati i lipij Solin j grad Schardun i mnoge slavne grade poloxi na zemgliu. I ne bi mu zadovolgno - posla sina sfoga choga

17 obtinuit] quia ante add. B || 19 resedit] recedit B || 20 regione] regionem B || Praevalitana] Praevalitanam B

4 obuamsi] emendavi, obniamsj K, obujamši Č || 17 obugia] emendavi, obngia K, obuja Č

Одатле је прешао на острво
Сицилију и тамо убрзо умро,
5 као што му је био прорекао
слуга божји Бенедикт.

10

Његов брат Остроил напао је
са својом војском про-
винцију Илирик и

15

водио сурове битке, јер није
било никога ко је могао да
му се супротстави. Заузео је
20 целу Далмацију и приморске
области све док није дошао
до Превалитане, где је
застао.

25

Тада, задржавши уз себе
неколико војника послао је
свог сина

30

му се није могло супротста-
вити, јер божја воља је била
уз онога уз кога је била. И
кренуо је ка Сицилији, и
освајао је по Италији
попаливши и разоривши
многе градове. И дошао је на
острво Сицилију и након
тога је мало времена
поживео и тамо је доживео
свој крај, као што му је био
рекао слуга божји Бенедикт.
У том је његов брат Строило
са својом војском заузео
Илирско краљевство, а то је
била сва земља од Валдемије
па до Пољске. Он је у же-
стоким биткама и окрутним
бојевима све заузео, јер му се
нико није могао супротста-
вити, и отишао је у Босну,
сишао у Далмацију и ра-
зорио је приморске градове
Далму, Нарону и богати и
лепи Солин и град Скрадин -
многе славне градове сравнио
је са земљом. И није му било
доста, него је послао свог
сина

transmontanas] Senudslavum
nomine ut regiones trans-
montanas subiugaret.

5

Inter haec imperator Constanti-
nopolitinae urbis congregans
exercitum contra Ostroyllum
misit, eo quod audierat eum
10 remansisse cum paucis in
Praevalitana urbe. Praeterea
venientes qui ab imperatore
missi fuerant invenerunt, sicut
dictum est, Ostroyllum cum
15 paucis. Attamen, quia vir forti
animo erat, paravit se ad
bellum. Commisso itaque bello
cecidit Ostroyllus et inter-
fectus est et qui cum eo erant
20 in fugam conversi sunt.
Homines itaque imperatoris
tollentes eorum spolia in
terram suam reversi sunt.

25

jure imisse i bise imal j s gnim
voische da bij obuial i Dogniu
zemgliu i Zagoorschu, a tomu
sinu bisse ime Sfiolad. I odpravi
sina s mnoštvom vojsche. I meu
tjm razumivse cesar iz grada
cesarstva da ie Stroil poslal
sina s mnoštvom voische u
Dongiu i u Gorschu zemgliu, a
on da ie ostao u Privilitu, a to
ie u bosansche strane. I posla
cesar jzvuiditj istino li gie
Stroil razdilil voische. Istino
izuvidivse povidisse cesaru i
cesar sabrauf voische j poide
na Stroilla. Chij Stroil vidiefv
voische schupij sfoie j pogide
ch arvagnj jere bisse slavna
sartęca j tilom jachi j oggniem
junach, chij nere chacho sardit
lauf nosechie se i bij od vechie
ran obragnien, che ne haiuchie
da od charvj ostavglien, a od
ran sprexen pade s chognia
utech ne moguchie. I dospise

I Senudslavum – transmontanas] Senulasum – transmontanas *V^{sup. l.}* **12**
venientes] *ut vid. V* || **13** fuerant] *dub. V* || sicut] *dub. V* || **14** est] *esset dub. V* ||
Ostroyllum] Ostroyllus *B*

I i bise imal] *om. em. Ć* || **2** obuial] *emendavi, obnial K, obujal Ć* || **10**
Privilitu] *emendavi, Prilinitu K, Prilivitu Ć* || **12** istino li gie] *emendavi, j stoligie*
K, ištalije Ć

по имену Сенудслав да освоји Загорје.

5

У међувремену је цар у Цариграду сакупио војску и послао на Остроила зато што је чуо да је овај остао са мало војске у граду Превалис. Па тако су они које је цар послао стигли и затекли Остроила, као што им је било речено, са мало војске. Он се ипак, будући да је био храбар човек, спремио и кренуо у бој. Повео се бој, а Остроил је пао и погинуо, а они који су били са њим дали су се у бег. Цареви пак људи су са њих скинули ратни плен и вратили се у своју земљу.

25

30

и са њим је послао војску да би заузео и Доњу и Загорску земљу, а том сину је име било Сфиолад. И послао је сина са великом војском. У међувремену је цар из царског града сазнао да је Строил послао сина са великом војском у Доњу и Загорску земљу и да је он сам остао у Привилиту, а то је у босанском крају. И цар је наредио да се извиди да ли је заиста Строил поделио војску. И извидели су да је заиста тако и јавили су цару и цар је сакупио војску и пошао је на Строила. А Строил видевши ово сакупио је своје људе и пошао у бој јер је био огњени јунак храброг срца и јаког тела, који се борио као љути лав и био је израђављен од многих рана, али за њих не хајући борио се. Искрвављен и сажежен ранама пао је с коња и није могао да побегне. И успели су

5

III Audiens autem filius eius
 10 Senudslavus mortem patris
 venit quantocius cum exercitu
 putans invenire imperatoris
 gentem ut mortem patris vindicaret, sed minime invenit. Denique
 15 cepit regnum et regnavit in loco
 patris genuitque filium quem
 Syllimirum vocavit. Fuerunt
 autem regni eius fines de
 Valdevino usque ad Poloniam
 20 tam Maritimas, quam Trans-
 montanas regiones. Multasque
 iniquitates et persecutiones faci-
 endo christianis qui in civita-
 tibus maritimis habitabant duo-
 25 decimo anno regni sui mortuus est.

ubiti ga. A gnegovj vijdivsse
 toj u big obratise i mnogo od
 gniech schupivsiv se i pocesse
 tuvarditj j obranise se. I
 cesarova voischa robij zemgliu
 i vurati se bogata u cesar grad s
 felichom slavom vesella.

III^a Potom toga slisavsi
 Sfiolad, sin Stroilov, zdvise se
 s foischami sto barse moxe za
 osftetiti smart otca sfoga da
 iure cesar sto chtio bise ucinio
 i posao i on vidivse da iest
 ucignieno i da ne more opraviti
 zavede zemgliu i poce na
 otcevo misto gospodovatj. I
 gospoduiuchie jmj sina j
 postavi mu jme Sillijmir j bi
 chraglievstvo gniegovo Bosna
 i Valdevin deri do Polonie, tacho
 Primorscho, chacho i Zagorscho
 chraglievstvo. I tacho toj
 gospoduiuchie mnoge hudobe j
 progognienia i zlobe charstianom i

9 eius] suus B || 10 Senudslavus] *scripsi*, Senudilaus V, Senudlavus B ||
 11 quantocius] quam cicus B || 17/18 Fuerunt - fines] Fuit autem regnum eius B ||
 19 Poloniam] Polonia B

15 opraviti] opraniti K || 21 Valdevin] *emendavi*, Valdemin K, Valdemia Č

5

да га убију. А његови људи,
када су то видели, дали су се
у бег и многи од њих су се
сакупили и почели су да се
храбро боре и одбранили су
се, а царска војска је попле-
нила земљу и богата се
вратила у Цариград у великој
слави и весељу.

10

III Чувши пак његов син
Сенудслав за очеву смрт
дошао је са војском што је
брже могао надајући се да ће
15 затећи царева људе како би
осветио очеву смрт, али их
није затекао. Најзад, узео је
краљевство и почео да влада
уместо оца и добио је сина
20 кога је назвао Силимир.
Границе његовог краљевства
биле су од Валдевина па до
Пољске обухватајући како
Приморје, тако и Загорје. И
25 он је чинећи многе неправде
и прогоне над хришћанима
који су живели у
приморским градовима умро
дванаесте године свог
30 краљевања.

III^a А када је Сфиолад,
Строилов син, чуо за ово,
подигао се са војском што је
брже могао да освети очеву
смрт, али цар је већ био
учинио оно што је био
намерио и отишао је. И он,
када је видео да је све готово
и да не може ништа да
учини, узео је земљу и почео
је да влада на очевом месту.
И за време своје владавине
добио је сина и дао му је име
Силимир и његово кра-
љевство је било Босна и
Валдевин све до Пољске и
то, како Приморско, тако и
Загорско краљевство. И тако
је ту владао и за време своје
владавине узроковао је
хришћанима многе несреће,
прогоне и зла, а нарочито је
неправедно поступао

35

5

IV Cui successit filius eius Syllimirus in regno qui, quamvis paganus et gentilis, tamen cum omnibus pacificus

10

fuit et dilexit omnes christianos et minime persecutus est eos. Inuit quoque pactum cum eis et facti sunt ei tributarii. Replevit <terram> multi-

15

tudine Sclavorum et quievit terra in diebus illis. Genuit quoque filium quem Bladinum vocavit. Vigesimo primo anno regni sui mortuus est.

20

V Accepit regnum filius eius Bladinus et in via patris sui ambulavit et possedit

25

regnum patrum suorum cum

nepravde cignjase navulastito chogi v primorschih gradih pribivaiu. I tacho drugonadeste lito gospodstva gniegova umrj.

IV^a I osta na gniegovu mistu gospodovatj sin gniegov Silimir chij, acho i poganin bisse, za sfachim s mjrom i z gliubavgiu zivisse cinechij giednacho pravdu i velle charstiane gliubgliase j ne dadi se progoniti gih j naredij s gnimi da mu budu davatj dohodach j tacho opet napunj zemgliu harvatschu i pocinu za gniega zemglia j za gniegova gospodstva charstiane u miru pribivasse. I imj sina i bi mu ime Bladin. I chraglieva Silimir lijt duvadeset i giedno i umrj.

V^a Bladin, sin gniegov, zaugia gospodstvo j poča na otcevo misto gospodovatj redom j putom otca sfoga Silimira. I

II persecutus] *ut vid.* V || 14/15 *multitudine – terra]* V^{sup. l.}, et terra *ante add.* B || 24 *possedit]* possidit B

15 *harvatschu]* *emendavi*, *harvaischu* K, *hrvatsku* Č || 23 *zaugia]* *emendavi*, *zangia* K, *zauja* Č

5

IV Њега је на власти
наследио његов син
Силимир који је, премда
паганин и варварин, ипак са
10 свима живео у миру. Волео је
све хришћане и није их
прогонио и са њима је
склопио мир и почели су да
му плаћају данак. Испунио је
15 земљу мноштвом Словена и
у њој је у његово време
владао мир. Добио је сина
кога је назвао Бладин. Умро
је двадесет прве године свог
20 краљевања.

V Краљевство је преузео
25 његов син Бладин који је
ишао очевим стопама и
владао је краљевством
својих отаца

30

према онима који су живели
у приморским градовима. И
тако је дванаесте године
своје владавине умро.

IV^a И уместо њега је
завладао његов син Силимир
који је, иако је био паганин, са
свима живео у миру и у љу-
бави, увек праведно поступа-
јући. И веома је волео
хришћане и није дао да се
прогоне и договорио се са
њима да му плаћају порез и
тако је опет напунио хрватску
земљу и земља је у његово
време и у време његове
владавине била мирна и
хришћани су живели у миру
и имао је сина, коме је име
било Бладин. И Силимир је
владао двадесет и једну
годину и умро је.

V^a А Бладин, његов син,
преузео је власт и почео је да
влада на очевом месту на
очев начин и следећи пут
свог оца

pace. Genuit quoque filium quem Ratomirum vocavit, qui ab infantia sua coepit esse durus valde atque superbus.

5

Praeterea regnante Bladino exiit innumerabilis multitudo populorum a magno flumine Volga, a quo et nomen ceperunt. Nam a Volga flumine Vulgari usque in praesentem diem vocantur. Hi cum uxoribus et filiis et filiabus atque cum omni pecunia ac substantia magna nimis venerant in Sylloduxiam provinciam. Praeerat eis quidam nomine Kris quem lingua sua cagan appellabant, quod in lingua nostra resonat imperator, sub quo erant VIII principes qui regnabant et iustificabant populum quoniam multus erat nimis. Igitur impugnantes

10

15

20

25

Bladin chragluiuchj tacho jmj sina i bij ime sinu gniegovu Ratimir j ta chacho ulixe u znanie poce chazeti se velle ohol i mimored suproch sfachomu ochoran. Buduchi iosch ie otac u gospodstvu, [i] izlise nichj puch s mnoštvom pres cisla †tgia derj j s pricho† riche veliche, cha se dij Vellia.

Chij puch izvede xene i ditçu i voischu s gnimi gredihi j s sobom nosahu sfe imanie sfoie chij cudnim zachonom hoiahu j tj obuiasse chraglievstvo cho se zovisse Senobuiia, allij parvo sfe mimohoiachu. Poglavica gnjh bise mux vurimenit choga zavjhu <Baris>, gnih jasichom [bare] * * *, ça giest nascim cesar, pod chim bisse devet duzef chi gospodovahu j obladahu tai puch, choga bisse

4 atque] innumerabilis multitudo populorum *post add. del. V* || 10 Volga] Volca B || 12 Vulgari] Volgari B || 14 et²] ac B || 17 Sylloduxiam] Syllodusiam B || 22 VIII] vasii B || 25 Igitur - eam] *om. B*

5 ohol] hohol K || 17 obuiasse] *emendavi*, obniasse K, obujaše Č || 21 Baris] *emendavi*, bare *alio loco* K Č, *cf.* Paris M, Barris Š

у миру и добио је сина кога је назвао Ратомир који је од детињства био веома груб и охол.

5

А осим тога у време Бладинове владавине изашло је небројено мноштво народа од велике реке Волге по којој су добили име. Наиме Вулгари (Бугари) се по реци Волги тако зову све до данашњег дана. Они су са женама, синовима и кћерима, са свом стоком и веома великом имовином дошли у провинцију Силодуксију. Њима је владао неки по имену Крис, кога су на свом језику звали каган, што на нашем језику значи цар. Под њим је било девет кнезова који су владали народом и судили му, јер је био веома бројан. Напали су дакле

30

Силимира и Бладин је тако краљевао и добио сина и његовом сину је било име Ратимир. И он, како је растао почео је, кажу, да бива веома охол и претерано окрутан према свакоме. И док је још његов отац владао, изашао је неки велики народ са безбројним мноштвом †све до и с† велике реке која се зове Волга.

А тај народ је изашао и водио је жене, децу и војску са собом и сву имовину је носио и на чудесан начин су напредовали. И они су заузели краљевство које се зове Сенобагија, али су прво свуда прошли. Њихов поглавар је био времешан човек кога су звали Брис, на њиховом језику * * *, што је на нашем цар. Под њим је било девет војвода који су владали и господарили тим народом, кога беше

Sylloduxiam expugnaverunt eam.
 Inde debellando ceperunt
 totam Macedoniam. Post haec
 totam provinciam Latinorum,
 5 qui illo tempore Romani
 vocabantur. Modo vero Moro-
 vlachi, hoc est Nigri Latini,
 vocantur. Imperator etiam
 plurima cum eis faciens bella
 10 sedens in solio suo nec valens
 in aliquo superare misit et fecit
 pacem cum eis et sic dimisit
 eos. Similiter et rex Bladinus
 cernens quod maxima multi-
 15 tudo populi esset cum eis fecit
 pacem. Coeperuntque se utrique
 populi valde inter se diligere,
 id est Gothi, qui et Sclavi, et
 Vulgari, et maxime quod ambo
 20 populi gentiles essent et una
 lingua esset omnibus.

25

cudno mnostvo. Posli obuiase
 Sledusiu j poidose u Mace-
 doniu j gniu prigiöse i sfu
 zemgliu latinschu, chi se onada
 Rimgliane darzahu, a sada sse
 zovu Carnj Latini, chih cesar s
 onimj jma mnoge arvagnie j
 videchie da protiva gnim ne
 mose bitj ucinj mir s gnimi. A
 tajj pucha tuvardo viru darzase
 j tacho ostavise Latine u miru.
 I videchij chragl Bladin çudesa
 togaj pucha j mnostvo velicho j
 razumj da giednim giasichom
 govore, mnogo bij vesel i tudie
 spravj posle j posla ch gnim,
 chij cichia jasicha mnogo
 milostivo j s pochtengiem
 primisse j u miru stase.
 Daiuchij gim Bladin dohodach
 chacho cesar bisse ucinio j
 utachmise se stati pod harac.
 Mnogo gliubesnivo xivisse
 tolicho vechie, cholicho vire i
 giasicha bihu jednoga, i ne

13 Bladinus] Vladinus B || 19 Vulgari] Volgari B^{n.c.}

I obuiase] emendavi, obniase K, obujaše Č || 9/10 a tajj] emendavi,
 otajj K Č

Силодуксију и освојили су је. Затим су ратујући заузели целу Македонију. а после тога целу провинцију Латина који су се у то доба звали Римљани, а сада се зову Моровласи, што значи Црни Латини. Као што је цар водио многе ратове са њима док је седео на свом престолу, али није успео ни у једном да их победи, послао је гласнике и склопио са њима мир и на тај начин их се ослободио, тако је исто и краљ Бладин видевши да је њихов народ веома бројан са њима склопио мир, а оба народа су се заволела, то јест Готи, односно, Словени с једне стране и Бугари с друге, и то највише зато што су оба народа била паганска и зато што су говорили истим језиком.

необично много. После су заузели Следусију и кренули у Македонију и њу су заузели, као и сву латинску земљу коју су некада давно држали Римљани, а који се сада зову Црни Латини. С тим народом цар је водио многе бојеве и видевши да се против њих не може склопио је мир са њима. И он је обећање дато том народу чврсто држао и тако су оставили Латине на миру. И краљ Бладин, када је видео чудеса тог народа и његово мноштво и када је схватио да говоре једним језиком, много се обрадовао и они су га због језика много љубазно и с уважавањем примили и у миру су живели. И Бладин им је давао порез као што је чинио цар и договорили су се да плаћају порез. И у великој љубави су живели, а највише зато што су били једне вере и једног језика. И нису

Deinde Vulgari iam ex omni
parte securi construxerunt sibi
villas et vicos et inhabitaverunt
terram quam ceperant usque in
5 praesentem diem.

VI Inter haec mortuus est
Bladinus et regnavit pro eo
10 Ratomirus, filius eius, qui
inimicus nominis christiani
exitit a pueritia. Coepitque ultra
modum persequi christianos
voluitque delere de terra et de
15 regno suo nomen eorum.
Multas quoque civitates eorum
et loca destruxit et alias in
servitutem redigens reservavit.
At christiani videntes se in
20 magna tribulatione et perse-
cutione positos congregantes
se coeperunt super cacumina
montium ac fortia loca castella
et aedificia, prout poterant,
25 construere ut vel sic evaderent

ucese razsipatj da pocese ciniti
sella j pribivalischia j
napugnievatj sto rassulij bihu i
tuvardo ucesse zemgliu uzder-
zatj chu prigiallj bihu.

VI^a Meu tjm umrj chragl
Bladin i sede na misto
gniegovo sin gniegov Ratimir j
poce chrahlievatj chij bisse
velmi charstianschij nepriategl j
poce mimo red ciniti protiva
charstianam i ischase zatartj
jme charstianscho po sfem
chraglievstvu sfomu. I tacho
mnoge grade j mista chra-
stgianscha rascini, a charstiane
u hlapstvo obratj. I tacho
prjmorsche gradove zgora
recene, u chih se opet bihu
zemglacj i mischiane schu-
pivse <se> podvignuli za otca
gniegova chraglia Bladina,
dorassu i u hlapscinu obrati.

I Vulgari] Volgari *B*^{pc.} || *8* est] *om. B* || *16* multas quoque] multasque *B*

I pocese] *om. Č* || *4* ucesse] *om. Č* || *12* velmi] *udmj K*

Па тако Бугари, пошто су били безбедни са свих страна, саградили су себи имања и села и населили су освојену земљу коју држе све до данашњег дана.

VI У међувремену је умро Бладин и након њега је владао његов син Ратомир који је од раног детињства био непријатељ хришћана и који их је прогањао преко сваке мере и желео да их сатре са лица земље и истера из свог краљевства. Он је многе њихове градове и насеља уништио, а оне које је поштедео бацио је у ропство. А хришћани, видевши да им прете велике несреће и прогони, сјатили су се и почели су да граде бедеме и тврђаве на планинским висовима и по природним утврдама, колико су где могли, све да би

рушили него су почели да граде села и куће и пуне оно што су били расули и снажно су подизали земљу коју су заузели.

VI^a У међувремену је умро краљ Бладин и његово место је заузео његов син Ратимир и почео је да краљује и он је био велики непријатељ хришћана и почео је преко сваке мере да напада хришћане и хтео је да затре хришћанско име у целом свом краљевству. И тако је многе хришћанске градове и места рашчинио, а хришћане је претворио у робље. И тако је горе поменуте приморске градове у којима су се опет сакупили народ и староседеоци, који су били послушни краљу Бладину, његовом оцу, уништио, растурио и поробио.

manus eorum donec Deus
visitaret eos et liberaret.

5

VII Defuncto etiam Rato-
miro ex eius progenie regnave-
runt post eum quatuor iniqui
reges non in uno quidem
tempore, sed unus post alium
temporibus suis. Quorum
temporibus semper in persecu-
tione fuerunt christiani et, quia
inimici et persecutores
christianorum, longum duximus
narrare eorum iniquos actus et
vitam quoniam ad meliora et
delectabiliora tendere festi-
namus. Attamen diebus eorum
multi christianorum ex Maritimis
et Transmontanis regionibus
nolentes se inquinare eorum
pollutis moribus fugiebant

Tada charstiane videchi se u toj
tuzij j nevogli pocesse po
gorah i varsih od gor i tuvariah
cinitj chacho tcho mogasse za
shraniti sse dochla Bog
prigleda i dvigne bic
poganschij i dochla milostiv
prigleda tolichim nevogliam. I
umrj Ratjmir j ne ostavi sina na
gniegovu mistj. I stavi sse
jedan od gniegova cholina i on
umarse ne bise vechie chragli
togaj cholina. * * *, chij oba
nemilostivo charstiane progog-
niahu i po ovih dvigiu giedan
za družim druga duva
chraglievasse i ne mnogo lit
xivisse po dopuschieniu onogaj
chij sfe moze. Chogij sfi cetiri
vele nepravdeni i charstgia-
nom nepriategli j suprotjva
gnim tuvarda sartca j tolicha
progognienia cigniahu cho-
licho bj mnogo govoriti zasto
mnogo suproch charstianom

14 semper] *om. B* || *24* inquinare] inquinari *B*

14 progogniahu] proganjahu *Č*

умакли рукама прогонитеља
док не дође тренутак да их
Бог посети и ослободи.

5

10

VII Након Ратомирове
смрти из његове лозе
владала су четири рђава
15 краља, али не у исто време,
већ један после другог, сваки
у своје време. У њихово
време хришћани су били
непрестано прогањани. А
20 пошто су били непријатељи
и прогонитељи хришћана,
сматрамо да би било
претерано да описујемо
њихова злодела и животе јер
25 хитамо лепшим и прија-
тнијим стварима. Ипак, у
њихово време многи
хришћани из Приморја и
Загорја, не желећи да се
30 упрљају њиховим исква-
реним начином живота,
свакодневно су бежали

35

Тада хришћани видевши у
тој тузи да их је снашла
невоља почели су да праве
утврде по брдима и по
врховима брда, како је ко
могао, да би се склонили док
их Бог не погледа и склони
бич пагански и док се не
сажали на толике њихове
невоље.

VII^a И умро је Ратимир и
није оставио сина за собом.
И почео је да краљује неко од
његове лозе и он је умро и
није било више краља из те
лозе. * * *, обојица су
немилосрдно прогањала
хришћане и после ових
краљевала су друга два,
један за другим, и нису дуго
живели, по вољи онога који
све може. И сва четири краља
су била веома неправедна и
непријатељи хришћана и
окрутни према њима и
толике су прогоне чинили да
би о томе могло дуго да се
прича зато што су чинили
многа зла хришћанима

cotidie. Undique iungebant se
illis qui in montanis et in locis
fortioribus manebant eligentes
magis cum eis sustinere
5 persecutiones et penuriam et
salvare animas suas, quam
gaudere ad tempus cum genti-
libus et vi eorum perdere
animas.

10

15 VIII Post mortem vero qua-
tuor iniquorum regum natus
est ex eorum progenie quidam
Zsaramirus, qui accepto regno
destitit christianos persequi.

20

25 Temporibus huius floruit, ut
rosa, ex civitate Thessalonica

cignase tacho chij v primorsche
chacho chij i u zagorsche
strane bihu. I tacho mnogi
charstiane ne mogahu tarpitj i
mnozi stisnutj od nevoglie ch
poganom se pricigniahu i ch
gnih zachonom pristavahu a
chj u varsih i u tvariavah
obrase i volise tarpitj onu tugu
i nevogliu prigimati j gnih
progognienie, cho giest vuri-
mengie, negolij u viche dussu
izgubitj.

VIII^a I pomagnchavse tij
recenj j nepravdenj chragli.
Osta sijn giednoga chij bij
napochognj, chomu bisse ime
Satimir. I ta chacho prigia
gospodstvo, poce gliubiti
charstiane i ne da gih progonitj
j za gniega opet poce vira pro-
cvitati i ocitavati se charstiane
jere cichia straha crigiahu se. I
u tom vrimenu bise u gradu chi

I undique] et *post add.* B || 2 et] etiam *post add.* B || in] *om.* B || 2/3
locis fortioribus] *tr:* B || 8 vi eorum] in aeternum B || 18 Zsaramirus] Zvanimirus V ||
19 christianos persequi] *tr:* B

5 mnozi] mozi K || 21 ne da] oreda K || 24 crigiahu] *emendavi*, dviahu
K, krijahu Ć

и придруживали се одасвуд онима који су били на планинама и по природним утврдама, одлучујући радије да трпе њихове прогоне и немаштину и да спасу душе, него да привремено уживају са паганима и под њиховом присилом изгубе душе.

10

15 VIII А после смрти четири рђава краља родио се од њихове лозе извесни Сарамир који је, након што је преузео власт, престао да прогони хришћане.

20

У његово време цветао, попут руже, извесни филозоф по имену Константин из града Солуна,

25

30

како према онима у приморском, тако и према онима у Загорском крају. И тако многи хришћани нису могли да издрже и многи су, јер их је притисла невоља, пришли паганима и поштовали су њихов закон. А они који су се налазили по врховима планина и утврдама, више су волели да трпе онај јад и невољу и прогоне од оних, што је привремено, него заувек да изгубе душу.

VIII^a И помрли су ти помернути рђави и неправедни краљеви и остао је син од једног, последњег, коме је име било Сатимир. И он је, чим је узео власт, почео да љуби хришћане и није дао да се прогоне и у његово време вера је опет процветала и хришћани су се отворено приказивали јер су се раније били крили у страху. У то време у граду

quidam philosophus Constantinus nomine, filius cuiusdam Leonis patricii, vir per omnia sanctissimus atque in divinis scripturis profundissime a pueritia edoctus. Hic vir sanctus a spiritu sancto admonitus exiens de civitate sua Thessalonica venit in Chasariam provinciam ibique cum pluribus philosophis disputans diebus plurimis convicit eos. Suaque doctrina et praedicatione convertit totam Chasariam provinciam ad fidem Iesu Christi et baptizati sunt omnes in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Post haec convertit totam gentem Bulgarorum et similiter baptizati sunt in fide sanctae Trinitatis.

IX Inter haec mortuus est rex Zsaramirus et accepit regnum eius
25 <filius eius> Svetoplek nomine.

se zovisse Tesalonijcha jedan ĉlovich mnogo naucen i filosof jmenom Chostanc. I taj mux bisse sasfim dobar j sfeta zivota i u onom mistu velich mestar i velmi spametan i od ditignstva mux sfet. I nadahnut duha sfeta [i] izide iz Tezaloniche j poide u Chazarichu

i onde pripovida viru charstianschu i charschiase, chi se obrachiahu j u ime Otca i Sina i Duha Sfeta, * * * i na viru charstgianschu obratj sfu Bulgariu.

IX^a I ta umtj chragl Satamir j prjgia chraglievstvo j poca chraglievati mux dobar i

3 Leonis] bonis B || 10 Chasariam] *scripsi*, Caesaream V, Casariam B || 15 Chasariam] Caesaream V || 18 haec] hoc B || 19/20 Bulgarorum] Bulgarinorum V || 24 Zsaramirus] Saramirus V || 25 Svetoplek] Sfetopelek V

4 sasfim] *emendavi*, sa sfima K, sasvim Ć || 6 velmi] udmj K

син неког патрикија Лава, човек који је од раног детињства у свему био изузетно свет и велики познавалац Светог писма. Овај свети човек, потакнут од Светог Духа, кренуо је из града Солуна и дошао у провинцију Хазарију и тамо је однео победу у многодневној расправи са бројним филозофима. Својим учењем и својом проповеди преобратио је целу провинцију Хазарију у веру Исуса Христа и сви су крштени у име Оца и Сина и Светога Духа. После тога је преобратио цео бугарски народ, па су и они исто тако покрштени у веру свете Тројице.

IX У међувремену је умро краљ Сарамир и краљевство је преузео његов син Светоплек.

који се зове Солун био је један много учен човек и филозоф по имену Костанц и тај човек је био у свему добар и водио је светачки живот и у том месту важио је за великог учитеља и веома је био паметан. И од детињства је био свети човек. И надахнут од Светог Духа пошао је из Солуна и отишао у Хазарију и тамо је проповедао хришћанску веру и крстио је оне који су се обраћали у име Оца и Сина и Светога Духа. И целу Бугарску обратио је у хришћанску веру.

IX^a У том је умро краљ Сатамир и краљевство је узео и почео да краљује добар и

5

10 Regnante vero rege Svetoplek
 misit papa Stephanus litteras
 ad venerabilem virum
 Constantinum doctorem vocans
 eum ad se. Audierat enim de eo
 15 quod sua praedicatione converti
 fecerat innumerabilem gentem
 et ob hanc causam desiderabat
 eum videre. Itaque Constanti-
 nus, vir sanctissimus, ordinavit
 20 praesbyteros et litteram lingua
 Sclavonica componens commu-
 tavit Evangelium Christi atque
 Psalterium et omnes divinos
 25 libri Veteris et Novi Testa-
 menti de Graeca littera in

pravden jmenom Budimir
 †choga bisse meu inimj obratil
 receni bozgij sluga i mux. Chij
 chragl bise nauucen, chogi za
 mnogo dan pricase se s
 filosofhj, chogih razumom
 sfogim dobivasse. I pogide i on
 u Chazarichu i ondi
 dobrovoglno primise ga i
 vesegliahu se gospodstvu gnie-
 govu i onde pribiva chra-
 gliuiuchij sfetj puch chogi
 Costant bisse obratil.† I tada
 bisse papa Stipan j posla lijsto-
 ve cha sfetu muxu Costancu
 zovuchi ga ch sebij jere slisao
 bisse chacho pripovidasse viru
 Jsusovu i da bisse tolich puch
 obratjo na viru Isusovu j zato
 ga viditj zelise j tacho sfeti
 mux Costanc naredi popove i
 chgnjgu harvaichu i istumacij
 iz garchoga <na> harvacchu [i
 chgnigu harvacchu istumacij]
 Evangielia j sfe pistule cri-

10 Svetoplek] Svetopelek V || 25 littera] lingua B

2 meu inimj] mei nimj K

5 праведан човек по имену
 Будимир †кога је, међу онима,
 обратио речени божији слуга
 и човек. Тај краљ је био
 веома учен и он много је
 дана причао са филозофима
 који су га својим разумом
 придобијали и он је отишао
 у Хазарију и тамо су га радо
 примили и обрадовали су се
 његовом господству и тамо
 је боравио и краљевао свети
 пук кога је Констанц био
 обратио.† И то је било за
 време папе Стефана и он је
 послао писмо светом човеку
 Констанцу у коме га је
 позивао код себе јер је био
 чуо да је проповедао Исусову
 веру и да је велики народ
 обратио у Исусову веру и
 зато је желео да га види. И
 тако је свети човек Констанц
 поставио свештенике и
 хрватско писмо и превео је
 са грчког на хрватски
 Јеванђеље и све књиге,

Sclavonicam, nec non et
 missam eis ordinans more
 Graecorum confirmavit eos in
 fide Christi et valedicens
 5 omnibus quos ad fidem Christi
 converterat

10

15

20

25

quene, j tacho Staroga, chacho
 Novoga zachona, i ucinj chnige
 s papinim dopuschieniem j
 naredj missu i utuwardi zemgliu
 u viru Isu Charstovu. I vase
 proschenie i obrati s h Rimu
 put sfoij chogi mu pod posluh
 sfeti zapovidien bise i gre-
 dnuchie navuratisse na
 chraglievstvo sfetoga pucha,
 choga bisse na viru obratjo,
 chogih gospodovasse mudrj i
 dobrj chragl Budimir, chogi po
 Costancu bisse naucen u viru. I
 razumivse chragl prisastie
 Costanca bij velle vesel i s
 podsteniem primij ga. I tada
 pocce Costanc zivot i cudessa Isu
 Charstova i pripovidatj j napuni j
 utvuardj chraglia u virj sfetoga
 jedinstuva i troistva boxanstve-
 noga. U sfem chragl virova j
 charstise sa sfimi chij ios u
 chraglieustvu gniegovu bihu
 necharschienj. I ppapa, chada

4 valedicens] valefaciens B

6 proschenie] *emendavi*, prosilienie K, proščenje Č || 8 zapovidien]
emendavi, zapovidin K, zapovidjen *em.* Č

на словенски језик Христово
 Јеванђеље и Псалтир и све
 свете књиге Старог и Новог
 завета и уредивши им
 5 литургију по грчком обреду,
 потврдио их је у Христовој
 вери. Опровистивши се са
 свима које је преобратио у
 Христову веру

10

15

20

25

30

како Старога, тако и Новог
 завета, и начинио је књиге с
 папиним допуштењем и
 уредио је мису и земљу
 учврстио у вери Исуса
 Христа, узео је опрост и
 запутио се у Рим да послуша
 заповест светог оца. И
 путујући дошао је у
 краљевство светог пука кога
 је био обратио у веру, којим
 је владао мудри и добри
 краљ Будимир, којег је
 Костанц поучио у вери. И
 када је краљ чуо да је
 Костанц дошао, веома се
 обрадовао и с почастима га
 примио. И тада је Костанц
 почео да приповеда о животу
 и чудесима Исуса Христа и
 утврдио је краља у вери
 светог јединства и неразде-
 ливе Тројице. У све је краљ
 поверовао и крстио се са
 свима онима који су у
 његовом краљевству били
 некрштени и папа, када

5

secundum apostolicum dictum
 10 Romam pergere festinabat.
 Dum autem pergeret transiens
 per regnum regis Svetoplek,
 honorifice ab eo susceptus est.
 Tunc vir Dei Constantinus, cui
 15 nomen postea Cyrillus a papa
 Stephano impositum est quando
 consecravit eum monacum,
 coepit praedicare regi
 Evangelium Christi et fidem
 20 sanctae Trinitatis ad cuius
 praedicationem rex Svetoplek
 credidit Christo et baptizatus est
 cum omni regno suo et effectus
 25 Trinitatis cultor. Aliquantis post

bise poslal po plaxenoga muxa
 Costanca, posal chogi ch gniemu
 doide po papinu dopuschiengiu,
 posfeti ga za choludra j pribivse
 blaxeni mux s chragliem nicho-
 licho dan, chogi iure utuvargien u
 virij j u zachonih Isu Charstovih
 vazam proschienie od obrassa
 chraglieva j onoga sfetoga pucha
 poide ch Rimu.

12 Svetoplek] Sphetopelk *dub.* V || 15 Cyrillus] Kyrillus V || 21 Svetoplek]
 Sphetopelk V

2 posal] posad K, *em.* Ć

5

похитао је у Рим да одговори на позив папе. Када је, док је путовао, пролазио кроз кра-

10

љевство краља Светоплека, овај га је дочекао с високим почастима. Тада је божји човек Константин, коме је папа Стефан касније када га

15

је замонашио наденуо име Тирило, почео да проповеда краљу Христово Јеванђеље и веру свете Тројице. Захва-

20

дању краљ Светоплек је поверовао у Христа и крштен је са целим својим краљевством и постао је правоверни и одани пошто-

25

валац свете Тројице. Свети човек је провео потом неколико

30

је послао по блаженог човека Костанца који је дошао по папином допуштењу, посвети га за калуђера и блажени човек је поборавио неколико дана с краљем кога је утврдио у вери и учењу Исуса Христа и опростивши се од краља и оног светог пука запутио се у Рим.

haec diebus immoratus cum
 rege vir beatissimus confirmavit
 eum in fide atque doctrina
 Christi et vafaciens omnibus
 5 chisticolis Romam profectus
 est. Tempore isto facta est
 laetitia magna et christiani
 descendentes de montanis et
 locis abditis quo dispersi erant
 10 coeperunt nomen Domini
 laudare et benedicere qui
 salvos facit sperantes in se.

15 Post haec Svetoplek rex iussit
 christianis qui Latina utebantur
 lingua ut reverterentur unus-
 quisque in locum suum et
 reaedificarent civitates et loca
 20 quae olim a paganis destructa
 fuerunt.

Placuit etiam regi ut tempo-
 25 ribus suis rememorarentur ac

I u to vrime bij ucigneno
 veselie velicho meu charstianj
 j sfij oni chij bihu u tuvariavah
 j u varsih gorschih j chi tagiahu
 se i crigياهو se i ne povidahu
 se charstgiane occitouase se
 odvuarg strah. I sfij chij bihu
 progognienj vuratise se j
 pocesse slavitj jme Isusovo
 propetoga. I tacho chragl sfe-
 toga pucha zapovidi sfim
 chogi latinschij govorachuu da
 se vurate sfij u mista sfoia i da
 podvisu j naprave gradove
 chogi po poganeh bihu razsutj j
 pozgani. I tacho ischase
 Budimir chragl sfetoga pucha
 chacho bij razsute gradove
 sazidal i napunio. I to mu ulise
 u misal chacho bij za sfoga

9 quo] qui B || 12 facit] fecit B || 15 Svetoplek] Sphetopelek V || 17 ut]
 om. B || 21 fuerunt] fuerant B 24/2 ut – termini] V^{sup. l.}

дана са краљем учврстио га
је у Христовој вери и учењу
и опростивши се са свим
Христовим верницима упутио
5 се у Рим. Тада је настала
велика радост и хришћани су
сишли са планина и скро-
витих места где су се били
раштркали и почели су да
10 славе име господње и бла-
госиљају оног који спасава
оне што се у њега уздају.

После тога је краљ
15 Светоплек наредио хришћа-
нима који су говорили
латинским језиком да се
врате сваки у свој крај и да
обнове градове и села која су
20 некоћ пагани били разорили.

Краљ је још одлучио да се у
његово време поново у
25 сећање призову,

У то време је настала велика
радост међу хришћанима и
сви они хришћани који су
били по утврдама и пла-
нинским висовима, који се се
тајили и крили и који се нису
јавно приказивали, открили
су се без страха и сви који су
били изгнани вратили су се и
почели су да славе име
распетог Исуса. И тако је
краљ светог пука заповедио
свима који су говорили
латински да се врате у своја
места и да подигну и саграде
градове које су пагани били
разрушили и попалили. И
тада је Будимир, краљ светог
пука, тражио да се обнове и
напуне порушени градови. И
тада му је пало на памет да
за свога

recordarentur, seu scriberentur,
 termini ac fines omnium
 provinciarum ac regionum
 regni sui quatenus unaquaeque
 5 gens sciret atque cognosceret
 fines et terminos provinciarum
 et regionum suarum. Congre-
 gans igitur omnes sapientes
 regni sui locutus est eis de
 10 verbo hoc,

15 sed nullus eo tempore inventus
 est, qui certam responsionem
 daret regi de hac re.

20 Tunc rex Dei sapientia plenus
 sano utens consilio misit
 sapientes ac nobiles viros
 legatos ad venerabilem et
 apostolicum virum papam
 25 Stephanum et ad imperatorem

vurimena opet zemgliu chacho
 ie j parvo billa napravitj zasto
 imase mnostvo gliudi da sfe
 bisse izmisano. I tacho raza-
 brati chragl odlucij zemgliu i
 gliudi i staviti opet u prave
 zachone <i> ischase chacho bij
 mogal naiboglie iznaitj i na toj
 schupij sfe starce j mudarce
 gospodstuva sfoga i poce gnim
 od voglie i odlucenia govoriti
 molechij da bij o bogliemu
 redu pomislio j tomu da se
 naide nacin ch vogllij i misli
 chraglievi. I tacho stoechi
 nicholicho dan nitchor ne bij
 tacho bij to mu umil red naitj i
 chragliu nichij put uchazatj od
 odlucenia gniegova. I bij
 napugnien mudrosti od Boga j
 pride mu u misal da posglie
 cha sfetomu otcu papij Stipanu
 j cha cesaru †Costantinu† onj ch
 misli gniegovej da bi dali
 pomoch j da bi mu poslali

3 regionum] regnorum B || 5 sciret] adiret B || 6 provinciarum] suarum
 post add. B || 7 et] ac B || suarum] regni sui B || 7/9 congregans – sui] om. B ||
 20 plenus] plena B

14 vogllij] stechi post add. K || 15 stoechi] om. K || 17 i] emendavi, ti K

запамте, односно, попишу
 границе и међе свих покра-
 јина и области његовог
 краљевства како би свако
 5 племе знало и познавало
 границе и међе својих
 покрајина и области.
 Сакупио је дакле све
 мудраце свог краљевства и
 10 рекао им је за ово,

15 али се у то доба није нашао
 нико ко је могао да краљу да
 поуздан одговор о овој ствари.

20 Тада је краљ пун божанске
 мудрости и здравог разума
 послао мудре и племените
 људе за изасланике часном и
 апостолском човеку папи
 25 Стефану

времена опет земљу уреди
 онако како је била у почетку,
 јер је имао много народа, а
 све је било измешано. И тако
 је разборити краљ одлучио
 да земљу и људе постави
 опет по првобитном реду,
 што је могуће боље. И онда
 је сакупио све старце и
 мудраце свога краљевства и
 рекао им је о ономе што је
 наумио и одлучио молећи их
 да размисле о бољем
 уређењу и да се нађе начин
 да се краљева воља и
 замисао испуне. И тако је
 прошло неколико дана а
 краљу нико није умео да
 нађе решење или да му
 укаже на пут остварења
 његове одлуке. И био је
 испуњен мудрошћу божјом и
 пало му је на памет да се
 обрати светом оцу папи
 Стипану и цару †Костантину†
 и каже им шта жели да би му
 они у тој замисли помогли и
 да би му послали

Constantinopolitanae urbis
 Michaellem rogans et petens
 quatenus antiqua privilegia
 quibus termini et fines
 5 provinciarum ac regionum, seu
 terrarum, scripti continebantur,
 mittere cum viris
 sapientissimis dignarentur.
 Dum autem legati regis
 10 Romam venissent et verba
 regis papae Stephano
 intimassent, gaudio magno
 gavisus est papa venerabilis et
 maxime quod occasione
 15 accepta mitteret sapientissimos
 viros qui novellum ac tenerum
 regem adhuc in fide et
 populum eius pascere ac
 satiarent pane caelesti ac verbo
 20 vitae. Misit itaque vicarium
 suum Honorium nomine,
 sanctae Romanae ecclesiae
 praesbyterum cardinalem, cui
 et tradidit potestatem ligandi
 25 atque solvendi, evellendi et

barvelexe stare u chih su pisane
 sfe zemglie i chraglievstuva. I
 molechi recenj chragl sfetoga
 otca papu da bij s gnimi
 poslalij nicholicho i mudarcj i
 chada posli od chraglia i
 sfetoga pucha ch papij Stipanu
 tomu sfet otac bij velle vesel i
 dobrovoglian cichia toga
 novoga pitania od dostoinoga
 christianina chij po poslih
 mogliase sfeta otca papu da bi
 ga hotil napitati hliba nebe-
 schoga i da ga nasladi ricij
 Boxie chu sartcem zegliase
 cuti je. Ch tomu sfet otac
 dobrovoglno prigleda i posla
 naucena clovicha, a vicharja
 sfoga, u ime sfoie i sfete crique
 charstiansche giednoga gardi-
 nala chomu poda u sfem oblast
 sfogiu da more dati i uzeti
 sfezatj i razvezatj

8 dignarentur] quaererentur *dub.* V || 18 ac] et B || 25 et] atque B

I chih] *emendavi*, hih K, kih Č

и Цариградском цару
 Михаилу замоливши и
 затраживши да се удостоје
 да по умним људима
 5 пошаљу старе повеље у
 којима се налазе записане
 границе и међе покрајина и
 области, то јест, земаља. Када
 су пак краљеви изасланици
 10 дошли у Рим и папи
 Стефану пренели краљеве
 речи, часни папа се веома
 обрадовао и то понајвише
 зато што се указала прилика
 15 да пошаље мудре људе који
 би краља још увек новог и
 крхког у вери и његов народ
 намирили и нахранили
 небеским хлебом и речју
 20 живота. Послао је дакле свога
 викара по имену Хонорије,
 кардинала-свештеника свете
 Римске цркве, и дао му
 овлашћење да свезује и
 25 развезује, руши

старе повеље у којима су
 пописане све земље и
 краљевства. И поменути краљ
 је замолио светог оца папу да
 му уједно пошаље и неко-
 лико мудрих људи. И када су
 изасланици од краља и
 светог пука дошли код папе
 Стипана свети отац се веома
 обрадовао и одобровољио
 због тог новог питања поста-
 вљеног од правог хришћанина
 који је по изасланицима
 молио светог оца папу да га
 нахрани хлебом небеским и
 да га наслади речју божјом
 коју је свим срцем желео да
 чује. На то је свети отац радо
 пристао и послао му је
 ученог човека, свог викарија,
 у своје име и у име свете
 хришћанске цркве, једног
 кардинала коме је дао у
 свему своју власт да може да
 дâ и узме, свезује и развезује,

dissipandi, aedificandi atque
 plantandi, sicuti moris est
 quando per mundi partes
 legati, seu vicarii, a sede
 5 Romana mittuntur et [cum eo]
 alios duos cardinales episcopos
 quoque iussit eum secum
 assumere qui rudi adhuc
 populo in fide episcopos, sive
 10 ecclesias, consecrarent et
 verbum vitae in eorum
 cordibus cotidie seminarent.
 Advenientes itaque cardinales
 et episcopi invenerunt regem
 15 in planitie Dalmae a quo cum
 magno honore et reverentia
 suscepti sunt.

20

Tunc rex iussit congregari in
 eadem planitie Dalmae omnes
 25 populos terrae et regni sui.

j posla drugoga gardinala i s
 gnimi duva bischupa, a toj da
 imigiu oni sfeti puch chripitj i
 u virij pripovidati j da gih
 jmagiu veselitj od gnih dobra
 ucignienia j popove crique
 ucinitj i crique charstij i ine
 ricij potribnie charstianom
 narediti. I tacho prisadce
 receni gardinallij i bischupij
 naidosse chraglia na planinj
 cha se disse Hlivaj suproch
 chim izlisse chragl s mno-
 stvom gliudi iere cechase gih
 zac znase gnih prisastie <na>
 ove strane j bisse schupio oda
 sfih rusagov chij pod gnim
 bihu j tui odasfud doidose
 charstiane. I tacho chragl sa
 sfim mnostvom cho prj
 gniemu bisse prigia gih s

7 eum] ei B || 8 rudi] om. V || 15 planitie] planitia B || 24/25 omnes
 populos] omnem populum B

7/8 chripitj - pripovidati] kripiti u viri i pripoviditi em. Č || 16 Hlivaj]
 Hlinaj K

и разара, гради и сади, као што је обичај када Света столица шаље у свет изасланике, односно, викаре, и такође је наредио да он са собом поведе два кардинала-епископа који ће народу, још новом у вери, посвећивати епископе и цркве и сваког дана сејати у њиховим срцима реч живота. И тако, када су кардинали и епископи дошли, затекли су краља на Далмском пољу и он их је дочекао са високим уважавањем и почастима.

20

25 Тада је краљ наредио да се ту на Далмском пољу сакупи сав народ његове земље и краљевства.

30

послао је другог кардинала и с њим два епископа да онај Свети пук јачају у вери и да проповедају веру и да их радују добра која су им учинили и да поставе свештенике и посвете цркве и да у њих усаде речи потребне хришћанима. И тако су поменути кардинали и епископи дошли и затекли краља на планини која се зове Хливај. А њима у сусрет изашао је краљ са мноштвом људи јер их је очекивао, зато што је знао да долазе у ове крајеве. И одасвуд је сакупио властелу која је била под њим. И одасвуд су дошли хришћани. И тако их је краљ са свим својим поданицима примио с

Inter haec, dum populi congregarentur, advenerunt legati nobiles et sapientes missi ab imperatore Michaelē, Leo et
 5 Ioannes et alii sapientes, qui a rege et cardinalibus honorifice suscepti sunt. Igitur omnes congregati tam Latina, quam et Sclavonica lingua, qui
 10 loquebantur iussu Honorii apostolici vicarii et christianissimi regis Svetoplek per spatium dierum XII synodum fecerunt. In qua diebus octo de
 15 lege divina et sacra scriptura ac de statu ecclesiae tractatum est. Ceteris autem quatuor diebus de potestate regis, de ducibus et comitibus et
 20 centurionibus et de statu regis sermocinatum est. Relecta sunt et in eadem synodo antiqua privilegia tam Latina, quam Graeca, missa ab apostolico et
 25 ab imperatore audientibus

felichim pocteniem. I tacho chragl zapovidi da vuas puch zemglie gniemu podlosne schupe sse na ovom pogli. I u toj vurime doidose posli od cara Mihaila j oni posli s pocteniem velicim bise priatj j buduchij sfij schupglienj i bisse vechie jasichovf i s gnimi bisse dobri chragl sfetoga naucha. I pocese <sa> sachodom sa dva deset dan, od chih osam dan ne govorisse nego li o strani criqueni criquam prigliedaiuchie i ch gnim red napravgliaiuchie j nareiuuchie put od spasenia. Potom toga cetiri dnj ctisse stare privelese chij bihu iz Rima prineseni, tacho garechih - chacho sfih chraglievfstv j gospodstva jasicha harvat-schoga, tacho Primorscho, chacho Zagorscho. I toj slisechij vuas puch chacho

1/2 congregarentur] congregantur B || 2 advenerunt] advenerant B || 6 Leo – a] om. B || 8 tam] a post add. B || 9 et] om. B || 11 apostolici] dub. V, apostolorum B || et] ac B || 12 Svetoplek] Svetopelk V || 14 qua] quo B

9 gnimi] i s nimi post add. K || 12 dva] na post add. em. Č || 18 ctisse] emendavi, chisse K, čtiše Č

У том, док се народ саку-
 пљао, дошли су племенити и
 мудри изасланици Лав и
 Јован послати од цара
 5 Михаила, као и други мудри
 људи које су краљ и
 кардинали примили уз све
 почести. И тако су се
 сакупили они који су
 10 говорили латински и они
 који су говорили словенски и
 одржали су под вођством апо-
 столског викара Хонорија и
 хришћанског краља
 15 Светоплека сабор који је
 трајао дванаест дана. На
 њему су осам дана распра-
 вљали о божанском закону, о
 Светом писму и црквеном
 20 уређењу. Остала четири дана
 говорило се о краљевској
 власти, о војводама, жупа-
 нима и стотницима и о
 положају краља. На овом
 25 сабору прочитане су поново
 старе, како латинске, тако и
 грчке повеље, које су по-
 слали папа и цар,

30

великим почастима. И краљ
 је тако заповедио да се на
 овом пољу сакупи цео народ
 њему подложне земље. И у
 то време дошли су изасла-
 ници од цара Михајла и ти су
 изасланици с великим
 почастима примљени. И
 онда су се сви сакупили и
 било их је више језика и са
 њима је био добри краљ
 светог наука. И почели су са
 сабором који је трајао
 дванаест дана. Од тога су
 осам дана говорили само о
 црквеним стварима, које се
 односе на цркву, и о ономе
 што се тиче цркве, и међу
 њима су правили ред и
 утирали пут до спасења.
 После тога су четири дана
 читали старе повеље <како>
 оне које су биле донете из
 Рима, тако <и оне грчке>
 [грчких, тако и] о свим кра-
 љевставима и господставима
 хрватског језика, како При-
 морским, тако и Загорским.
 И цео народ је слушао

cunctis populis de divisione
 provinciarum ac regionum, seu
 terrarum, sicuti ab antiquis
 5 imperatoribus scripta et
 ordinata fuerant

et placuit regi et cuncto
 populo. Finita synodo XII die
 10 per manus Honorii vicarii et
 cardinalium atque episcopo-
 rum consecratus est rex atque
 coronatus more Romanorum
 regum et facta est laetitia
 15 magna in populo et in universo
 regno eius. Post haec iussit rex
 ut consecrarentur archiepi-
 scopi, unus in Salona et alius
 in Dioclia.

20

25

spovidahu privelezj starj po
 papij i cesaru poslani od sfih
 zemegl i chacho digliahu
 zemgliu od zemglie i chacho
 bisse zemglia od zemglie
 poctovanja i puch od pucha j
 chraglievstvo od chraglievstva.
 I toj sfe razumivsse bij velle
 ugodno, tacho chragliu, tacho
 sfim chij ondi u schupu bihu. I
 gardinallij i bischupij s
 fogliom sfega pucha posfetisse
 chraglia j potuwardise u chra-
 glievstvo i sfim zemgliam che
 pod gnim bihu, zapovidisse
 posluh j vogliu chraglievu i
 ostaticha gniegova. I potom
 ucinisse archibischupe i
 bischupe i posfetise gih i
 razdilise gih po gradih onachoj
 chacho j parvo raspa bisse
 billo. I cha poctenia bihu parvo
 imillij da i u napridach onacho
 bude. I tacho poslase duva
 archibischupa: jednoga u lipi j

12 consecratus] coronatus V

8 razumivsse] *emendavi*, razumisse K, razumivše Č || schupu] schupa K

а цео народ је чуо каква је
подела покрајина и области,
односно земаља, какве су их
записали и одредили ранији
5 цареви,

10

и то су одобрили краљ и цео
народ. На завршетку сабора,
дванаестог дана, краљ је
посвећен и крунисан од руку
15 викара Хонорија и кардинала
и епископа и то на начин
римских краљева и настала
је велика радост у народу и у
целом његовом краљевству.
20 Потом је краљ наредио да се
посвете архиепископи, један
у Салони, други у Дукљи.

25

30

шта кажу старе повеље
послате од папе и цара о
свим земаљама и како су
биле подељене земља од
земље и како је која земља
одељена од друге земље и
народ од народа и кра-
љевство од краљевства. И
када су то све саслушали с
тим су се сложили, како
краљ, тако и сви који су тамо
били окупљени. И карди-
нали и епископи су
пристанком целог народа
посветили краља и
потврдили су му краљевску
власт и свим земаљама које су
биле под њим заповедили су
послушност и да поштују
краљеву вољу и вољу
његових потомака. Затим су
поставили архиепископе и
епископе, посветили их и
расподелили их по градо-
вима онако како је било пре и
са почастима какве су имали
у почетку да и у будуће тако
имају. И тако су послали два
архиепископа: једног у лепи
и

- 5 Similiter et episcopi plurimi
consecrati sunt et ecclesiae,
quae destructae erant et
violatae manebant, reaedefi-
catae et consecratae sunt.
- 10 Statuit etiam rex ut nullus
perturbaret in aliquo aliquam
ecclesiam, aut haberet aliquam
potestatem seu dominationem
in aliqua ecclesia, nisi solus
- 15 archiepiscopus, vel episcopus,
cuius sub iure esset eadem
ecclesia. Qui vero aliter faceret,
regiam coronam offenderet.
- 20
- 25

nesrichnij grad Solin, choga
mallo allij nistar bisse ostalo
jere po nemilostive Gote bisse
posgan i rassut, a drugoga
archibiscupa poslase u Duhlij.
I mnoge bischupe razdilise po
mistih j podlosise gih pod
posluh recenih arhibischupov,
tolicho pod sfachoga. I tacho
mnoge crique che bihu
zatvorene uzdvignute bisse j
naredisse bischupom i arhi-
bischupom da se sfete crique. I
postavi chragl zagovor velich
sfim mistom da sfachij brani
criquu j criquene stuvarij j da
bij ne smio nitchor posilitij
criquu, nij redovnichu, u
nicemur j da nitchor nima
suproch gnoj mochi j ni
slobodsschine razmj gnih
poglavica sto su archibischupij
i bischupij. I tcho bij protiva
tomu ucinio, to ie ucinio
suprotiva chragliu i chrunj, ça

13 dominationem] diminutionem *B* || *16* esset] essent *B* || eadem] *om. B* ||
17 ecclesia] ecclesiae *B*

15 sfim] sfim *post add. K*

5 Исто тако су и многи
 епископи посвећени, а цркве
 које су биле разорене и
 срушене, обновљене су и
 посвећене. Краљ је такође
 10 наредио да нико ниједну
 цркву ни на који начин не
 напада, а да у појединој цркви
 власт врше само архиепископ
 и епископ под чијом је она
 15 јурисдикцијом и да онај, ко
 другачије чини, наноси
 увреду краљевској круни.

20

25

30

несрећни град Солин, од
 кога скоро да ништа није
 остало јер су га немилосрдни
 Готи спалили и разрушили, а
 другог архиепископа послали
 су у Дукљу. И распоредили
 су по многим местима епи-
 скопе и под сваким поменути
 архиепископом поставили су
 исти број епископа. И тако
 су отворене многе цркве које
 су биле затворене и наредио
 је епископима и архиепи-
 скопима да освећују цркве. И
 краљ је поставио свима
 обавезу у свим местима да
 свако брани цркву и црквене
 ствари и да нико не сме да
 напада нити цркву нити
 монахе ни у чему и да нико
 спрам цркве нема моћ, ни
 право, као што имају њени
 поглавари, односно архиепи-
 скопи и епископи, и да ко
 против тога учини као да је
 учинио против краља и
 круне,

5 Post haec secundum contine-
 10 ntiam privilegiorum quae lecta
 15 coram populo fuerant scripsit
 20 privilegia, divisit provincias et
 25 regiones regni sui ac terminos
 et fines earum hoc modo
 secundum cursum aquarum.
 Quae a montanis fluunt et
 intrant in mare contra meri-
 dianam plagam, Maritima
 vocavit. Aquas vero quae a
 montanis fluunt contra septen-
 trionalem plagam et intrant in
 magnum flumen Donavi
 vocavit Surbiam. Deinde
 Maritima in duas divisit
 provincias: a loco Dalmae, ubi
 rex tunc manebat et synodus
 tunc facta est, usque ad Valde-
 vino vocavit Croatiam Albam,
 quae et Inferior Dalmatia
 dicitur. Cui Inferiori Dalmatiae
 consensu domini papae Stephani

iest suprotiva sfemu chra-
 glievstvu. I tacho criquene i
 duhovne stvarj parvo nare-
 divsse. Potom toga porecenih
 dvigim barvelexih razdillij
 xemglie i stavi gim meiasse, j
 tolicho ie meu gradij j zupamj.
 I naredisse gradovom i mistom
 zachone i obicaie. I razdilij
 vode j naredi gradovom j
 mistom dohodach j sfim
 zemgliam mejase polosise j sfe
 naredivsse. Sto ie s ovu stranu
 gore ch moru prozva Primorie i
 riche che izhode iz gor od
 zapada suncenoga i pristaiu u
 velichu richu Dunajj, onuj
 richu zuvase Surbiu. I Primorie
 razdillij na dvoie, pocamse od
 mista [grada] chij po poganih
 bij razrusen chi se zove Dalma,
 gdi sachodom bisse, deri do mista
 cho se zove Valdevin. Od Dalme
 do Valdevina prozva Harvate
 Bille, sta su Dalmatinj nisgni,

7 et] ac B || 9 modo] videlicet *post add.* B || 16 magnum flumen]
 magnio flumine B || 17 Surbiam] Sumbra V || 22 Croatiam] Corvatiam B

5 dvigim] *om.* Č || 11 mistom] mistina K || 13 ovu] onu K || 20/21 grada -
 zove] *om. em.* Č || 23/24 Valdevin] *emendavi*, Valdevin K Č

Потом, према садржају повеља које су прочитане
 5 пред целим народом написао је повеље и поделио покрајине и области свог краљевства и њихове границе и међе према сливу река. Реке које
 10 се сливају са загорја ка југу и уливају у море назвао је Приморска, а воде које се са загорја сливају на север и уливају у велику реку Дунав,
 15 назвао је Србија. Затим је Приморску поделио на две покрајине: једну, која се протезала од места Далме, где је тада боравио краљ и
 20 где је одржан сабор, па све до Валдевина, назвао је Бела Хрватска, која се још зове Доња Далмација. У Доњој Далмацији је уз сагласност
 25 господина папе Стефана

30

односно против целог краљевства. И тако су уредили прво црквене и духовне ствари, а после тога су у складу са поменутиим повељама разделили земљу и поставили међе и исто тако у градовима и жупама. И увели су градовима и селима законе и обичаје и разделили су воде и одредили су градовима и местима порез и одредили су свим земљама међе и уредили су да се оно што се с оне стране горе простире у правцу мора назове Приморје, а слив, који иде са планина са запада и улива се у велику реку Дунав, <ту област> [ону реку] назвао је Сурбијом. Приморје је разделио на двоје почевши од града који су пагани разрушили и који се зове Далма, где се одржао сабор, све до места које се зове Валдевин. Од Далме до Валдевина назвао је Хрвате Белим, а то су доњи Далматинци,

- et legatorum eius instituit
 Salonitanam ecclesiam metro-
 polim sub cuius regimine has
 ecclesias statuit, videlicet
 5 Spalatum, Tragurium, Scardo-
 nam, Aransonam, quod nunc
 est castellum Iadra, Enonam,
 Arbum, Absarum, Vegliam et
 Epidaurum, quod nunc dicitur
 10 Ragusium. Item ab eodem loco
 Dalmae usque Bambalonam
 civitatem, quae nunc dicitur
 Dyrrachium Croatiam Rubeam
 vocavit, quae et Superior
 15 Dalmatia dicitur et, sicuti
 Inferiori Dalmatiae Salonitanam
 ecclesiam constituit metropolim,
 simili modo Superiori Diocli-
 tanam ecclesiam pro iure
 20 antiquo statuerunt metropolim
 sub cuius regimine has eccle-
 sias declararunt, scilicet, Anti-
 barium, Buduam, Decatarum,
 Dulcinum, Suacium, Scodram,
 25 Drevastum, Polletum, Sorbeum,

i gios od mista Dalme do
 Bandalona grada, ca sse sada
 zove Drac, dotla prozva Dongiu
 Dalmatju.

6 Aransonam] Aransionam B || 7 Iadra] *dub.* V, Iadera B || Enonam]
 Aenonam V || 8 Arbum] Arbuam V || et] *om.* B || 9 Epidaurum] *scripsi*, Epitaurum
codd. || 13 Croatiam] Corvatiam B || 18/19 Dioclitanam] *scripsi*, Diocletanam B
 V || 23 Decatarum] *scripsi*, Ecatarum B V || 24 Dulcinium] Dulcignum V

- и његових изасланика одредио за митрополију Салонитанску цркву под чију је управу поставио следеће
- 5 епископије: Сплит, Трогир, Скрадин, Арансону, што је сада тврђава Задар, Нин, Раб, Црес, Крк и Епидаур, који се сада зове Рагуза. А ону
- 10 покрајину која се протеже од места Далме све до града Бамбалоне, који се сада зове Драч, назвао је Црвена Хрватска, а она се још зове и
- 15 Горња Далмација. И као што је у Доњој Далмацији Салонитанску цркву начинио митрополијом, тако је у Горњој, према старом
- 20 праву, одредио Дукљанску цркву за митрополију под чијом управом су прогласили следеће епископије: Бар, Будву, Котор, Улцињ,
- 25 Свач, Скадар, Дриваст, Полат, Србију,

а од места Далме до града Бандалоне који се сада зове Драч, све дотле, назвао је Доња Далмација.

Bosonium, Tribunium, Zaculum. Surbiam autem, quae et Transmontana dicitur, in duas divisit provincias: unam a magno flumine Drina contra occidentalem plagam usque ad montem Pini, quam et Bosnam vocavit, alteram vero ab eodem flumine Drina contra occidentalem plagam usque ad Lupiam et Lab, quam Rassam vocavit. Unaquaque autem in provincia banum ordinavit, id est ducem, ex suis consanguineis fratribus, et iupanos, id est comites, et satnicos, id est centuriones, ex nobilioribus earundem provinciarum. Dedit autem unicuique bano, id est duci, potestatem sub se habere septem centuriones qui recte ac iuste populum iudicarent et tributa acciperent et banis praesentarent. Bani post haec medietatem regi persolverent

I tachoie Surbiu, ça iest Zagorie, i tuij na dvoie razdilise, pocamse od gorgnie strane Drine, ça iest na zahod suncenj, do gore Borove, a toij prozva Boxnu, j od Drine do Lipa prozva Ras, ca ie Rascha xzemglia, i sfechomu mistu postavisse megiasse i sfechomu tih mist postavisse bana, a nigdi duxa, i tada sfachij tih banovf i duzevf budu od †pupori† sine plemenitj i onij da ucine chnexe od sfoga cholina i ucinise satniche, chij satnicij bisse nad stotjnu gliudij, i te satniche ucinise sfache zemglie gliudij i da se sfachomu banuu sedam satnichovf i da budu receni satnicij z banj puchu suditj, a z duxi, alitj s hercessij, pet chnezovf, j da s gnmij pravo sude puchu, i zapisase casti i dohotche banom i hercegom i chnezom i satni-

II Lupiam] Lupian *B* || Rassam] Rassiam *B* || *16* satnicos] sednicos *V* || *24* haec] hoc *B*

I tachoie] *emendavi*, tochoie *K*, takoje *Č* || *5* Borove] *emendavi*, Borave *K Č* || *7* Ras] *emendavi*, Sas *K Č*

Босну, Травунију, Захумље. Србију пак, која се још зове и Загорска, поделио је на две покрајине: једну, која се
 5 протеже од велике реке Дрине на запад до Борове планине, и њу је назвао Босна, и другу, која се протеже од исте те реке Дрине на
 10 исток све до Липљана и Лаба, и њу је назвао Рашка. У свакој покрајини је од своје рођене браће именовао бана, односно војводу, а од
 15 племића тих покрајина именовао је жупане, односно кнежеве, и стотнике, односно центурионе. Сваком бану, односно војводи, дао је
 20 право да под собом има седам стотника који су имали дужност да праведно и правично суде народу и примају приход и дају га
 25 бановима. И то тако да банови половину дају краљу,

30

Исто тако је и Сурбију, то јест Загорје, поделио на два дела: почевши од горње Дрине на западу па све до Борове горе прозвао је Босна, а од Дрине до Липа назвао је Рас, што је исто што и Рашка земља. У сваком месту је поставио међе и у сваком од тих места поставио је бана, а негде и дужда и тада је наредио да сви ти банови и дуждеви буду од племенитог рода и они да поставе кнезове од свог колена. И одредили су стотнике, а ти стотници су били над стотину људи и те стотнике су чинили људи из сваке земље, и дали су сваком бану по седам стотника и одредили су да поменути стотници и банови суде народу, а дуждевима, односно херцезима, дали су по пет кнезова да праведно са њима суде народу и одредили су колики су део и приход банова, херцега, кнезова и стотника

et medietatem sibi tenerent.
 Comitibus vero, idest iupanis,
 iussit sub se habere unum
 satnicum qui cum eo similiter
 5 iudicaret populum cum iustitia.
 Et duas partes tributorum
 comites, idest iupani, regi ut
 solverent, tertiam vero suo
 usui retinerent, banis autem,
 10 sive ducibus, nullam rationem
 facerent, sed unusquisque
 teneret et dominaretur iupaniis
 earundem provinciarum ac
 regionum, sed solo regi
 15 rationem redderent. Multas
 leges et bonos mores instituit.
 Quas qui velit agnoscere
 librum Sclavorum qui dicitur
 Methodius legat. Ibi reperiet
 20 qualia bona instituit rex
 benignissimus. Itaque perfectis
 omnibus cardinales et episcopi
 ac legati imperatoris accepta a
 rege licentia et agentes gratias
 25 Deo et regi cum honore magno

chom i odlucisse da sfachij
 chnes prizove jednoga satnicha
 i da nima prez recenoga reda
 nigiedan sud bitj tuvard. I
 odlucise da sfachij sudac ima
 chragliu davati treti dil
 dohotcha, da ga poznaiu za
 gospodina i da bude chragl
 sfim, a oni sfachij posebij, da
 chragl nada sfimi poglavie i
 starisina i da sfij zapovid
 chraglievu tarpe. I mnoge dobre
 zachone postavise che bij
 mnogo govoritj da, acho tcho
 hochie napuno znati naredbu
 chu ucinise i mejase chudi
 postavisse zemgliam imena
 vazmj chgnige che prij Harvatih
 ostase i pri gnih se nahode, a
 sovu se Metodios. I potom
 nareieniu gardinalij i bischupij
 i posli cesarovj videchie da su
 sfacha naregiena od blaxenoga
 chraglia i sfetoga pucha vazese
 proschienie i odpravise se s

4 satnicum] *scripsi*, sednicum *V*, setnicum *B* || *8* suo] sui *B* || *10* sive] id
 est *B* || *22* cardinales] cardinalis *dub. V*

а половину задржавају за себе. А кнежевима, односно жупанима, одредио је да под собом имају једног стотника

5 који би са њима исто праведно судио народу. И наредио је да кнежеви, односно жупани, две трећине дају краљу, а трећину да задржавају за

10 себе, а да бановима, односно војводама, не полагају никакве рачуне, већ да свако влада и господари у жупанијама својих покрајина и области и да само

15 краљу полагаје рачуне. Установио је многе добре законе и обичаје, а ко жели да сазна више о њима, нека прочита

20 словенску књигу под називом Методије, где ће пронаћи која је све добра установио предобри краљ. И тако, пошто је све обављено,

25 кардинали, епископи и цареви изасланици су се с краљевим допуштењем, захваљујући Богу и краљу, испраћени с великим почастима

30

и да сваки кнез има поред себе једног стотника и да ниједна пресуда која није овако донета не буде важећа. И одлучили су да сваки судија мора краљу да даје трећину прихода и да га признаје за господара и да је он краљ изнад свих и сваког, и да је краљ над свима поглавар и старешина и да сви морају да поштују краљеву заповест. Донели су многе добре законе о којима би се могло много говорити, али ако ко хоће више да сазна о уређењу које је створио и где је поставио међе и која су имена дали земљама, нека узме књигу која је остала код Хрвата и која се код њих налази, а зове се Метод. И потом су се поменути кардинали и епископи и царски изасланици, видевши да је све уређено, опростили од блаженог краља и светог пука и отишли су

et cum pluribus donis a rege
 datis reversi sunt ad loca sua.
 Similiter bani et iupani atque
 centuriones noviter ordinati
 5 cum universo populo laudantes
 Deum et salutantes regem
 abierunt unusquisque in pro-
 vinciam et regionem suam.
 Regnavit praeterea rex sancti-
 10 ssimus XL annis et mensis
 quatuor genuitque filios et
 filias et septima decima die
 intrante mense Martio mortuus
 15 est sepultusque est in ecclesia
 sanctae Mariae in civitate
 Dioclitana honorifice et cum
 magnis exequiis. Tunc congre-
 gantes se populi lamentaverunt
 illum flentes et in eadem
 20 ecclesia in qua sepultus est
 elevaverunt filium eius
 Sfetolicum.

25

felicim pocteniam i darij. I
 posli posadcij hercesij i banj i
 chnezove i satnicij chij bihu
 postavglienj i vas puch s
 fogliom chraglievom razaidose
 se i poidose domom i u sfoiu
 zemgliu. I potom blaxeni
 chragl chraglieva lit cetardeset
 i miscij trij s fogliom chij sfe
 moxe j imij u starost sfoiu sina
 i sedminadeste dan <potom>
 umrij na devet misseca marça i
 pogreben bij u criqui blazene
 sfete Marie u gradu Docholigij
 s felichim pocteniam i placem
 sfega pucha chij odasfuda
 prihaiahu za mnoge dni ch
 onoj criquij placuchie sfoga
 dobroga gospodina. I ditichia,
 chomu izdillij jme bihu
 Sfetolich, proslavise za chraglia
 i gospodina i crugnien bij i
 pomazan od arhibischupovf u
 onoj criquij sfete Gospoie gdi
 otac lezasse.

3 iupani] iupan V, zupani B || 4 centuriones] centurionis V || 10 mensis]
 dub. V, mensibus B

и са многобројним даровима добијеним од краља вратили у свој крај. Исто тако су се и новоустоличени банови, жупани и стотници и цео народ хвалећи Бога поздравили са краљем и отишли су сваки у своју покрајину и област. И осим тога, пресвети краљ је владао четрдесет година и четири месеца и имао је синове и кћери и умро је седамнаестог марта и сахрањен је у цркви свете Марије у граду Дукљи достојно и уз велики свечани спровод. Тада га је народ, који се био окупио, уз нарицање ожалио и у истој цркви у којој је сахрањен уздигао је на престо његовог сина Светолика

25

30

са великим почастима и даровима. И када су изасланици отишли новопостављени херцеги и банови, кнезови и стотници и сав народ су се по вољи краља разишли и пошли свако својој кући и у своју земљу. И потом је блажени краљ краљевао четрдесет година и три месеца по вољи онога који све може и у старости је добио сина и умро је после седамнаест дана, деветог месеца марта и био је сахрањен у цркви блажене свете Марије у граду Дукљи уз велике почасти и плач целог народа који је много дана са свих страна долазио до те цркве оплакујући свога доброг господара, а дечака, коме су наденули име Светолик, прогласили су за краља и господара и архиепископи су га крунисали и помазали у оној цркви свете Госпе где му је отац сахрањен.

Ibique consecratus et coronatus
est ab archiepiscopo et episcopis.
Ex illa denique die mos
5 adolevit ut in eadem ecclesia
eligerentur et ordinarentur
omnes reges huius terrae.

X Igitur Sfetolicus accepto
regno secutus est vestigia
10 patris sui et ambulavit in via
mandatorum Domini pacemque
cum omnibus habuit, genuit
filios et filias et XII anno regni
sui mortuus est. Regnavitque
15 Vladislavus filius eius pro eo.

20 XI Accepto regno Vladi-
slavus, qui fortis extitit viribus,
oblitus est Domini Dei sui et
declinavit a via patrum suorum,
non recte ambulavit coram
25 Domino, sed coinquinavit se

X^a I ditich restuchie nasli-
dovasse zachon gospodstva otcca
sfoga i mnogo chacho i otac
boiase se Boga i obsluzevase
zapovidij bozgie j imij sina
†od sedamnadeste lit i sedam
miscij† j izdi mu jme Stipan
Vladislav i potom izpustiv
<dusu> * * * lit umrij chragl. I
poce chraglievati na misto otca
sfoga Vladislav, sin gnegovf.

XI^a I chragliuiuchie bisse
mного hrabar j cri pach u
zivotuu da ne tirase put otcca
sfoga, ni u gospodovanii, ni u
zapovideh boxgih i imj sina. I
tacho chragliuiuchie nepr-

и ту су га архиепископ и епископи посветили и крунисали. И од тог дана уврежио се обичај да се у тој цркви
5 проглашавају и посвећују сви краљеви ове земље.

X И тако је Светолик примивши краљевство ишао
10 стопама свог оца и следио пут божјих заповести и са свима је живео у миру и имао је синове и кћери и умро је дванаесте године своје владавине. После њега је завладао његов син Владислав.

20

XI Примивши краљевство Владислав, који је био по природи снажан, заборавио
25 је Господа Бога свога и одступио је од пута својих отаца - није ступао право пред Господом, већ се укаљао

30

X^a И дечак, како је растао, следио је закон свога оца и, као и његов отац, веома се бојао Бога и поштовао је заповести божје и имао је сина †од седамнаест година и седам месеци† и дао му је име Стипан Владислав и потом је краљ испустивши <душу> * * * лета умро. И после свога оца почео је да краљује Владислав, његов син.

XI^a И као краљ био је много храбар и јак, али није ишао путем свога оца ни у владавини, ни у послушању божјих заповести, и имао је сина. И тако краљујући неправедно

multis immunditiis. Ideoque,
dum quadam die iret venatum,

5

divino iudicio in foveam ce-
cidit et mortuus est.

10

XII Regnavitque frater eius
Thomislavus pro eo, qui fortis
extitit viribus, sed non fuit ut
frater eius. Regnante Thomi-
slavo Hungarorum rex nomine
15 Attila promovit exercitum ut
debellaret eum. Rex autem
Thomislavus fortis iuvenis et
robustus bellator plurima bella
20 cum eo commisit et semper
eum in fugam convertit. Ge-
nuitque Thomislavus rex filios
et filias et XIII anno regni sui
mortuus est.

25

fdeno j suproch zapovidem
boxgim i pogide jedan dan u
lof, iere mnogo jmase obicaj
lovitj. I tacho lovechij s
odluchom Boziom dvisse se
zvir za chom otide i nanese ga
chogn na giednu giamu i u
gniu se upade izbi se i izese ga
martva.

XII^a I osta na misto gniegovo
chraglevati sin gniegov chomu
bisse jme Polislavf. Chragliu-
iuchij Polislav u to vurime bise
u chraglievstvo ugarscho
chragl jmenom Atilla j on
schupij voische i iznide s
foischom na chraglia
Polislava. Bisse Polislavf mlad
i chripach u arvagniah j cinise
meu sobom mnoge arvagnie i
vasda Atilla, chada se biahu,
izgubgliase i napochon ne
mogase suprotiviti j pobise. I
Polislavf jma chchier i po gnoj

15 Hungarorum] Ungarinatorum V, Ungarorum B || 21 convertit]
conversit B^{n.c.}

многим прљавштинама. И стога, када је једног дана ишао да лови, по божјем суду пао је у јаму и погинуо.

5

10

XII После њега је завладао његов брат Томислав који је био по природи снажан, али није био као његов брат. За време владавине Томислава угарски краљ по имену Атила покренуо је војску да га нападне. Али краљ Томислав је био храбар младић и снажан ратник и са њим је водио многе битке и увек га је побеђивао и нагонио у бег. Томислав је имао синове и кћери и умро је тринаесте године своје владавине.

30

и супротно божјим заповестима пошао је једног дана у лов, јер је често ишао у лов и, док је тако ловио, по божјој вољи подигла се звер за којом је појурио и коњ га је нанео у неку јаму и он је упао у њу, повредио се и изнели су га мртвог.

XII^a И остао је на његовом месту да влада његов син, коме је име било Полислав. И док је Полислав владао, у то време, у угарском краљевству био је краљ по имену Атила и он је сакупио војску и напао је са војском на краља Полислава. Краљ Полислав је био млад и храбар у боју и водили су многе бојеве међу собом и увек је Атила, када су се борили, губио и на крају није могао да га надвлада, па је побегао. И Полислав је добио кћерку и после ње

5
 XIII Sebeslavus, filius eius,
 successit in regnum patris sui.

10
 Eo tempore venerunt Graeci et
 obsederunt civitatem Scodarim.
 Audiens autem Sebeslavus rex
 congregavit gentem multam et
 15 venit et irruit in castra eorum et
 ceciderunt Graeci et multi
 gladio perierunt et plurimi
 capti sunt, alii vero in fugam
 20 agerentur, Attila, rex Hunga-
 rorum, cum exercitu intravit in
 terram Sebeslavi regis et
 depraedavit, destruxit atque
 25 terrae illius et reversus est in

sijna duva i chraglieva lit se-
 damdeset i sedmonadeste lito
 hodechie umrij slavom veli-
 chom.

XIII^a I sin starigij priamsi na
 misto otca sfoga gospodstvo
 cha mu ime bisse Sebijslavf i u
 gniegovo vrime on chra-
 gliuiuchij nastupisse na gniega
 opet onj narod Gotij i obsedase
 mu Schadar grad i toij slisavf
 Sebijslav schupij mnostvo
 velicho gliudij i pride u grad na
 gnih sator i ondj mnostvo
 Gotij pod mac obarnu sfe, a
 mnoge pohitasse. Nichij
 pobigose, chacho voische sa
 sfima razabiene. I toij cufsij
 chragl ugarschij Attjlla da su
 Gottij nastupillij na Sebijslava
 pride na gniegovf grad i
 poplinivf i pozgav vse razsu ga
 vechij dio, opet se barso
 vurativsse u chraglievstvo

6 Sebeslavus] Sebeslaus *V* || 20 agerentur] agenti *B* || 20/21 Hungarorum]
scripsi, Ungariorum *B*, Ungarinorum *V* || 25 terrae illius] *tr*: *B*

5 XIII У краљевству га је на-
следио Себеслав, његов син.

10 У то време дошли су Грци и
опсели град Скадар. Када је
краљ Себеслав чуо за ово,
сакупио је велику војску и
15 дошао је и напао њихов табор
и побијени су Грци - многи
су страдали од мача, многи
су заробљени, а неки су се
дали у бег. А док се ово
20 збивало, угарски краљ Атила
ушао је са војском у земљу
краља Себеслава и опу-
стошио је. Разорио је и
попалио велики њен део и
25 потом се вратио у

30

два сина и краљевао је
седамнаест година и умро је
седамнаесте године у вели-
кој слави.

XIII^a И старији син је
преузео власт након свога
оца. Његово име је било
Себислав и у његово време,
док је он краљевао, поново
га је напао онај народ Готи и
опсели су Скадар. Себислав,
када је то чуо, сакупио је
велико мноштво и дошао је
до града до њиховог табора и
тамо је велико мноштво Гота
мачем посекао и многи су
били заробљени, а неки су
побегли као разбијена војска.
И када је угарски краљ
Атила чуо да су Готи напали
на Себислава, кренуо је на
његов град и попленио га је,
попалио и порушио великим
делом и опет се брзо вратио
у своје краљевство.

locum suum. Inde abiit contra
occidentalem plagam. Sebe-
slavus autem rex reversus non
5 invenit eum coepitque recu-
perare terram suam.

10

Nati sunt ei duo filii gemini
unumque Rasbivoy vocavit,
quod Latine dicitur ‘ruina
15 gentis’, alium vero Vladimi-
rum. Regnavit XXIII annis et
mortuus est.

XIV Post eum regnaverunt
20 filii eius diviseruntque sibi
regnum eo quod gemini essent
et Rasbivoy quidem Maritima,
Vladimirus autem Surbiam
regebat. Qui accepit uxorem,
25 filiam regis Hungarorum,

sfoie. I pridose Sebijslavu
glasove da Attjlla iest pod
gradom gniegovim i barsso
duvise se j poide na gniega i
naide da ie poplinivf i pozgav
posagio zac on, chacho çu da
ie Sebislav razbigio Gotte,
tacho sto ucinij Attila s onim
pobisse ne smigiuch cechatj
Sebislava. Ostavi da se opet
grad nacinij i napunij i potom u
[se] Sebislava rodista se duva
sina: jednomu bij ime Razbi-
jvoij, a drugomu Vladimir.
Chraglieva Sebijslav lit duva-
deset j cetirij i umrij.

XIV^a I ostasta duva sina
gniegova u chraglievstvo gnie-
govo, Razbijvoij i Vladimir. I
bise starigij Razbijvoij i hotj
razdilitj chraglieustvo i dâ
bratu gorgnju stranu Zagorie,
cho Subriu zovu, ca iest g

12 nati] irrat] B || 22 quidem] *dub.* V || Maritima] Maritima *V^{a.c.}* ||
23 Surbiam] Sumbra *a.c. dub.* Sumbra *V^{p.c.}* || 25 Hungarorum] *scripsi,*
Ungarinorum B V

свој крај. После тога је
отишао на запад. А када се
краљ Себеслав вратио, није га
затекао и поново је запосео
5 своју земљу.

10

Добио је два сина близанца,
једног је назвао Разбивој,
што на латинском значи
15 „разбијач војске“, а другог
Владимир. Владао је
двадесет и четири године и
онда је умро.

20 XIV После њега су
завладали његови синови и,
зато што су били близанци,
поделили су краљевство на
два дела: Разбивој је владао
25 Приморском, а Владимир
Србијом. Он је узео за жену
кћерку угарског краља

30

До Себислава су стигле
вести да је Атила под
његовим градом и брзо се
подигао и пошао је на њега и
видео је да је онај све
попленивши и попаливши
отишао, зато што је чуо да је
Себислав разбио Готе. Тако
исто је учинио и Атила и са
онима је побегао не смејући
да чека Себислава и оставио
је град да се изгради и
напуни. Потом су се
Себиславу родила два сина.
Једном је било име Разбивој,
а другом Владимир. Себеслав
је краљевао двадесет и
четири године и умро је.

XIV^a И оставио је два
сина у краљевству: Разбивоја
и Владимира. И Разбивој,
који је био старији, хтео је да
подели краљевство и да да
брату горњу страну Загорје
што се зове Сурбија, која је ка

genuitque ex ea filios et filias
et facta est pax firma inter
Hungaros et Sclavos. Post haec
Rasbivoy septimo anno regni
5 sui mortuus est.

10 Vladimirus vero accepit totum
regnum et XX anno regni sui
mortuus est.

15 XV Regnavit post eum filius
eius Charanimirus. Cuius tempo-
ribus rebellavit Croatia Alba et
20 proiecerunt eum inde. Tunc rex
congregans gentem ex Rassa et
Bosna perrexit super eos. At ipsi
congregantes se in plano Chelmo
paraverunt ei bellum in quo
25 cecidit rex et mortuus est.

Dunaiu i k Ugare, chi sse sada
zovu, ca iest tgia do Paugnia
poglia, chi sse sada zovu, a sebij
vase Razbijvoij Primorscho chra-
glievstvo. I oxeni se Vuladimir
chcieriu chraglia ugarschoga i
bij tuvard mir meu gnima i ima
Vuladimir sinove i cchierij. I
potom Razbjvoij chraglievavsij
lit duvanadeste umrij prez sina.
I pride Vuladimir brat gnegovf i
vasse chraglievstvo. I
chraglieva u chraglievstvo
Zagorscho lit duvadeset, a u
Primorscho osmo lito i umrij.

XV^a I ullize na otcevo misto
gospodovatj sin gnegov i sie-
dini chraglievstvo i ucinj opet
jedno chacho j prigia bisse
billo. I gniegovo gospodstvo
ne gliubliahu Dongii Harvatj j
odvargose se od gniega. I
schupij chragl voische sfarhu
Rassinsche xemglie i řu Bosnu

3 Hungaros] *scripsi*, Ungaros *B V* || 17 eum] hoc *B* || 18 Charanimirus]
Charanimiorsus *B* || 19 Croatia] Crovatia *B* || 23 Chelmo] Chelno *B*

1 k Ugare] *conieci*, Bugare *K Č* || 3 chi - zovu] *conieci*, xeli sis *K Č* ||
9 potom] poto *K* || 15 i] *om. K* || 25 Rassinsche] *conieci*, Istrinsche *K Č*

и са њом је имао синове и
кћери и склопљен је чврст
мир између Угара и Словена.
А онда је Разбивој седме
5 године своје владавине умро

10

и Владимир је примио кр-
љевство и умро је двадесете
године своје владавине.

15

XV После њега је завла-
20 дао његов син Хранимир. У
његово време побунила се
Бела Хрватска, одакле су га
прогнали. Тада је краљ
сакупио војску из Рашке и
25 Босне и кренуо је на њих.
Сусрели су се на Хумском
пољу и заподенули су битку
у којој је краљ пао и погинуо.

30

Дунаву и ка Угарима како се
сада зову што је до Панонског
поља, како се сада зове. А за
себе је Разбивој узео Приморско
краљевство. И Владимир се
оженио кћерком угарског
краља и био је чврст мир
међу њима и Владимир је
добио синове и кћери. И
потом је Разбивој, након што
је краљевао дванаест година,
умро без сина. И дошао је
његов брат Владимир и узео
је краљевство. И краљевао је
у Загорском краљевству
двадесет, а у Приморском
осам година и умро је.

XV^a И на очево место
дошао је и почео је да влада
његов син и он је ујединио
краљевство. Учинио га је
јединственим, као што је и
пре било. Његову власт нису
волели Доњи Хрвати и
одметнули су се од њега. И
краљ је сакупио војску из
Рашке земље и †Горње Босне†

5

Gorgniu† [i] poide na gnie i onj izajdosse i docechase ga na poglie Hlivanscho i onde bisse meu gnima tuvarde arvagnie i bogij i mnogochrat bise se j napochon bij ubien chragl chomu bisse ime Chanimir.

10 XVI Accepitque post eum regnum Tvardoslavus, filius eius, et recuperavit regnum patris sui et mortuus est.

XVI^a * * *

15 XVII Post eum regnavit Ostrivoy, nepos eius, eo quod liberis caruit rex Tvardoslavus. Genuit filios et filias rex Ostrivoy et XXII anno * * * mortuus est.

XVII^a I dwise se na misto gniegovo sijnovac gniegov chomu jme bisse Christivoij i chragliuiuchij u chraglievstvo ima sinove i chierij i chraglieva lit duvadeset j trij ne sfarsivsij umrj.

20

25 XVIII Tolimirus, filius eius, accepit regnum, in diebus illis laetata est omnis terra, genuit filios et filias et mortuus est.

XVIII^a I osta na misto gniegovo sin u chraglievstvo chomu bisse jme Tolimir. I u vrime gniegova chraglievstva

9 accepitque] accepit *B* || **10** Tvardoslavus] Tverdeslavus *B* || **15** Ostrivoy] Ostyrvoy *B* || **16** Tvardoslavus] Tverdeslavus *B* || **22** Tolimirus – est] *om. B*

5

и кренуо је на њих. И они су изашли и дочекали су га на Ливањском пољу и тамо се међу њима заметнула љута битка и бој и дуго су се тукли и на крају је убијен краљ коме је име било Канимир.

10 XVI После њега је краљевство примио Тврдослав, који је поново запосео очево краљевство и умро је.

XVI^a * * *

15 XVII После њега је завладао Остривој, његов нећак, зато што Тврдослав није имао деце. Краљ Остривој је имао синове и кћери и умро је двадесет друге године * * *.

20

XVII^a И на његово место дошао је његов синовац коме је име било Крстивој и краљевао је у краљевству и имао је синове и кћери и краљевао је непуне двадесет и три године и умро је.

25 XVIII Краљевство је примио његов син Толимир и у његово време цела земља је била срећна. Имао је синове и кћери и умро је.

XVIII^a И оставио је за собом на престолу свог сина коме је име било Толимир. И у време његовог краљевања

30

5 XIX Post quem regnavit
Pribislavus, filius eius, qui
multas iniquitates operatus est.
Quodam itaque tempore
insurrexerunt magnates Bosnae
10 cum aliquantis et interfecerunt
regem corpusque eius in
flumen proiecerunt.

15 XX Tunc Crepimirus filius
eius una cum bano captis
omnibus illis disperdiderunt
eos morteque pessima neca-
20 verunt eos. Crepimirus itaque
post haec accepit regnum et
regnavit in loco patris.

25 Eo tempore venerunt Alamani
et ceperunt Istriam coepe-

prijsta u veseliu sfa zemglia i
imj sinove j umrij chra-
glievavsij lit sedamnadeste.

XIX^a I osta na misto gniegovo
chraglievatj sin gniegovf
chomu bisse jme Pribislavf,
chogij u vrime sfoie ucini
mnogo hudob. I za gniegova
vurimena uzduigose se xemglia
<jere> ne mogose se tarpiti
hudobe ni zlobe gniegove. I
ubisse chraglia Pribislaua i tillo
gniegovo u richu vargosse.

XX^a I ucinisse chragliem na
misto gniegovo sina gniegova
Cepijmira j priam chragliev-
stvo posla po bana sfoga j
pohitasse mnoge Bozgniane
chij bihu billij uzroch smartj
chraglja otcca gniegova i
umori gih zlom smartgiu. I u to
vurime chragliuuichij Cepimir
jzidosse gliudij jmenom

5 regnavit] *post eius B* || 12 flumen] *flumine B* || 16 Crepimirus]
Crepimirus *V* || 20 Crepimirus] *Crepimirus V* || 21 accepit] *om. B* 24 Alamani]
Alemanii B

5

XIX После њега је завладао његов син Прибислав, који је починио многа злодела. Стога су се у то време

10

дигли на устанак босански великаши који су, са још неколико њих, убили краља и бацили његово тело у реку.

15

XX Тада их је његов син Крепимир заједно са баном ухватио, казнио и погубио најгором смрћу. Крепимир је тако после овога примио краљевство и завладао после оца.

25

У то доба дошли су Аламани и заузели су Истру и почели

30

сва земља је била весела и имао је синове и умро је након што је краљевао седамнаест година.

XIX^a И на његовом месту је почео да краљује његов син коме је име било Прибислав који је за време своје владавине учинио многа злодела. И у његово време подигла се цела земља јер није могла да трпи његова злодела и злобу. И убили су краља Прибислава и бацили његово тело у реку.

XX^a И на његово место су поставили његовог сина Цепимира. И он је преузевши краљевство послао по свог бана и похватили су многе Бошњане који су узроковали смрт његовог оца и уморио их је окрутном смрћу. И у време краљевања Цепимира изашли су људи по имену

runtque intrare Croatiam. Tunc
 rex Crepimirus congregans
 fortitudinem validam gentis
 suae praeparavit eis bellum.
 5 Facto bello misit eos rex in ore
 gladii et persecutus est eos
 proiecitque eos ex omni terra
 sua. Post haec dux Alaman-
 norum misit legatos regi
 10 Crepimiro ut daret filiam suam
 uxorem filio suo Svetozar.
 Placuit regi eo quod ipse dux
 esset consobrinus imperatoris
 et accepit filiam eius uxorem
 15 filio suo et facta est pax firma
 inter eos. Regnavit Crepimirus
 rex XXV annos et mensem
 unum et mortuus est.

20

XXI Regnavit post eum
 25 Svetozar, filius eius, qui man-

Nimčij izpod zvisde i primisse
 Istriju i pocesse ulizovatj u
 Harvacchu zemgliu. I toij cufsi
 Cepimir chragl schupij mno-
 stvo velicho i izabra izmeu gnih
 hrabrih gliudij i ucinj voische. I
 pripravista se obij strane ch
 arvagni i bogiu i mnogo se bista
 da Cepijmir Nimce i gnih
 mnostvo pod mac obratj i izgna
 gih. I pobigosse iz sfe xemglie.
 I posli togaj posla dux od
 Nimsche xemglie posle chragliu
 Cepimiru da bij dao chcier
 sfogiu za sina gniegova.
 Chomu sinu bisse ime Sfetoxar
 i ugodno bij chragliu jerre dux
 bisse i gospodin one zemglie. I
 sfadba bij ucigniena j ostasta u
 miru i u gliubavi. I Cepimir
 chraglieva lit duvadeset i pet i
 misecij sedam.

XXI^a I ostavi sina na misto
 sfoie chomu bisse ime Sfetoxach.

1 Croatiam] Corvatiam *B* || *2* Crepimiro] || *8/9* Alamanorum] *scripsi*,
 Alemanorum *codd.* || *11* Svetozar] *scripsi*, Svechozar *codd.* || *13* consobrinus]
 consobrius *V* *25* Svetozar] Sfetozar *V*

16 Sfetozar] *emendavi*, Staosar *K*, Staozar *Č* || *25* Sfetozar] *emendavi*,
 Sfetozach *K*, Svetožak *Č*

су да улазе у Хрватску. Тада је краљ Крепимир сакупивши своје најхрабрије људе заратио са њима. У боју их је мачем секао и прогонио их је и истерао из свог краљевства. После тога је аламански војвода послао изасланике краљу Крепимиру понудивши му да му да своју кћерку за његовог сина Светозара. Краљ је пристао на ово зато што је војвода био царев рођак и узео је његову кћерку за жену свом сину и склопљен је чврст мир између њих. Краљ Крепимир је владао двадесет пет година и један месец и умро је.

20

25

XXI После њега је завладао његов син Светозар који

30

Немци испод звезде и заузеле су Истру и почели су да улазе у Хрватску земљу. Када је краљ Цепимир то чуо, сакупио је велико мноштво и изабрао је храбре људе међу њима и саставио је војску. И обе стране уђоше у бој и битку и дуго су се тукли. И Цепимир је много Немаца посекао мачем и отерао. И они су побегли из целе земље и после тога је војвода немачке земље послао своје изасланике краљу Цепимиру рекавши да би дао своју кћер за његовог сина, коме је име било Светозар. То се свидело краљу јер је војвода био господар оне земље. И направљена је свадба. И од тада су живели у миру и љубави и Цепимир је краљевао двадесет и пет година и седам месеци.

XXI^a И за собом је оставио сина коме је име било Светозар.

suetus fuit ac pius, vixitque in timore Domini et genuit filium cui Radoslavus nomen imposuit, post haec in pace quievit.

5

XXII Post eum regnavit
10 Radoslavus qui patris sui vestigia secutus omni bonitate fuit ornatus. Praeterea genuit filium quem Ciaslavum vocavit, qui iuvenis effectus coepit esse
15 inoboediens patri suo.

Eo tempore banus Croatiae Albae cum suis omnibus
20 rebellaverunt regi. Tunc rex Radoslavus congregans exercitum partem exercitus dedit filio suo Ciaslavo partemque secum tulit. Post haec abeuntes
25 circumdederunt rebelles hinc

I poce na misto otcevo gospodovati i bij mnogo pitom i chrotac gospodin i dobar chragl i imi sina i bij jme sinu gniegovu Radoslaf i za zivota sfoga uciniy sina sfoga chraglia Radoslava i ne mnogo zivij.

XXII^a I osta Radoslavf i naslidovati i puut i dobrotu otcca sfoga i bij sfachom dobrotom naresen i ima sina Seislava chi se prozva Odmetnich jere dwise posluh criqueni i otccuu sfomu izchasse vazeti gospodstvo j mnoge suprotivschine cigniase.

I pius] piris *B* || *3* Radoslavus] scripsi, Radaslavus *codd.* || *10* Radoslavus] scripsi, Radaslavus *codd.* || *20* regi] suo *post add. B* || *21* Radoslavus] scripsi, Radaslavus *codd.* || *24* haec] hoc *B*

је био скроман и побожан и живео је у страху од Господа и добио је сина кога је назвао Радослав, а потом је починуо у миру.

10

XXII После њега је завладао Радослав који је ишао стопама свог оца и био украшен сваком врлином. Затим, добио је сина кога је назвао Часлав и који је, када се замомчио, почео да бива непокоран свом оцу.

20 У то време се бан Беле Хрватске заједно са свим својим људима побунио против краља. Тада је краљ Радослав сакупио војску и део војске дао је свом сину Чаславу, а део је повео са собом. Потом су кренули и опколили побуњенике

30

И он је почео да влада уместо свог оца и био је много благ и кротак господар и добар краљ. И имао је сина и том његовом сину име је било Радослав. И за свога живота свога сина начинио је краљем. И није много живео.

XXII^a И остао је Радослав и он је следио пут и доброту свога оца и био је сваком врлином украшен и имао је сина Сеислава кога су прозвали Одметник јер није поштовао цркву и хтео је да свом оцу узме краљевство и чинио је многа неваљалства.

inde et comprehenderunt illos
ac depredaverunt.

5

10 Sed, quotquot rex compre-
hendit, liberos abire permisit.
Quos vero filius Ciaslavus
comprehendit militibus in
servitutum tradidit. Quam ob
15 causam indignati sunt milites
qui cum rege erant et relicto eo
abierunt post Ciaslavum,
filium eius. Tunc Ciaslavus
elevatus in superbiam expulit
20 patrem suum de regno et
consilio militum coepit perse-
qui eum.

25

†I dobri chragl poce ischatj
prognatj sina i chi mu pomoch
davahu i schupij voische i
poide i podstupij odmetniche i
pogiamsi gih iere zemglia ne
ctiase suprotiva sfomu staro-
mu gospodinu nevirno uciniti.
I dobrj chragl mnoge oslobodij
i prosti gnim sfe sto bihu
ucinillij, a * * * niche choie
bihu uhitillij poda u rabotuu
vitesom sfogim. Seislauf zato
na otcca sfoga razgnivasse j
vase mu vuas posluh j poce mu
ciniti mallo poctenia.†

I Seislauf odasva od dobroga
chraglia bana j mnoge chneze i
satniche i vitesse chogi za strah

19 superbiam] superbia B

7 pogiamsi] *emendavi*, pogamsi K, pojamši Č

са свих страна, и ухватили су
их и разоружали.

5

10 Међутим, све оне што је
краљ био заробио, пустио је
на слободу, а све оне што је
Часлав заробио, Часлав је
15 дао као робове својим војни-
цима. Због тога су се војници
који су били са краљем
наљутили и напустивши га
отишли су код његовог сина
Часлава. Тада се Часлав
20 узохолио и истерао је оца из
краљевства и по наговору
војника почео је да га
прогони.

25

30

†И добри краљ хтео је да
прогна сина и оне који су му
помагали. И сакупио је војску
и пошао је на њега и напао је
одметнике и похватао их је,
јер земља није хтела своме
старом господару да буде
неверна. И добри краљ је
многе ослободио и опростио
им је све што су били
учинили, а * * * оне који су
били заробљени дао је као
слуге својим витезовима.
Сеислав се зато наљутио на
свог оца и одбио му је по-
слушност и није му указивао
поштовање.†

И Сеислав је од доброг
краља себи придобио бана и
многе кнезове и стотнике и
вitezове који су се због
страха

5

10

15 Rex denique fugiens venit in
locum qui dicitur Lasta.
Cernens itaque non posse se
evadere manus filii sui cum
aliquantis qui eum diligebant
venit ad litus maris.

20

25

gniegovf od dobroga chraglia
ch gniemu pristupisse. I on,
videchij da se sfe bogij i da
mu dagiu posluh, odvarxe se i
vaze gospodstvo otcevo i
progna dobroga chraglia otca
sfoga s nemirnimj Harvatj,
chogi vazda su boielli billij
prid strahom i pitomigi pod
silom, nere vuladani dobrotom
dobrjh. I Radoslav chragl
bixechie prid sinom, giere ga
sin tijrase, pribise ch moru.

I onde razumj da ie sin za gnim
blixu i videchie da ruchu sina
sfoga ne more ubignutj
xagliase chi ga gliubgliahu
zasto mnoxi chnexi i satnicij
sfoie ostavivsij sfe sfoie na
sfitu i s gnim pobigose. Tja i
vechie se brigniase gnimi nego
sam sobom. I videchij da inuda
ne mogu ugitj udrisse u more

15 dicitur Lasta] dum lata B

*I od] conieci, sad K, rad Č || II dobrjh] emendavi, dobrjmj K, dobrih
proposuit Č || 19 chi ga] chi ga add. post K*

5

10

15

20

25

30

од њега одметнули од доброга краља и пришли њему. И он видећи да га се сви боје и да су му послушни одметнуо се и узео је очеву власт и прогнао је доброг краља, свога оца, удруживши се са неверним Хрватима који су увек били бољи у страху и који су били послушнији пред силом него када се њима владало добротом. И краљ Радослав је бежао пред сином, јер га је син прогонио, и побегао је до мора.

Краљ је бежећи дошао до места које се назива Ласта. Видевши тада да не може да побегне од руку свог сина, он је са још неколико њих који су му били привржени дошао до обале мора.

И када је схватио да је син близу и видевши да не може да побегне од руку свога сина жалио је за онима који су га волели зато што су многи кнезови и стотници оставили све своје на свету и побегли са њим. И више се бринуо за њих него за себе. И видевши да онуда не могу да прођу кренули су

Post haec, quia Ciaslavus cum
suis iam prope erat, timore
percussi cum equitibus, ut
stabant, natantes pervenerunt
5 et ascenderunt quandam petram
quae non multum longe erat a
terra et sic evasit rex. Non
multo post voluntate Dei
transibat navis quae de Apulia
10 erat.

Tunc rex et qui cum eo erant
coeperunt clamare et vocare
nautas et nautae remigantes
15 venerunt ut viderent quidnam
esset. Ut autem cognoverunt
causam, cum honore sus-
ceperunt regem et omnes eius
et duxerunt ad civitatem
20 Sypontinam. Inde perexit
Romam ad limina apostolorum
Petri et Pauli. Ab illa autem die
petra illa vocata est Radoslavi
camich, sive petra.
25

plovom i pride na chognih ch
giednomu chamichu chij u
more, a ne velle dalecho, bise
od chraia. I tacho chragl i chij
bihu s gnim ubigosse ruchuu
nemilostivoga Seislava. I mallo
potom po boxgiem
dopuschengiem mimogredisse
jedno drivo cho iz pricho mora
gredisse, a to iz Puglie, j gredisse
na harvache strane. I tacho sfij
pocesse vapij i zvatj na drivo i
oni mornarij cufse vapaj
poslase viditi sto bisse onoj
zvanie i upitavfsij i vjdivscij
sto bisse zgodilo se imisse od
gnih milosardie i primise
chraglia i sfih chij s gnim bihu
u brod sfoij i pocese gim cinitj
velicho poctenie. I opet vuratise
se s gnim u Pugliu. I od tadi sse
zove onij chamij chuda bihu
pribigllij Radosagl chamij do
sada.

I haec] hoc *B* || *2* timore] tempore *V* || *20* Sypontinam] Sypotinam *B* ||
23 Radoslavi] *scripsi*, Radaslavi *V*, Radaslau *B* || *24* camich] cami *B* || sive] a *B*

Потом, пошто је Часлав са својим људима већ био близу, ови претрнувши од страха запливали су на
 5 коњима и дошли су и попели су се на неку стену која није била много удаљена од копна и тако је краљ побегао. И убрзо потом је, божјом вољом,
 10 пролазила лађа која је била из Апулије.

Тада краљ и они који су били са њим почели су да вичу и
 15 дозивају морнаре и морнари су довели да виде шта се збива. Када су чули о чему се ради са уважавањем су примили краља и све његове
 20 људе и довели су их до града Сипонта. Одатле је кренуо у Рим до прага апостола Петра и Павла и од тог дана та стена се назива Радослављев
 25 камен, односно Радослављева стена.

у море пливајући и на коњима дошли су до једне стене која је била у мору, али не много далеко од копна. И тако краљ и они који су били са њим побегли су од руку немилосрдног Сеислава. И убрзо потом, по божјој милости пролазила је једна лађа која је долазила преко мора из Апулије и ишла ка хрватској обали. И тако су сви почели да вичу и да дозивају лађу. И они морнари чувши њихов вапај дошли су да виде какво је то дозивање и, када су их упитали и када су видели шта се догодило, сажалили су се на њих и примили су на свој брод краља и све оне који су били са њим и указали су им велике почести и опет су се вратили са њима у Апулију и од тада се та стена на коју су побегли зове Радослављева стена, све до сада.

Ciaslavus praeterea maledictus
a patre coepit regnare.

5

Eo tempore erat quidam
adolescens nomine Tycomil in
10 partibus Sraga, filius cuiusdam
praesbyteri de vico Rabici,
pasebatque greges ovium
cuiusdam principis cui nomen
Budislavus et quia Tycomil
15 fortis erat viribus et robustus
venator atque valde levis ad
currendum, quandocumque
princeps exhibat venatum, duce-
bat eum secum. Quadam vero
20 die dum iret venatum, Tycomil
nolens, sed casu percutiens
virga quam manibus gestabat
unam canem nomine Palusia
interfecit eam. Unde nimio
25 terrore perterritus eo quod

I dogidrivfsij u Pugliu receni chragl
Radoslavf poide u Rim sa sfimij.
I Seislav prochlet od Boga
videcchij da otac gniegovv
ubisse u more vuratisse i uze
zemgliu i pocce na otcevo
misto chraglievati. I u toij
vurime bisse iedan mladich
Techomil Popovich

i tajj pissase i darsase razlog od
ovac nichoga chneza, allij
hercega, na Ugrih. I Techomil
bisse velle gliubglien od sfoga
gospodina jere bisse mnogo
iachij u zivotuu i dobar na
noge i barz velle. I chada godir
o ovij gospodin gniegov u lovf
gredisse, vazda chtise da
Techomil s gnim bude. I giedan
dan lovechij Techomil udrij
giednu vislicu cha se zovisse
Palussa, chu ne ctechij tolicma
udritij zgodisse da iu udrij po

12 pasebatque] pasebat *B* || **14** Budislavus] Radislavus *B* || **20** iret]
ibat *B* || **22** virga] virgam *B* || **23** Palusia] Palusiam *B* || **25** terrore] timore *B*

А завладао је Часлав, про-
клет од оца.

5

У то време био је неки
младић по имену Тихомил у
10 области Срага, син неког све-
штеника из села Рабика, и он
је напасао стада оваца неког
принца по имену Будислав и,
пошто је Тихомил био по
15 природи снажан и добар
ловац и веома брз тркач, кад
год је принц одлазио у лов,
водио га је са собом. Када је
једног дана био у лову,
20 Тихомил је кују по имену
Палуша не намерно, већ слу-
чајно, ударио штапом који је
носио у рукама и убио ју је.
Тада се страшно преплашио
25 зато што

30

И доједривши у Апулију поме-
нути краљ Радослав је отишао
у Рим са свима. И Сеислав
проклет од Бога видевши да
му је отац побегао на пучину,
вратио се и узео земљу и
почео је да влада уместо оца.
И у то време је био један
младић Техомил Поповић

и тај је напасао и чувао овце
неког угарског кнеза или
херцега. И Техомила је његов
господар веома волео јер је
био веома снажан и јаких
ногу и веома брз. И, кад год
је његов господар ишао у
лов, увек је желео да Техомил
буде са њим. И једног дана у
лову Техомил удари једну
вижлицу која се звала
Палуша и није хтео тако јако
да је удари, али десило се да
ју је ударио по

princeps eam valde diligeret,
fugam petiit et venit ad
Ciaslavum, a quo statim
susceptus est.

5

10

XXIII Regnante ergo
Ciaslavo rege Kys princeps
Hungarorum cum suo exercitu
venit Bosnam et devastabat
15 atque depraedabatur eandem
provinciam. Tunc rex congregans
populum exiit ei obviam
in Drina iupania iuxta fluvium
* * *, ubi commisso bello
20 Tycomil supradictus adolescens
hinc inde hostes vulnerans
cucurrit et interfecit Hungarorum
principem et amputato illius
capite regi praesentavit.

25

glavj u tachoij misto da iu ubij
to mistj. Cichia cessa Techomjl
pobisse prid strahom chogij
imase od gospodina zasto
recenij mimo sfe ine pse cichia
dobrote ovuij vizlicu gliubljase.
I pribisse Techomil cha
chragliu Seislavu i on ga drago
primij.

XXIII^a I u toij vurime ovij
herceg scupij voische na Ugrih
i pride u Boznu j plinovase iu i
rassipase. I cufse chragl Seislavf
s felichom voischom poide nagiti
ga i naide ga na Drinschoij
zupanigij blizu Drine riche. I
sastafsa se bise mnogi bogij. I
recenij Techomio chacho lavf
nosase se i hrabro mimo inih
nosechi se, che nemilostivo
sicisse. I doide na hercega jere
jure Ugrij bihu potisnuti j
posice ga i pade s chognia. I
Techomil prischocivsij glavu

2 ad] *om. B* || 13 Hungarorum] *scripsi*, Ungarinorum *codd.* || 15 depraedebatur] *depredebat B* || 21 hostes vulnerans] *tr. B* || 22 Hungarorum] *scripsi*, Ungarinorum *codd.*

18 sastafsa] *emendavi*, stafsa *K*, sastavša *proposuit Č* || 21 che] *om. Č*

је принц кују пуно волео, дао се у бег и дошао је код Часлава, који га је одмах примио.

5

10

XXIII За време владавине краља Часлава угарски принц Киш је са својом војском дошао у Босну, похарао је и разорио ову провинцију. Тада је краљ сакупивши војску изашао њему у сусрет у Дринској жупанији поред реке * * *, где су повели битку. И горе поменути младић Тихомил је рањавајући на све стране дотрчао и убио угарског принца и одрубивши му главу предао је краљу.

20

30

глави на такво место да ју је убио на лицу места. Због тога је Техомил побегао у страху од господара, зато што је поменути од свих паса, због њене доброте, највише волео ову вижлицу и Техомил је побегао код краља Сеислава и он га је радо примио.

XXIII* И тада је овај херцег сакупио угарску војску и дошао је у Босну и попленио ју је и разорио. И када је то чуо краљ Сеислав, кренуо му је у сусрет с великом војском да га нађе и затекао га је у Дринској жупанији близу реке Дрине и повели су многе битке. И поменути Техомил се борио као лав и храбро се међу онима носио, немилосрдно и секући. И дошао је до херцега јер су Угри већ били потиснути и посекао га је и он је пао са коња. И Техомил је скочио и одсекао му је главу

Ceciderunt die illa innume-
 rabiles ex gente Hungarorum
 5 in loco qui Civelino dicitur
 (quasi prorugitus pecorum, sic
 enim rugiebant ibi Ungari dum
 interficerentur, ut porci, in loco
 ubi interfectus fuit Kys prin-
 10 ceptus, Ciscovo) usque in prae-
 sentem diem. Post haec rex
 Ciaslavus, valde laetus dedit
 Tycomil iupaniam Drinae. Et
 filiam bani Rassae dedit ei
 15 uxorem eo quod interfecisset
 Kys principem. Uxor autem
 principis audiens mortem viri sui
 perrexit ad regem Hungariae,
 quaesivit ei adiutorium et
 20 exercitum quatenus vindicaret
 mortem viri sui. Accepta
 autem innumerabili gente venit
 supra regem Ciaslavum inve-
 nitque eum in Sremo.
 25

mu usicce j vazam iu ponese i
 prichaza iu chragliu Seislavu.
 I to tij mnogo jednih j družih
 pomagncha od mača, da vechie
 Ugar. I onde bisse mnogo
 cviglienie od Ugar chogij bihu
 uhichienj, a chij ranieni lezahu
 schuchahu chacho prazove,

a Seislavf dobivsse osta s
 felicim veseliem i poda
 Techomilu zupu na Drinj cha
 se zove Drinscha zupania i da
 mu chchier bana raschoga za
 xenu i mnoga ga poctova. I
 cufse zena onogaij hercega
 smart muxa sfoga poide [s]
 hragliu ugarschomu i s placem
 povidij hercega voivode gnie-
 gova, a muxa sfoga, smart. I
 izprosij u chraglia voische za
 osfetiti toliche Ugre j muxa
 sfoga. I schupij chragl mnostvo
 [j] voische chogij sfij dobrovo-

4 Hungarorum] *scripsi*, Ungarinorum *codd.* || 5 Civelino] *scripsi*,
 Civedino *codd.*, *coni.* Š || 6 prorugitus] *prorugitans B* || 10 Ciscovo] *scripsi*,
 Cissino *B*, Ciscono *V* || 18 Hungariae] *scripsi*, Ungariae *codd.* || 24 Sremo]
scripsi, Seremo *codd.*

3 tij] li Č || 7 ranieni] *emendavi*, rannij *K*, ranjeni *proposuit Č* || 18 s]
om Č || 25 j] *om. Č*

Тог дана је погинуло небро-
 јено њих из угарске војске на
 5 месту које се све до дана
 данашњег зове Цивелино
 (као цвиљење стоке, наиме
 тако су, као прасићи, урликали
 Угари када су их убијали, у
 10 месту где је убијен принц
 Киш, Кишеву). Онда се краљ
 Часлав на ово јако обрадовао
 па је дао Тихомилу Дринску
 жупанију и кћерку рашког
 15 бана за жену, зато што је убио
 принца Киша. А принчева
 жена, када је чула за му-
 жевљеву смрт, отишла је код
 угарског краља и замолила
 20 га за помоћ и војску да освети
 смрт свога мужа. Пошто
 је добила огромну војску
 кренула је на краља Часлава
 и затекла га је у Срему.

25

30

и узео је и понео је и показао
 краљу Сеиславу. И ту је
 много и једних и других
 страдало од мача, али више
 Угара. И тада је настало
 такво цвиљење Угара који су
 били ухваћени и који су
 лежали рањени да скичали
 као овнови.

И Сесилав је победио и био
 је веома весео. И дао је
 Техомилу жупу на Дрини
 која се зове Дринска жупа-
 нија и дао му је кћер рашког
 бана за жену и много га је
 уважавао. А када је жена
 онога кнеза чула за смрт
 свога мужа, отишла је
 угарском краљу и кроз плач
 му је исприповедала смрт
 херцега, његовог војводе, а
 свога мужа. И измолила је од
 краља војску да освети
 толике Угаре и свог мужа. И
 краљ је сакупио велику
 много војника, који су
 добровољно

5

Nesciente autem rege nocte
irruerunt Hungari in eius castra

10

15

et captus est rex Ciaslavus et
omnes parentes illius, quos
iussit uxor Kys ligatis manibus
20 et pedibus proiici in flumen
Savum. Sicque factum est -
conversus est dolor eius et
peccatum, quod exercuit circa
patrem suum, super caput eius
25 et periit ipse et domus eius tota.

glno gredihu na tachovu
osfetuu j da onoj gospogii da
ona osfetj muxa sfoga i toliche
viteše ugarsche pobiene. I ona
vazamse voische doide u
zemgliu Seislavovu i najide ga
brez reda, iere za gnin nistar ne
snase, nere chada doide na
satore jere u lovu bisse. I Ugrij
udrise na satore j chraglia
parvo nere moxe na chognia
schocitj uhitise ziva s ne mallo
sfe blistvo gniegovo jere sfij
pri gniem bihu. I ta zena
hercegova zapovidi vitezom
sfogim da sfesu Seislava ruche
i noge gniegove i sfesav ga
obruše i povazdan onacho naru-
zena sfachomu na ocij darše, a
do vecer, ča iest na ishodu dne,
cini ga vurichij u richu Savu. I
tacho stvoreno bij i izpugnieno
na glavi gniegovi prochlectvo
na gniem ucignieno od dobroga
chraglia otcca gniegova, zac
on i vas dom gniegovf zlom
smartgiu poginusse i za chonac
ucinisse. I tacho poide po zlu
Seislavf on i dussa gniegova.

8 Hungari] Ungari B || 20 flumen] flumine B || 21 Savum] scripsi,
Saum V, suo B || 22 et] emendavi, in codd. 23 circa] contra B

5

Табор краља, који ништа
није слутио, ноћу су напали
Угари

10

15

20

25

30

35

и краљ Часлав је заробљен
заједно са свим својим рођа-
цима, а Кишова жена је наре-
дила да им се вежу руке и
ноге и да се баце у реку Саву.
И дошло му је главе његово
злодело и грех који је починио
над својим оцем и страдали
су и он и цео његов дом.

кренули у такав осветнички
поход, дао господарици да
освети свог мужа и толике
побијене угарске витезове. И
она, узевши војску, дошла је
у Сеислављеву земљу где га
је затекла †неспремног† јер
ни за шта није знао, него је
видео шта се збива тек када
је дошао у табор, јер је био у
лову. И Угари су ударили на
табор и прво су краља
ухватили живог да не би
могао да скочи на коња и
скоро све његове најближе,
јер су сви били са њим. И
херцегова жена је наредила
својим витезовима да
Сеиславу вежу руке и ноге и
да, након што га свежу, на-
руже, и да га онако наружена
цео дан држе пред свима, а
увече, то јест на крају дана,
наредила је да га баце у реку
Саву. И тако је било учињено
и над њим испунило се
проклетство које је изрекао
његов отац, добри краљ. И
тако су он и сви његови
укућани погинули окрутном
смрћу и тако су доживели
свој крај. И тако је Сеислав
страдао и он и душа његова.

- XXIV^a Po tom ucjgnieniu slisavse dobrij chragl j dostoinj Radoslavf smart j gore dostoinu sina sfoga Seislava j naslidnichovu gniegovih zahfallij Bogu chogij pravdeno sudj. I varati se chragl ch mistu sfomu z blagoslovom sfetoga otcca pape.
- 5 I prijsadci meu nedostoine Harvate dobra gospodina i zabivse sfe gnih ucignienie choie suprotiva gniemu bihu ucinillij, gospodova sfe s pravdom, chacho da bij nistar nigdar ucignieno billo. I tacho chragliuichij jmij sina i postavi mu ime Cholloman j tacho umrij.
- 10 XXV^a I osta na misto otčča gospodovatj i onim putem chogim se bisse od dobroga otcca naucigio, chraglia Raddoslava, a ch tomu i sam chiude dobre bisse. I tacho s gliubvom pucha i pravdom velichom chraglieva. I imj sina j postavi mu jme Chrisimir. I tacho nicholicho lit zivivfse umrij.
- 15 XXVI^a I osta na gniegovo misto sijn Chrisimir i bij sfachom dobrotom uresen i napugnien straha Boxiega. I chragliu-iuchie jmi sina i postavi mu jme Zvonimir. I tacho zivij lit trideset i giedno i umrij.
- 20 XXVII^a I osta chragliem Zvonimir, chogij pocteni chragl, sin * * * dobroga spomenutgia, poce crique veoma čtovatj i gliubiti. I poce dobre pomagati, a progonitj zalle. I bij od sfih dobrih pogliubglien, a od zalih nenavigien, iere ne mogasse zla viditj.
- 25 I tacho ne bise on za Harvate zasto onij nechie bitj dobrotom dobitj,

XXIV^a И након што је то учињено, добри и праведни краљ Радослав, чувши за више него заслужену смрт свога сина Сеислава и његових наследника, захвалио је Богу који праведно суди. И краљ се вратио с благословом светог оца папе у своје место. Дошао је међу Хрвате недостојне доброг господара и опростио им је све оно што су му учинили нажао. И владао је праведно као да се ништа није догодило. И док је тако краљевао имао је сина и дао му је име Коломан. И тако је умро.

10 XXV^a И он је после свог оца почео да влада и следио је пут који је научио од свог доброг оца краља Радослава, а при том је и сам био добре нарави. И тако је уз љубав народа и у великој правди краљевао. И имао је сина и дао му је име
15 Крешимир. И тако је неколико година живео и умро је.

XXVI^a И на његово место је дошао син Крешимир и он је био сваком врлином украшен и испуњен страхом од Бога. И краљевао је и имао је сина и дао му је име Звонимир. И тако
20 је живео тридесет и једну годину и умро је.

XXVII^a Краљем је постао Звонимир, поштени краљ покојног * * * син, који је почео да веома поштује цркве и да их воли. И почео је да помаже добрима и да прогони зле. И сви
25 добри су га волели и зли мрзели, јер није могао да трпи зло. И тако он није био за Хрвате, који не умеју да буду добротом придобијени,

da bogli su pod strahom. I za dobroga chraglia Zvonimira bisse ve-
 sela sfa zemglia jere bisse puna i uresena sfachoga dobra i gradove
 puni srebra i zlata i ne boiase se ubogi da ga izij bogatj i negiachij
 da mu vazme jachij, ni sluga da mu ucinij nepravo gospodin, jere
 5 chragl sfih bragniasse, zasto ni sam prezpravdeno ne posidasse,
 tacho nij inim ne dadise. I tacho velicho bogactvo bisse, tacho u
 Zagorie, chacho u Primorie, [bise] za pravdenoga chraglia
 Zvonimira i bisse puna zemglia sfachoga blaga i bise vechie
 vridna ureha na zenah i mladih gliudij i na chognih ner i nadasfe
 10 imanie. I xemglia Zvonimirova bisse obilna sfachom raschosom,
 ni se nichogar boiase, ni gim njtchore mogase nauditj razmj gnivf
 gospodina Boga chogij dojde sfarhu ostatcha gnih, chacho pismo
 govori j „Otccij zobasse chiselo grosdie a sinovom zubij utarnuse.“
 Po oni nacin i u to vurime zgodj sse da cesar rimschij s fogliom
 15 sfetoga otčca pape posla posle i listove sfoie ovako g dostoinomu
 chragliu Zvonimiru prosechie i molechie chacho draga brata j meu
 chragli charstianschimi chraglia poctovanoga: “O to te molimo i
 prosimo da schupis ch sebij sfuu gospodu zemglie tebij podlosne j
 sfih od vuridnosti i chada bude schupschina da proctis meu sfimj
 20 ovuij drugij list choga s tvogim listom sagliese od strane nasse
 gospodstvu vasemu molechie, chade procte, da odgovore i da dadu
 nam na znanie vogliu sfogiu i odlucenie cho ucine vitezi i baruni
 s fogliom gospodstva tvoga.” I tacho dobrij j sfetj chragl Zvonimir
 priamse listove od pape i cesara zapovidj po sfe chraglievstvo
 25 sfoie da bude schupschina i sachodom u Petih criquah u Chosovij

него су бољи су кад су у страху. И за време доброг краља Звонимира била је весела сва земља јер је била пуна и украшена сваким добром и градови су били пуни злата и сребра. И убоги се нису плашили да ће их изјести богати и

5 нејаки да ће им отети јаки, ни слуга да ће му господар учинити неправду јер је краљ све њих бранио зато што и сам није посезао за неправдом, па тако ни њима није дозвољавао. И било је велико богатство, како у Загорју, тако и у Приморју, за време праведног краља Звонимира. И земља је била пуна

10 сваког блага, а на женама, младим људима и коњима било је много вредних украса, вреднијих од нечијег имања. И Звонимирова земља обиловала је сваком раскоши и никога се није бојао и нико није могао да му науди. Тада је обузео гнев Господа Бога, који дође да наплати потомству оних, како каже

15 Свето писмо: „Оци једоше кисело грожђе, а синовима трну зуби.“ Тако, у то време, догодило се да је римски цар по вољи светог оца папе послао изасланике и своје писмо праведном краљу Звонимиру молећи га и преклињући као драгог брата и поштованог краља међу хришћанским краљевима: „Молимо те

20 и преклињемо да сакупиш сву господу из теби подложне земље и све храбре људе и да, када буде скупштина, прочиташ пред свима њима ово друго писмо које с твојим писмом шаље наше господство Вашем молећи их да одговоре када га прочитају и да нас обавесте о својој вољи и одлуци коју ће

25 донети витезови и барони уз пристанак твога господства.“ И тако је добри и свети краљ Звонимир узео писмо од папе и цара и заповедио је по целом свом краљевству да се састане скупштина и сабор у Пет цркава на Косову

da sfachij bude do dan dvadeset j pet. I prisatce vurime da pride
 mnostvo velicho. I legose voische j naredise straxe. I chada doide
 dan da ucinj slavnj i dobrij chragl Zvonimir otvoritj lijtstove pape i
 cesara velichoga grada Rima s fogliom sfetoga otcca pape chogi
 5 chazahu: “Brata nasego Zvonimira molimo s flasniçij i puchom
 xemglie j chraglievstva gniegova da bij hotil odlucitj i s nami bitj
 zagiedno s pomocchiu jne gospode charstiansche, chogi ovache
 listove jmigiu od nas, i onij da odluce vogliu gnih i da nam dadu
 na znanie jesu lij ch vogli nasoj pristallij, ca iest z dopuschiengiem
 10 bozgim i sina gniegova chogi iest poroien od Dive Marie i muchu
 i charvf proligio na drivo crixu i na gniem umoren choia smart bij
 odchuplenie sfita i oslobogienie sfetih otaç iz limbene tamnosti. I
 tacho z dopuschieniem gniegovim i s pomocchiu <gniega i> u
 gniega viruiuchijh jesmo odlucillij osloboditj mista choia gie za
 15 gliubov nasu ocharvavio j gdi ie pridao duh otaçu crox muchu i
 trud i greb u chom bij polozeno prjславno tillo gniegovo.” I toij
 çufse Bogom prochletj i nevirni Harvati chij ne mnogo prigia dase
 pomoh hudobnomu sinu da dobroga gnih gospodina chraglia
 Radoslava iz chraglievstva gniegova izagnati i s oruznom ruchom
 20 s nemilostivim sinom gniegovim iz xemglie prognatj. Tada cufsi
 toij nevirnicij ne dase nij lijtstove doctitj i schoçise, ne samo da bij
 pristallij na dostoinu molbu sfetoga otaça pape i çesara rimschoga
 da sfeta mista iz ruch poganschih jzmu i oslobode, da onij Bogom
 chletj pocesse cricatj i vichatj na sfetoga chraglia, tuzechi se j
 25 vapigiuchij giednim glasom, chacho na Issu Charsta Zidove, da on

и да сви дођу за двадесет и пет дана и да у одређено време пристигне велико мноштво. И стигла је војска и поставили су страже. И када је свануо дан славни и добри краљ Звонимир наредио је да се отвори и прочита писмо од папе и цара великог града Рима по вољи светог оца папе које је гласило:

5 „Брата нашег Звонимира молимо да заједно са властелом и народом своје земље и краљевства донесе одлуку да стане уз нас и да заједно са другом хришћанском господом која су овакво писмо добила од нас, у коме смо их молили да и они

10 кажу своју одлуку и да нас обавесте да ли су сагласни са нашом вољом, ако да божја милост и милост сина његовог који је рођен од Деве Марије и који је мучен и који је своју крв пролио на дрвету крста и који је на њему уморен и чија смрт је била откупљење света и ослобођење светих отаца из таме

15 лимба. И тако смо уз његову милост, и уз помоћ оних који у њега верују одлучили да ослободимо места која је за нашу љубав окрвавио и где је предао дух оцу кроз муку и патњу, као и гроб у ком је било положено његово преславно тело. И то су чули од Бога проклети неверни Хрвати, који су не тако давно

20 помогли злом сину доброга краља Радослава, кога су хтели да изагнају из његовог краљевства [и оружјем помажући његовом немилостивом сину прогнају из његове земље]. Када су то чули неверници, нису дали ни да се писмо прочита до краја и скочили су, и не само да нису пристали на праведну молбу

25 светог оца папе и римског цара да света места узму и ослободе из руку пагана, него су они, од Бога проклети, почели да се деру и да вичу на светог краља тужећи се и вапијући у глас као Јевреји на Исуса Христа да он

ischie izvesti gnih i domovf gnih i zen i ditce gnih iz s papom ter
 s cesarem odtjmatti mijsta gdie Bog propet j gdie greb gnegovf. “A
 sto ie nam zato?” I nevirmi Harvati vazesse zllu mjsal j nepravden
 sfit j meu sobom zlo vichie ucinise i sebij i ostatchu sfomu rasap i
 5 vicgnie pogargienie. I tacho pocese upitj chach ono Zidove vapise
 na Isu Charsta, chada recce poglavica: “Boglie da jedan umre, nere
 tolich puch da pogine!”. I tacho sramotnj j nevirnj Harvatj pocesse
 govoritj vapigiuchie chacho psij, alli vucij: “Boglie da on sam
 pogine, ner da nas iz didine nasse izvede cichia Boga i inim mjsta
 10 tolicho dalecho obuimati zemglie i gradove. I ne i nacho nere
 chacho psij na vuche laiuchij chada idu, tacho onij na dobroga
 chraglia Zvonimira chomu ne dase ni progovoriti nere z buchom j
 oruzgiem pocesse sichij gniega i tillo gniegovo ranitij <i> charf
 prolivatj sfoga dobroga chraglia i gospodina chogi, lezechij u
 15 charvij jzragnien velicimj boliznj, prochle tada i nevirne Harvate j
 ostatach gnih Bogom j sfetimj gniegovimj i sobom j nedostojnom
 smartju gniegovom j da bij vechie Harvati nigdar ne imalij
 gospodina od sfoga jasicha, nego vazda tugiu jasichuu podlozlj
 billij. I tacho izragnien lezechie, a Harvate prochligniuchie
 20 izdahnu. I poide duh gniegovf, po milosti onogajj chij sfe moxe, s
 angelj veselitj u viche vichom.

XXVIII^a I toij slisavsij chragl ugarschij jmenom Bella parvij
 sto se bisse zgodillo u Harvatih pride na pospih s foischom
 25 golemom j vuaze chraglievstvo harvaccho i pozali smart slavnoga

10 obuimati] *emendavi*, obnimati *K*, obujmati *Č* || *11* laiuchij] laiuchie
add. post K || *15* tada] *om. Č*

- жели да их одведе из њихових домова и од њихових жена и деце и да са папом и царем отимају места где је Бог био разапет и место где је његов гроб говорећи: „А шта ми имамо од тога?“ Ту су неверни Хрвати дошли на злу помисао и
- 5 неправедну одлуку и зло су извећали. И узроковали су себи и своје потомству пропаст и вечне муке. И тако су почели да вичу као што су викали Јевреји на Исуса Христа и тада је вођа рекао: „Боље нека један умре, него толики народ да погине!“ И тако срамотни и неверни Хрвати почеше говорити и викати
- 10 као пси, или вуци: „Боље да он сам погине него да нас изведе из наше дедовине због Бога и оних места (која су толико далеко) да заузимамо земље и градове.“ И баш као пси који лају на вукове када им се приближавају, тако су и они напали на доброга краља Звонимира коме нису дали ни да проговори,
- 15 него су га уз буку и оружјем почели да секу и да му рањавају тело и проливају крв свога доброг краља и господара који је, лежећи у крви и израњављен у великим болима, проклео неверне Хрвате и њихово потомство Богом и свим светима и собом и својом незаслуженом смрћу и да Хрвати никада
- 20 немају господара од свог језика, него вазда да буду подложни туђем језику. И тако је израњављен лежао и издахнуо је проклињући Хрвате и његов дух је по милости онога који све може отишао да се весели са анђелима веки веков.
- 25 XXVIII^a Када је угарски краљ по имену Бела I чуо шта се догодило код Хрвата, дошао је журно са великом војском и заузео је хрватско краљевство и ожалио смрт славног

chraglia Zvonimira i vazam Harvate i Zagorscho i Primorscho i
Bosanscho chraglievstvo. I imisse chraglia Bellu za gospodina jere
sfoga bihuu ubillij pres krijvine. I po recenom chragliu
5 ugarschomu Harvatj bisse podlozenj od voglie u nevogliu i od
slobodnih u rabotu obratj. I bij chacho pismo govorij da „zlij teg
zluu plachiu cecha”. I bisse za sfoij teg plachienj onij prochletj i
nevirnj Harvatj croxi griha zasto pogubisse sfoga dobroga
gospodina chraglia Zvonjmira chacho Zudigij gospodina Isu
10 Charsta. I tacho prochletj Xudigij jnim sluze ne imaiuchij ni onij
od sfoga giasicha gospodina. Dobrj chragl Zvonimir zivij u
chraglievstvo dochle bij ubien lit trideset i pet. A ubien bij na lit
Isu Charstovih tisuchia i osamdeset, alli tisuchia i osamdeset
magnie giedno.

15

20

25

краља Звонимира и покорио је Хрвате и Загорско, Приморско и Босанско краљевство. И имали су краља Белу за господара, јер су убили свог господара, а да није био ни за шта крив. И реченом угарском краљу Хрвати су били потчињени, онда
5 својевољно, сада невољно, од слободних претворени у робове. И било је како Свето писмо каже да „зло дело злу плату чека“. И за своје дело платили су проклети и неверни Хрвати због греха, зато што су погубили свог доброг господара краља Звонимира као Јевреји Исуса Христа. Тако и проклети Јевреји
10 служе другима немајући ни господара од свог језика. Добри краљ Звонимир је живео у краљевству тридесет и пет година док није био убијен. А био је убијен лета Исуса Христових хиљаду и осамдесетог, или хиљаду и осамдесет мање једно.

15

20

25

30

XXIV Post haec remansit terra sine rege et bani coeperunt dominari terram suam unusquisque super provincias et regiones subiugaveruntque sibi iupanos et ab eis tributa accipiebant sicut rex solebat accipere. Nomen vero regis nemo audebat sibi
5 imponere. Tycomil etiam defuncto socero dominabatur totam Rassam, sed nec regem nec banum ausus est se vocare, sed tantum iupanum maiorem et ideo quoniam praerat ceteris iupanis Rassam. Sicque dominaverunt terram multis temporibus.

10 XXV Praeterea parentes regis Radoslavi et milites, qui cum ipso erant Romae, audientes quod accidit rogaverunt regem ut uxorem acciperet. Qui coactus eorum praecibus accepit uxorem Romanam, valde nobilibus ortam natalibus, de qua genuit filium quem Petrislavum vocavit. Post haec in senectute bona mortuus est
15 et sepultus in ecclesia sancti Ioannis Lateranensis cum magna honorificentia.

XXVI Accepit post haec Petrislavus uxorem puellam nobilem Romanam de qua genuit filium quem Paulomirum
20 vocavit. Post haec vivens annis plurimis cum parentibus suis Romanis et ipse mortuus est. Post mortem vero eius parentes eius coeperunt habere inimicitias cum ceteris Romanis et coeperunt

XXIV После овога је земља остала без краља и банови су почели да владају својом земљом свако у својој провинцији и области. Себи су потчинили жупане и од њих су примали приход, као што би то обично краљ примао. Титулу пак краља нико се није усуђивао да узме. И Тихомил је након смрти свог таста владао Рашком, али се није усуђивао да се назове баном, већ само великим жупаном, будући да је био на челу осталим жупанима у Рашкој. И тако су владали земљом дуго времена.

10 XXV Осим тога, рођаци краља Радослава и војници који су са њим били у Риму када су чули шта се догодило, замолили су краља да се ожени. И успели су да га наговоре и он се оженио Римљанком која је пореклом од веома угледних родитеља и од које је имао сина кога је назвао Петрислав.

15 Потом је у дубокој старости умро и сахрањен је у цркви светог Јована Латеранског са великим почастима.

XXVI Потом се Петрислав оженио племенитом Римљанком од које је добио сина кога је назвао Павломир.

20 Потом је живео много година са својим рођацима Римљанима и онда је умро. После његове смрти његови рођаци су имали невоља са осталим Римљанима и почели су

25

30

dura bella facere in civitate, sicuti saepe solent facere <in civitate>. Paulomirus iam iuvenis effectus coepit esse valde robustus et fortis bellator ita ut in civitate Romana nullus ei esset similis. Unde parentes eius, nec non et alii Romani, coeperunt eum valde diligere
 5 immutaveruntque nomen eius et imposuerunt ei nomen Bello, eo quod bellum facere valde delectabatur. Eo tempore exivit stolum a Sicilia multitudo copiosa navium Saracenorum, quod stolum vocatur miria armeni Graece, id est Latine decem milia vella. Omnes civitates maritimas destruxerunt. Latini autem fugientes
 10 montana petebant, quo Sclavi habitabant. Revertentes autem Saraceni in terram suam Latini volebant revertere in suas civitates, sed Sclavi comprehendentes illos pro servis tenuerunt. Post haec plurimi Latinos dimiserunt tali pacto ut omni tempore tributa eis redderent et servitia exercerent. Sicque coeperunt reaedificare
 15 civitates maritimas a Saracenis destructas. Per idem tempus Romani parentes Belli, qui et Bellimirus, quod non possent sustinere magnatum Romanorum insidias atque inimicitias, eo quod nollent se humiliare ac pacem cum inimicis facere, exeuntes omnes de civitate una cum Bello, uxoribus et filiis ac filiabus,
 20 milites numero quingenti exceptis parvulis et mulieribus venerunt Apuliam. Inde intrantes naves transfretaverunt in partes Dalmatiae, venerunt ad portum qui Gravosa dicitur et Umbla, miserunt enim Sclavi Bello, qui et Paulimirus, nuncios ut veniret accipere regnum patrum suorum et hac de causa secuti sunt illum.
 25 Parentes eius igitur descendentes de navibus construxerunt

I in - facere] *om. B* || *4* et] *om. V* || eum] illum *V* || *8* armeni] armeni *dub. V*, armaeno *B* || decem] ducem *B* || *10/11* autem – revertere] *om. V* || *12* haec] hoc *B* || *16* Bellimirus] Bellimiri *B* || quod] quum *B* || *17* magnatum] magniates *B* || *18* ac] et *B* || *19* Bello] Belli *B* || *22* Gravosa] Gravoso *B* || *23* Paulimirus] Paulomirus *B* || *24* accipere] acciperet *B*

да воде жестоке битке у граду, како већ то обично бива у граду. Павломир, који се већ замомчио, постао је веома јак и храбар ратник, тако да му Риму нико није био раван. Због тога су га његови рођаци, као и други Римљани веома завољели и променили су му име и назвали су га Бело (Ратко), зато што је веома волео да ратује. У то време са Сицилије је испловила флота - велики број арабљанских лађа, а такву флоту на грчком називају *miria armeni*, што на латинском значи 'хиљаду једара'. И све велике градове су разорили. Латини су пак побегли у загорје, где су живели Словени. Међутим, када су се Арабљани вратили у своју земљу, Латини су желели да се врате у своје градове, али Словени су их хватали и претварали у своје робове. Потом су многи Латине ослободили, под условом да им плаћају данак и врше службу. И тако су они почели да обнављају приморске градове које су Арабљани уништили. У то време Римљани, рођаци Бела, коме је друго име било Белимир, пошто нису могли да поднесу смицалице римских великаша и њихово непријатељско понашање и зато што нису хтели да се понизе и са непријатељима склопе мир, сви су отишли из града заједно са Белом, женама, синовима и кћерима, и дошли су у Апулију са укупно петсто војника, ако се изузму жене и деца. Одатле су се укрцали на лађе и прешли су у Далмацију и дошли су до луке која се зове Гружа и Омбла и Словени су послали изасланике Белу, коме је друго име било Павломир, да дође и прими краљевство својих отаца и рекли су да су га због тога следили. А његови рођаци су се искрцали са лађа и саградили су

castellum et habitaverunt ibi. Audientes homines Epidauriae civitatis, qui per silvas et montana manebant, quod Bellus cum Romanis venissent et castellum fecissent, congregantes se venerunt et una cum ipsis aedificaverunt civitatem supra mare in
 5 ripis marinis quas Epidaurii lingua sua Laus dicunt. Unde ea civitas Lausium vocata est, quae postea L posita Ragusium appellata est. Sclavi vero Dubrovnich apellaverunt, id est Sylvester, sive Sylvestris, quoniam, quando eam aedificaverunt, de silva venerunt.

10 XXVII Inter haec audientes bani et iupani terrae advenisse Bellum, nepotem Radoslavi regis, laetati sunt et maxime populus terrae Sclavorum. Coeperunt undique ad eum confluere, inprimis habitatores regionis Tribuniae venientes cum magno honore
 15 duxerunt illum in Tribuniam. Postea bani venientes in Tribuniam cum iupanis et satnicis susceperunt illum honorifice et in die ascensionis Domini constituerunt illum regem. Solum iupanus Rassae, qui de Tycomil progenie erat, cum sua provincia noluerunt venire ad regem. Tunc rex Bellus iratus congregavit exercitum et
 20 venit Rassam. Luthomirus autem iupanus Rassae congregans similiter populum paravit ei bellum. Bello itaque inito iuxta flumen Limo cecidit populus iupani Rassae et in fugam conversi sunt. Tunc rex cum suo exercitu insecutus est eos usque ad aliud
 25 fugiens, quidam qui cum eo erant volentes habere benevolentiam

5 Laus] Lavi B || 12 Radoslavi] *scripsi*, Radaslavi *codd.* || 13 terrae] *dub. V, om. B* || 14 habitatores] habitationes B || Tribuniae] Tribulinae B || 15 illum] eum B || 16 satnicis] *scripsi*, setnicis *dub. V*, sethenicis B || 20 autem] antea B || 21 inito] inato B || 23 aliud] *om. B* || 24 Ybibro] Ylibro B || 25 quidam] quidem B

- утврђење и у њему су почели да живе. Када су становници Епидаура, који су живели по шумама и горама, сазнали да је Бело са Римљанима дошао и саградио утврђење, сакупили су се, дошли су и саградили заједно са њима град на морској
- 5 обали, а обала се на језику Епидаурана каже *laus*. Због тога је град назван Лаузиј, а после, када је ‘л’ одбачено, назван је Рагузиј. А Словени су га назвали Дубровник, то јест ‘шумовит’ или ‘шумски’, зато што су, када су га саградили, дошли из шуме.
- 10 XXVII У међувремену, када су банови и жупани чули да је дошао Бело, унук краља Радослава, веома су се обрадовали, а нарочито народ словенске земље. Почели су да му долазе одасвуд, а нарочито народ из травунског краја и долазили су са великим почастима и одвели су га у Травунију.
- 15 Потом су банови дошли у Травунију са жупанима и стотницима и примили су га са почастима и на дан Успења Господњег прогласили су га за краља. Само рашки жупан, који је био од Тихомилове лозе, са својом провинцијом није хтео да дође до краља. Насрдивши се краљ Бело је сакупио војску и
- 20 дошао у Рашку. А Љутомир, рашки жупан, исто је тако сакупио војску и упустио се у битку са њим. Битка се одиграла поред реке Лима и страдала је војска жупана Рашке и многи су се дали у бег. Тада их је краљ са својом војском прогонио све до друге реке која се назива Ибар, где су неки жупанови људи
- 25 жупана, док је прелазио мост, пробуразили мачем, желећи да задобију наклоност

regis percutientes eum gladio per pontem iactaverunt eum in flumen et mortuus est. Rex autem accepit regnum patrum suorum et siluit terra in conspectu eius. Igitur causa victoriae Romani, qui cum rege erant, aedificaverunt ecclesiam in Rassia ad honorem
 5 beati Petri apostoli in loco propinquo Caldanae et non multum longe ab eadem ecclesia in uno monticulo construxit rex castellum vocavitque illud suo nomine Bello. Ecclesiam autem supradictam statuit episcopatum fieri ordinavitque ibi episcopum et episcopatum usque in praesentem diem. Post haec coepit rex perambulare per terram et per regnum suum. Quodam itaque tempore dum
 10 esset rex in partibus Sremi, Sremani congregantes se cum Hungaris commiserunt proelium cum rege, in quo loco ceciderunt Sremani cum Hungaris et facta est eis contritio magna. Ab illo ergo die dicta est planities illa, in qua factum est proelium, Bellina
 15 nomine regis ob victoriam quam habuit ibi rex usque hodie. Post haec Hungari ad regem miserunt quaerendo pacem. Rex praeterea fecit pactum cum eis hoc modo: ut ab illo die in antea non auderent transire flumen Sava et a loco unde surgit, et sicut currit, usque quo intrat in magnum flumen Donavi, neque homines regis transirent
 20 in illam partem, neque illi in istam, et placuit eis et fecerunt pacem. Post haec reversus est rex in maritimas regiones. Quadam autem die, dum intraret in unum oppidum Tribuniae, subitanea morte defunctus est. Tunc sepelierunt illum in ecclesia sancti Michaelis in eodem oppido cum grandi honore. Populi autem fleverunt illum
 25 multis diebus, septima autem die dormitionis eius uxor illius

4 cum – erant] eum regerunt *B* || *5* Caldanae] Caldaneo *B* || *7* illud] eum *B* || Bello] Belli *B* || *11* se cum] secum *B* || *12* Hungaris] *scripsi*, Ungaris *codd.* || *13* Hungaris] Ungaris *V* || *14* est²] *om.* *V* || *16* haec] hoc *B* || Hungari] *scripsi*, Ungari *codd.* || *19* magnum flumen] magno flumine *V* || transirent] transire *B* || *21* haec] autem *B*

- краља и бацили су га преко моста у реку и он је погинуо. Краљ је пак примио краљевство својих отаца и земља је била мирна под њим. Стога су због извојеване победе Римљани који су били са краљем саградили цркву у Рашкој у част светог Петра
- 5 апостола у оближњем месту Калдани, а недалеко од цркве на једном брдашцу краљ је саградио утврђење које је назвао по себи Бело. Наредио је да горе речена црква постане епископија и тамо је одредио епископа и епископску столицу која постоји све до дана данашњег. Потом је краљ кренуо да
- 10 обилази своју земљу и своје краљевство. Тако, у неко доба, када је краљ био у сремском крају, Сремци и Угари су са краљем заподенули битку. На том месту су страдали и Сремци и Угари и доживели су велику пропаст. Од тог дана оно поље, где се одиграла битка, зове се све до данас Белово по
- 15 краљевом имену због победе коју је тамо задобио краљ. Потом су Угари краљу послали изасланике тражећи мир. Осим тога, краљ са њима склопи мир на следећи начин: да се од тог дана па убудуће не усуђују да пређу реку Саву, све од места одакле извире, како тече, па све до места где се улива у велику реку
- 20 Дунав, и да краљеви људи не прелазе на ону страну, нити ови на ову, и тако су одлучили и склопили су мир. Потом се краљ вратио у приморски крај, и једног дана, док је улазио у град Травунију, умро је изненадном смрћу. Тада су га у том граду сахранили у цркви светог Михаила са великим почастима.
- 25 Народ га је оплакивао много дана, а седмог дана његовог уснућа његова

peperit filium, quem Tiscemirum vocavit, quod Latine dicitur
'consolator populi'.

XXVIII Defuncto rege ii, qui de progenie Tycomil erant,
5 coeperunt dominare Rassam et omnes bani similiter, tempore ut
prius, dominari super se nolebantque ullam facere rationem
reginae nec eius filii. Sola Tribunia oboediebat reginae eo quod
parentes eius erant in Tribunia et Lausio et non audebant rebellare
ei. Postquam autem crevit puer, tulerunt ei uxorem filiam bani
10 Cidomiri de Croatia Alba de qua genuit duos filios, Proelimirus et
Cresimirum. Postquam autem creverunt pueri, misit Tiscemirus
filium suum socero suo, qui Croatiam Albam dominabatur,
mandans ei ut congregaret populum et iret supra banum Bosnae.
Ipse autem cum Plerimiro, filio suo, congregans parentes suos et
15 populum Tribuniae venit proeliare contra banum qui Praeva-
litanam regionem regebat. Banus itaque congregans populum
suum paravit se ad bellandum. Dum autem committeret bellum,
cecidit banus et mortuus est. Cecidit et Tiscemirus et vulneratus
est, postea mortuus est. Proelimirus autem filius eius vicit
20 proelium et cepit totam Croatiam Rubeam et coronatus est rex
coepitque dominari terram et regnum patrum suorum.

XXIX Cresimirus autem, frater eius, * * * cum avunculo
pugnantes praedaverunt Uscople et Lucca et Preva. Banus autem
25 Bosnae videns quod ante eos stare nequibat ad pugnam fugit ad regem

4 ii] hi B || 6 super se] *om.* B || 7 oboediebat] audiebat B || 13 iret] irent
B || 15 Tribuniae] Tribuniam B || 15/16 Prevalitanam] in *ante add.* B || 17
bellandum] debellandum B || 19 filius eius] *tr.* V || 21 terram] terrae B || regnum]
regno B

жена је родила сина кога је назвала Тишемир, што на латинском значи ‘тешитељ народа’.

- XXVIII Након краљеве смрти у Рашкој су почели да
 5 владају они који су били из Тихомилове лозе и сви банови су
 исто тако, као и пре, почели самостално да владају и нико није
 хтео да полаже рачуна краљици, нити њеном сину. Само се
 Травунија покоравала краљици, зато што је њена породица
 била из Травуније и Лаузија и нису се усуђивали да јој се
 10 супротставе. Када је дечак порастао, довели су му жену,
 кћерку бана Чудомира из Беле Хрватске, од које је добио два
 сина, Прелимира и Крешимира. Када су дечасти порасли,
 Тишемир је послао сина тасту, који је владао у Белој
 Хрватској, наређујући му да сакупи војску и крене на бана
 15 Босне. А он је сам са сином Прелимиром сакупио родбину и
 травунски народ и кренуо да ратује са баном који је управљао
 Превалитаном. И тако је бан сакупио војску и припремио се за
 битку. У бици која се повела бан је био тешко рањен и умро је.
 И Тишемир је био тешко рањен и после тога је умро. А његов
 20 син Прелимир је добио битку и заузео целу Црвену Хрватску
 и крунисан је за краља и почео је да господари земљом и
 краљевством својих отаца.

- XXIX А његов брат Крешимир * * * који су ратовали
 25 са ујаком опустошили су Ускопље, Луку и Преву. А бан Босне,
 видевши да не може да им се супротстави на бојном пољу,
 побегао је код угарског краља.

Hungariae. Deinde Cresimirus cepit totam Bosnam et dominavit eam. Defuncto etiam patre matris suae dominavit Croatiam Albam.

XXX Eo tempore defunctus est Bulgarorum imperator Petrus
 5 nomine, qui sedebat in civitate magna Preslava et Graecorum
 imperator congregans validam fortitudinem gentis suae obtinuit
 totam Bulgariam suoque subiugavit imperio. Deinde reversus ad
 palatiam suam reliquit suum exercitum. Hi autem qui praeerant
 10 exercitui venientes cum exercitu ceperunt totam Rassam
 provinciam. Iupanus etiam Rassae fugit et venit ad regem
 Proelimirum cum duobus filiis suis Piena et Radigrado et filia sua
 nomine Prechvalla et invenerunt regem in iupania Onogosti.
 Proelimirus autem rex videns filiam eius quod pulchra esset valde
 15 et omnibus membris composita vulneratum est cor illius amore
 eius, vocatisque pueris suis mandavit eis loqui iupano patri puellae
 si vellet se subiugare et omnem regionem suam regiae potestati
 spontanea voluntate et vellet iurare fidelitatem regi et filiis eius,
 sciret quod rex acciperet filiam eius uxorem. Quod iupanus
 20 audiens laetus effectus iuravit ipse cum filiis eius fidelitatem regi
 et filiis eius. Promiserunt se adimplere omnia quaecumque
 mandasset rex. Tunc rex accepit filiam eius uxorem et nuptiis
 celebratis more regali dedit cognatis suis in Tribessam, quam
 Latini dicunt hereditatem, et constituit Radigradum iupanum in
 25 Onogoste. Post haec non multo tempore transacto defunctus est
 imperator Graecorum et rex Proelimirus cum socero suo miserunt

I Hungariae] *scripsi*, *Ungariae codd.* || dominavit eam] dominatus est ei *B* || 2 dominavit Croatiam Albam] dominatus est Croatiae Albae *B* || 8 palatiam] placiam *B* || 9 totam] et *ante add. B* || 11 Radigrado] Badigrado *B* || 12 Onogosti] Unogosti *B* || 13 pulchra] pulcla *B* || 14 amore] in *ante add. B* || 18/20 sciret – eius] *om. B* || 20 promiserunt] et miserunt *B* || 22 celebratis] multo tempore etiam *post add. B* || 23 constituit] eum *post add. B* || 24 Onogoste] Dnagoste *B* || haec] autem *post add. B* || 25 socero suo] *tr. V*

Затим је Крешимир заузео целу Босну и завладао њоме. Када је умро отац његове мајке завладао је Белом Хрватском.

- XXX У то време је преминуо бугарски цар по имену
- 5 Петар, који је столовао у великом граду Преславу и грчки цар сакупивши силну војску заузео је целу Бугарску и потчинио је својој власти. Затим се вратио на свој двор оставивши своју војску. А они који су предводили војску дошли су са војском и заузели су целу провинцију Рашку. А жупан Рашке је побегао
- 10 и дошао код краља Прелимира са два сина, Пленом и Радиградом, и кћерком по имену Прехвала и затекли су краља у жупанији Оногошт. А краљ Прелимир видевиши његову кћерку, која је била веома лепа и стасита, његово срце би рањено љубављу и сазвавши своје синове наредио им је да
- 15 разговарају са жупаном, девојчиним оцем, да ће краљ, ако он буде желео да себе и целу своју земљу својевољно потчини краљевској власти и ако буде желео да се закуне на верност краљу и његовим синовима, узети његову кћерку за жену. Када је жупан то чуо, веома се обрадовао и заједно са својим
- 20 синовима заклео се на верност краљу и његовим синовима. Обећали су да ће испунити све што краљ буде наредио. Тада је краљ узео његову кћер за жену и након свадбе прослављене по краљевском церемонијалу дао је својим рођацима у Требјеси оно што Латини називају ‘баштина’ и поставио је Радиграда за
- 25 жупана у Оногошту. Недуго потом преминуо је грчки цар и краљ Прелимир је са својим тастом послао

- Rassanis, suis amicis, ut nil timendo interficerent Graecos, qui praeerant eis. Ita et factum est. Occisis ergo una die omnibus Graecis perexit rex cum socero et cognatis suis et obtinuit totam Rassam constituitque socerum suum, sicut prius fuerat, iupanum maiorem et cognatos suos sub potestate patris iupanos constituit ut dominarentur ei provinciae et possiderent, salvo tamen iure regio. Post haec Proelimiro regi nati sunt quatuor filii, quorum nomina sunt haec: primogenitus Chvalimirus, secundus Boleslavus, tertius Dragislavus, quartus Svevladius, quibus et divisit terram suam hoc modo, Chvalimiro dedit Zentae regionem cum civitatibus et has iupantias: Lusca, Podlugie, Gorsca, Cupelnich, Obliquus, Prapratna, Cremeniza, Budua cum Cuceva et Gripuli. Boleslavo dedit Tribuniam cum his iupaniis: Lubomir, Vetanica, Rudina, Crusceviza, Vrmo, Ressenana, Draceviza, Canali, Gernoviza. Dragislavo dedit Chelmaniam regionem et has iupantias: Stantania, Papava, Yabsco, Lucca, Vellica gora, Imota, Vecenike, Dubrava et Debre. Svevladio dedit regionem quae Sclavonice dicitur Podagoria, Latine Submontana, et has iupantias: Onogoste, Moratia, Comarniza, Piva, Gerico, Netusine, Guisemo, Com, Debreca, Neretva et Ramma, quas et quatuor regiones Thetrarchias vocavit. Vixit autem Proelimirus rex annis multis et vidit filios filiorum suorum et in senectute bona mortuus est et sepultus est in episcopio Rassae in ecclesia sancti Petri cum magno honore et reverentia atque gloria.
- 25 XXXI Crescimiro autem fratri eius natus est filius cui Stephanus nomen imposuit. Iste post mortem patris rexit Croatiam

2 et] *om. B* || omnibus] *omnis B* || 3 cognatis suis] *tr. V* || 6 ei provinciae] *eam provinciam V* || possiderent] *possederunt V* || 7 haec] *hoc B* || 9 Svevladius] *scripsi, Sferaldius B, Spelanchus V* || 11 Podlugie] *Pod Luge B* || Cupelnich] *Cupelnie B* || Obliquus] *scripsi, Obliquit codd.* || 12 Cremeniza] *Cermeniza B* || Gripuli] *Grepol V* || Boleslavo] *Pelislavo V* || 13 iupaniis] *scripsi, iupanis V, zupaniis B* || Lubomir] *scripsi, Libomir codd.* || Vetanica] *Veranica B* || Crusceviza] *Cruseniza B* || 14 Ressenana] *Risano* || Canali] *Canale B* || 15 Chelmaniam] *scripsi, Cherenaniam codd.* || Papava] *Papavo B* || 16 Lucca] *scripsi, Lucea codd.* || Vellica gora Imota] *scripsi, Vellica Gorymita codd.* || Vecenike] *Vetenke B* || Svevladio] *scripsi, Pessaldaio B, Reseladio V* || 17 Sclavonice] *Sclavonica B* || 18 Onogoste] *Unogoste B* || Comarniza] *Comeraniza B* || 19 Gerico] *Gencho B* || Netusine] *Netusini V* || Guisemo] *Guyscevo, Guyscuo B* || Debreca] *scripsi, Dobrica B, Debresa V* || Neretva] *Neret V* || Ramma] *Ramna V* || 20 Thetrarchias] *Thetarcas B*

- изасланике својим пријатељима Рашанима, да не бојећи се ничег побију Грке, који су им били на челу. Тако је било учињено. Кад су их једног дана побили, краљ је са тастом и рођацима кренуо и заузео целу Рашку и прогласио је свог таста за великог жупана, онако како је био и раније, а своје рођаке жупанима, да под очевом влашћу владају том покрајином и да је држе, али поштујући краљевску власт.
- 5 После овог краљ Прелимир је добио четири сина чија имена су следећа: прворођени Хвалимир, други Болеслав, трећи Драгислав, четврти Свевлад, којима је поделио своју земљу на следећи начин, Хвалимиру је дао Зету са градовима и следећим жупанијама: Лушку, Подлужје, Горску, Купелник, Облик, Прапратну, Црмницу, Будву са Кучевом и Грбаљ. Болеславу је дао Травунију са овим жупанијама: Љубомир, Фатница,
- 15 Рудина, Крушевица, Врм, Рисан, Драчевица, Конавли, Жрновица. Драгиславу је дао Хумску област и ове жупаније: Стон, Попово, Жабско, Луку, Велику гору, Имотско, Веченике, Дубраву и Дабар. Свевладу је дао област која се на словенском зове Подгорје, а на латинском Субмотана и следеће жупаније:
- 20 Оногошт, Морачу, Комарницу, Пиву, Гацко, Невесиње, Кчево, Ком, Дебреку, Неретву и Раму. Ове четири области је назвао Тетрархија. Прелимир је живео много година и видео је синове својих синова и умро је у дубокој старости и сахрањен је у Рашкој епископији у цркви светог Петра са великим
- 25 почастима, уважавањем и у великој слави.

XXXI Његов пак брат Крешимир је добио сина коме је наденуо име Стефан. Он је после очеве смрти владао Белом Хрватском

Albam et Bosnam et post eum semper regnaverunt in Croatia. Natus est ei ex concubina filius ambobus pedibus claudus, qui multo tempore ambulare non potuit, quem Leghec nominavit. Iste Leghec mortuo patre eius Crescimiro adductus est in Tribunia ad
 5 consobrinum suum Boleslavum. Serviebat itaque ei puella quaedam nomine Lovizza, quam dilexit, et postea duxit uxorem. Genuitque ex ea septem filios, qui crescentes effecti sunt iuvenes bellatores et strenui in armis. Filii Proelimiri regis relinquentes vestigia patris sui coeperunt dure et superbe se agere contra
 10 populum suum quem regebant. Unde valde coeperunt displicere populo suo. Sed quia mala voluntas diu latere non potest, miserunt populi occulte nuncios supradictis VII fratribus et dederunt eis manus quatenus in simul insurgerent et disperderent filios et nepotes regis. Itaque consilio inito VII fratres cum patre et populo
 15 consilio et voluntate patris ac totius populi insurrexerunt et persecuti sunt filios regis et miserunt eos in ore gladii, a minimo usque ad maximum. Evasit autem unus Sylvester nomine filius Boleslavi cum matre sua Castreca et fugerunt Lausium, quae nunc est Ragusium, unde et mater Sylvestri progeniem duxerat. Post
 20 haec filii Leghec perpetrato fratricidio, seu homicidio, coeperunt dominari terrae patre eorum ressidente in Culfo de Cattaro in loco qui Traiectus dicitur ubi castellum sibi construxerat et curiam. Sed Deus omnipotens, cui cuncta bona placent et displicent omnia mala atque peccata, brevi in tempore percussit patrem claudum
 25 corpore et anima et filios eius pestilentia et clade quemadmodum

2 ex] et ante add. B || 3 Leghec] scripsi, Leghet codd. || 4 Leghec] scripsi, Leghet codd. || 9 se] om. B || 10 suum] om. V || 11 suo] om. V || 18 Boleslavi] Boeslay B || 20 Leghec] scripsi, Leghet B, Leghech V || 21 terrae] terram V

и Босном и после њега су увек владали у Хрватској. Он је од наложнице добио сина који је био хром на обе ноге и који дуго није могао да хода и кога је назвао Легец. Овог Легеца, након смрти његовог оца Крешимира, одвели су у Травунију код
5 његовог брата од стрица Болеслава. Послуживала га је нека девојка по имену Ловица, коју је заволео и после оженио. Са њом је добио седам синова и они су порасли и постали млади ратници храбри на оружју. Прелимирови синови скренули су са очевог пута и почели су окрутно и охоло да се опходе према
10 народу којим су владали. Због тога их је народ омрзнуо. Али будући да се злонамерност не може дуго крити, народ је тајно послао гласнике горе поменутој седморици браће и упутили су их како да се истовремено дигну и погубе краљеве синове и нећаке. И тако су се седморица браће и отац по вољи и с
15 пристанком народа и оца дигли и напали су краљеве синове и мачем су погубили од најмлађег до најстаријег. Избегао је само један по имену Силвестер, Болеслављев син, заједно са својом мајком Кастреком и побегли су у Лаузиј, што је друго име за Рагузиј, одакле је Силвестерова мајка била пореклом.
20 Потом су Легецови синови након почињеног братоубиства, односно убиства, почели да владају земљом, а њихов отац боравио је у Которском заливу на месту које се зове Превлака, где је изградио за себе утврђење и двор. Али свемогући Бог, коме се миле сва добра и који мрзи сва зла и све грехе, за
25 кратко време болешћу и несрећама нападе на овог оца, сакатог и телом и душом, и на његове синове,

percusserunt ipsi fratres et nepotes suos et mortui sunt et non remansit ex eis nec unus.

XXXII Videntes autem populi timuerunt timore magno
 5 statimque, cum sine rege essent, consilio facto perrexerunt
 Lausium et tulerunt inde Sylvestrem, qui solus remanserat de
 progenie regis gloriosi Proelimiri et ordinaverunt sibi illum in
 regem. Rex itaque Sylvester accepto regno gubernavit totam
 Tetrarchiam in pace cum timore Dei et iustitia genuitque filium cui
 10 nomen imposuit Tugemirus et dormivit in pace.

XXXIII Succesit Tugemirus in regnum et accepta uxore genuit
 filium quem Chualimirum vocavit. Eo tempore surrexit in gente
 Bulgarinorum quidam Samuel, qui se imperatorem vocari iussit et
 15 commisit proelia multa cum Graecis proiecitque eos ex tota
 Bulgaria, ita ut in diebus eius Graeci non auderent propinquare
 illuc.

XXXIV Defuncto etiam rege Tugemiro Chualimirus filius eius
 20 successit in regem, qui uxore accepta ex ea tres filios genuit.
 Primogenitum Petrislavum vocavit, qui regionem Zentam rexit,
 secundum Dragimirum, qui rexit Tribuniam et Chelmam, tertium
 Miroslavum, qui regionem Podgoriam tenuit. Postquam autem
 dimisit terram filiis suis, in senectute bona mortuus est.
 25

2 nec] vel *V* || 7 regis gloriosi] *tr.* *B* || 10 Tugemirus] Tugemir *V* || 13 in
 gente] *scripsi*, ingens *B*, ingente *V* || 14 Bulgarinorum] Bulgariorum *B* || 19
 defuncto] denuncto *B* || 20 regem] regnum *B* || 21 primogenitum] primogenitus *B*

као што су они побили браћу и братиће своје. И они су изгинули и ниједан од њих није остао жив.

- XXXII А народ видевши ово веома се преплашио и
5 одмах, будући да су били без краља, договорили су се и
кренули су у Лаузиј и оданде су довели Силвестра који је
једини преостао из породице славног краља Прелимира, и
поставили су га себи за краља. И тако је краљ Силвестер
10 примио краљевство и почео да влада целом Тетрархијом у
миру и страху од Бога и у праведности и добио је сина коме је
наденуо име Тугемир и уснуо је у миру.

- XXXIII Тугемир га је наследио у краљевству и
оженивши се добио је сина кога је назвао Хвалимир. У то
15 време дигао се у бугарском народу неки Самуило који је
наредио да га зову царем и који је водио многе битке са
Грцима и истерао их је из целе Бугарске, тако да се Грци у
његово време нису усуђивали да се тамо приближе.

- 20 XXXIV Након смрти краља Тугемира краљем је постао
његов син Хвалимир, који се оженио и добио три сина.
Прворођеног је назвао Петрислав, који је управљао Зетом,
другога Драгимир, који је управљао Травунијом и Хумом, а
трећег Мирослав, који је држао област Подгорје. Након што је
25 земљу препустио својим синовима, умро је у дубокој старости.

XXXV Quodam itaque tempore Miroslavus veniens causa videndi fratrem suum maiorem ingressus in lintrem navigansque per Blatam orta subito tempestate periit ipse et qui cum eo erant. Cuius terram possedit frater eius et regnavit pro eo. Post haec rex
 5 Petrislavus genuit filium quem Vladimirus vocavit et in pace quievit. Sepultus est in ecclesia sanctae Mariae in loco qui dicitur Gazeni.

XXXVI Puer autem Vladimirus accepto regno crescebat decoratus omni sapientia et sanctitate. Tempore itaque eodem, dum
 10 Vladimirus esset adolescens et regnaret in loco patris sui, supradictus Samuel Bulgarinorum imperator congregato magno exercitu advenit in partes Dalmatiae supra terram regis Vladimiri. Rex vero, qui vir sanctus erat et nolebat aliquem de suis perire in bello, secessit humiliter et ascendit in montem qui Obliquus dicitur
 15 cum omni gente sua. Veniens post haec imperator cum exercitu et cernens quod regi praevalere non posset partem sui exercitus ad montis pedem reliquit partemque secum ducens ad expugnandam civitatem Dulcinium perrexit. Erant praeterea per montem Obliquum igniti serpentes, qui statim, ut aliquos percutiebant,
 20 absque ulla tarditate moriebantur coeperuntque magnum damnum facere tam de hominibus, quam de animalibus. Tunc rex Vladimirus orationem fudit ad Dominum cum lacrimis ut Deus omnipotens liberaret populum suum ab illa pestifera morte. Exaudivit Deus orationem famuli sui et ab illo die nullus ex eis
 25 percussus est, sed, et usque hodie, si homo aut aliqua bestia in

2 lintrem] *scripsi*, liutrem *B*, linetem *V* || 3 Blatam] *scripsi*, Baltam *codd.* || 6 Gazeni] Galoni *B* || 12 partes] partibus *V* || regis] *om. B* || 19 igniti] ignisi *B* || 21 hominibus] hostibus *B* || quam] quum *B* || 22 orationem] occasionem *B* || 23 ab] sub *B* || 24 die] *om. B* || eis] illis *B*

XXXV И тако је у једном тренутку Мирослав кренуо да посети свог најстаријег брата и укрцао се на лађу и, док је пловио преко Блата, у олуји која се изненада дигла страдао је и он и они који су били са њим. Његовом земљом је завладао његов брат, који га је наследио. Потом је краљ Петрислав добио сина кога је назвао Владимир и у миру је уснуо. Сахрањен је у цркви свете Марије у месту које се назива Газена.

XXXVI Дечак Владимир, након што је примио краљевство, растао је украшен сваком мудрошћу и светошћу. Тако, у то време, док је Владимир био млад и владао на очевом престолу, горе поменути Самуило, бугарски цар, сакупивши велику војску дошао је у Далмацију и напао је земљу краља Владимира. А краљ пак, који је био свети човек и није желео да нико од његових страда у рату, понизно се повукао и попео се на планину која се назива Облик са свим својим народом. Потом је цар са војском дошао и видевши да не може да надвлада краља један део своје војске је оставио у подножју планине, а други део је повео са собом да би напао Улцињ. Међутим, на овој планини су се налазиле отровне змије које, чим би некога ујеле, он би на лицу места умирао, и оне су почеле да наносе велике губитке како људима, тако и стоци. Тада се краљ у сузама помолио Господу да свемогући Бог ослободи његов народ од те смртоносне пошасте. Бог је чуо и услишио молитву свога слуге и од тог дана тамо нису никога уједале змије и тако је до данашњег дана: ако би неког човека или животињу на

monte illo a serpente percussus fuerit, sanus et absque ulla laesione
 perseverat. Fueruntque in illo monte ab illo die quo oravit beatus
 Vladimirus quasi sine veneno serpentes usque in hodiernum diem.
 Interea misit imperator nuncios Vladimiro regi ut cum omnibus qui
 5 cum eo erant de monte descenderet, sed rex non acquievit. Iupanus
 autem eiusdem loci, Iudae traditori similis effectus, misit ad
 imperatorem dicens: “Domine, si tuae placet magnitudini, ego tibi
 tradam regem.” Cui remisit imperator: “Si hoc agere praevalēs,
 ditatum te scies a me et magnificum valde”. * * * Tunc rex
 10 congregatis omnibus qui cum eo erant, taliter eis locutus est:
 “Oportet me, fratres carissimi, ut video adimplere illud Evangelii
 versiculum, ubi dicitur *Bonus pastor animam suam ponit pro
 ovibus suis*. Melius est ergo, fratres, ut ego ponam animam meam
 pro omnibus vobis et tradam corpus meum sponte ad trucidandum
 15 seu occidendum, quam ut vos periclitemini fame sive gladio”.
 Tunc, postquam haec et alia plurima eis locutus fuisset, resalutatis
 omnibus perrexit ad imperatorem. Quem imperator statim
 relegavit in exilium in partibus Achridae in loco qui Prespa dicitur,
 ubi et curia eiusdem imperatoris erat. Post haec congregato
 20 exercitu debellavit Dulcinium longo tempore, sed eum capere
 nullatenus valuit. Inde ascendit iratus, coepit destruere, incendere
 ac depraedare totam Dalmatiam, Decatarum autem atque Lausium
 civitates incendit nec non et vicos et totam provinciam devastavit
 ita ut terra videretur esse sine habitatore. Pertransivit imperator sic
 25 devastans tam maritimas, quam et montanas regiones, usque

2 fueruntque] ferunturque B || 6 traditori] traditoris B || 11 illud] illum B ||
 15 seu] et B || 18 Prespa] *scripsi*, Prispa B, Prapa V || 22 depraedare] depredari
 B || 24 esse] *om.* B

- тој планини ујела змија, остајао би жив и здрав и без икакве повреде. Змије на тој планини од оног дана када се свети Владимир помолио па све до дана данашњег као да су без отрова. У међувремену је цар послао гласнике краљу Владимиру
- 5 молећи га да са свима који су били са њим сиђе са планине, али краљ није пристао. А жупан тог места, попут издајника Јуде, послао је гласника код цара говорећи: „Господару, ако се твоје величанство слаже, ја ћу ти предати краља.“ А њему је цар овако одговорио: „Ако ово успеш да урадиш, знај да ћу те
- 10 учинити богатим и веома угледним.“ * * * Тада је краљ сакупио све који су били са њим и овако им је рекао: „Морам да видим да се испунио онај стих из Јеванђеља где се каже *Пастир добри душу своју полаже за овце*. Боље је дакле, браћо, да свој живот положим за све вас и добровољно предам своје
- 15 тело да га унаказе и убију, него да ви stradate од глади или мача.“ Потом је говорио још много тога, па је све поздравио и отишао код цара. А цар га је одмах послао у изгнанство у охридску област у место које се зове Преспа, где се и налазио двор тог цара. Потом је сакупио војску и дуго времена опседао
- 20 Улцињ, али га никако није могао заузети. Одатле је отишао љутит и почео је да пустоши, пали и плени целу Далмацију, градове Котор и Лаузиј, као и села. Разорио је целу провинцију тако да је изгледала да је земља отала скоро без становника. И цар је тако прошао пустошећи како приморске,
- 25 тако и загорске крајеве, све до

Iadram. Postea per Bosnam et Rassam reversus est in locum suum. Praeterea Vladimirus tenebatur in vinculis, ieiuniis et orationibus vacans die noctuque. Apparuit ei in visione angelus Domini confortans eum et nunciens ei ea quae ventura erant quomodo eum
5 Deus liberaret de ipso carcere, et quomodo per martyrium perveniret ad regna caelorum et acciperet immarcescibilem coronam et praemia vitae aeternae. Tunc beatus Vladimirus de visione angelica roboratus magis ac magis vacabat orationibus atque ieiuniis. Quadam itaque die imperatoris Samuelis filia
10 Cossara nomine conpuncta et inspirata a Spiritu Sancto accessit ad patrem et petivit ab eo ut descenderet cum suis ancillis et lavaret caput et pedes vinculatorum et captivorum, quod ei a patre concessum est. Descendit itaque et peregit bonum opus. Inter haec cernens Vladimirus et videns quod esset pulcher in aspectu,
15 humilis, mansuetus atque modestus et quod esset repletus sapientia et prudentia Domini, morata locuta est cum illo. Videbatur namque ei loquela illius dulcis super mel et favum. Igitur non causa libidinis, sed quia condoluit iuventuti et pulchritudini illius et quoniam audiret eum esse regem et ex regali prosapia ortum,
20 dilexit eum et salutato eo recessit. Volens post haec a vinculis liberare eum accessit ad imperatorem et prostrata pedibus illius taliter locuta est: “Mi pater et domine, scio quia daturus es mihi virum sicuti moris est. Nunc ergo, si tuae placet magnitudini, aut des mihi virum Vladimirus regem quem tenes in vinculis, aut scias
25 me prius morituram, quam alium accipiam virum”. Imperator haec

6 immarcescibilem] immorcescibilem *B* || **9** imperatoris Samuelis] *tr. B* ||
15 esset] esses *B* || **16** prudentia] prudentia *B* || **20** haec] hoc *B*

Задра. После се преко Босне и Рашке вратио у свој крај. У међувремену је Владимир држан у оковима проводио ноћ и дан у посту и молитви. Приказао му се анђеоски господњин који га је тешио и јавио му шта ће се збити, како ће њега Бог ослободити из тамнице и како ће страдалнички доспети до небеског краљевства и да ће примити непропадљиви венац и награду вечног живота. Тада је свети Владимир охрабрен анђеоском визијом још више проводио времена у молитвама и посту. И тако је једног дана царева кћер по имену Косара, потакнута од Светог Духа, пришла оцу и затражила да јој допусти да сиђе са својим слушкињама и опере главу и ноге окованим затвореницима, што јој је отац дозволио. Тако је сишла и почела је да обавља богоугодно дело. Тада је угледала Владимира и видевши да је лепог изгледа, смиран и скроман, и да је пун мудрости и богопоштовања, застала је да поразговара са њим, а његове речи су јој се учиниле слађе од меда и саћа. И зато, не из пожуде, већ зато што се сажалила над његовом младошћу и лепотом, и пошто је чула да је он краљ и да је родом из краљевске лозе, заљубила се у њега и, након што га је поздравила, отишла је. Желећи потом да га ослободи затвореништва дошла је до цара и бацивши му се пред ноге овако му је говорила: „Оче мој и господару, знам да ћеш ми дати мужа који ми доликује. Сада пак молим твоје величанство, или ћеш мени дати за мужа краља Владимира кога држиш у оковима, или знај да ћу пре умрети него што ћу прихватити другог мужа. Цар,

audiens, quia valde diligebat filiam suam et quia sciebat Vladimirum ex regali progenie ortum, laetus effectus est, annuit fieri petitionem illius. Statimque mittens ad Vladimirum et balno...
 * * * vestibusque indutum regiis iussit sibi praesentari et benigne
 5 intuens atque osculans coram magnatibus regni sui tradidit ei filiam suam in uxorem. Celebratis itaque nuptiis filiae suae more regali constituit imperatori Vladimirum in regem et dedit ei terram et regnum patrum suorum totamque terram Duracenorum. Deinde misit imperator ad Dragimirum, patruum regis Vladimiri, ut
 10 descenderet et acciperet terram suam Tribuniam et congregaret populum et inhabitaret terram, quod et factum est. Vladimirus itaque rex vivebat cum uxore sua Cossara in omni sanctitate et castitate diligens Deum et serviens illi nocte ac die regebatque populum sibi commissum cum timore Dei et iustitia. Post non
 15 multum vero temporis defunctus est imperator Samuel et filius eius Radomirus accepit imperium. Qui fortis extitit viribus commisitque proelia multa cum Graecis tempore Basilii imperatoris Graecorum obtinuitque totam terram usque Constantinopolim. Timens autem Basilii imperator ne forte imperium ammitteret, misit occulte
 20 legatos ad Vladislavum, consobrinum Radomiri, dicens: “Quare non vindicas sanguinem patris tui? Accipe aurum et argentum a me, quantum tibi visum fuerit, estoque nobiscum pacificus et accipe regnum Samuelis, qui patrem tuum et fratrem suum interfecit. Et si praeuales, occide filium eius Radomirum qui nunc
 25 tenet regnum.” Quo audito Vladislavus concessit et quadam die,

8 Duracenorum] Dracenorum *B* || 16 imperium] imperatorem *B* || fortis extitit] *tr*: *B*

чувши ово, будући да је веома волео своју кћер и знајући да је Владимир краљевског рода, обрадовао се и пристао је на њену молбу. Одмах је послао по Владимира и наредио је да га окупа... * * * обученог у краљевско одело доведу пред њега и

5 благо га посматрајући и пољубивши га пред свим великашима свога краљевства предао му је своју кћерку за жену. И пошто је прославио кћеркину свадбу по краљевском обреду, цар је Владимира прогласио за краља и дао му је земљу и краљевство његових отаца и целу Улцињску земљу. Потом је

10 цар послао гласнике код Драгимира, стрица краља Владимира, да сиђе и преузме своју земљу Травунију и сакупи народ и насели земљу, што је и учинио. Владимир је тако живео са својом женом Косаром у потпуној светости и чедности, љубећи Бога и служећи му и ноћу и дању, и владао је својим

15 народом који му је поверен праведно и у страху од Бога. Убрзо потом умро је цар Самуило и његов син Радомир је преузео царство. Он је по природи био снажан и водио је многе битке са Грцима у време грчког цара Василија и заузео је целу земљу све до Цариграда. А цар Василије се уплашио да случајно не

20 изгуби царство, па је послао посланике Владиславу, Радомировом брату од стрица, говорећи: „Зашто не осветиш крв свога оца? Узми злата и сребра од мене, колико год ти треба, и буди у миру са нама и узми Самуилово краљевство, који ти је убио оца и брата. Ако у томе успеш, убиј његовог сина Радомира

25 који сада влада краљевством.“ Када је Владислав чуо ово, сложи се и једног дана,

- dum Radomirus iret venatum, ipse cum eo equitans percussit eum atque interfecit. Et sic mortuus est Radomirus et regnavit in loco eius Vladislavus, qui occidit illum. Accepto itaque imperio misit nuncios ad regem Vladimirus ut ad eum veniret. Quo audito
- 5 Cossara regina tenuit eum dicens: “Mi domine, noli ire ne, quod absit, tibi eveniat sicut fratri meo, sed dimitte me ut eam et videam et audiam quomodo se habet rex. Si me vult perdere, perdat. Tu tantum ne pereas.” Igitur voluntate viri sui perrexit regina ad consobrinum suum, quae honorifice ab eo suscepta est, tamen
- 10 fraudulenter. Post haec misit legatos secundo regi, dans ei crucem auream et fidem, dicens: “Quare venire dubitas? Ecce, uxor tua apud me est et nil mali passa, sed a me et a meis honorifice habetur. Accipe fidem crucis et veni ut videam te quatenus honorifice cum donis revertaris in locum tuum cum uxore tua.” Cui remisit rex:
- 15 “Scimus, quod dominus noster Iesus Christus, quum pro nobis passus est, non in aurea vel argentea cruce suspensus est, sed in lignea. Ergo, si vera est fides tua et verba tua vera sunt, per manus religiosorum hominum crucem ligneam mitte mihi et fide et virtute Domini nostri Iesu Christi spem habendo in vivificam crucem ac
- 20 pretiosum lignum veniam.” Tunc accersitis duobus episcopis et uno heremita mentiendo illis maligne fidem suam dedit illis crucem ligneam, misit eos ad regem. Qui venientes salutaverunt regem et fidem atque crucem dederunt. Rex vero accipiens crucem pronus adoravit in terra et deosculatam recondidit in sinu suo.
- 25 Assumptisque paucis secum perrexit ad imperatorem. Praeterea

8 tantum] tamen *B* || 15 quum] quando *B* || 20 pretiosum] preciosissimum *B* ||
 24 terra] terram *B* || 25 paucis secum] *tr*: *B*

док је Радомир био у лову, јахао је уз њега, мучки га је напао и убио. И тако је погинуо Радомир и уместо њега је завладао Владислав, који га је убио. Након што је преузео царство, послао је гласнике краљу Владимиру позивајући га да дође код њега. Када је краљица Косара ово чула задржавала га је говорећи: „Мој господару, немој да идеш да се теби, далеко било, не догоди оно што се догодило мом брату, него пусти мене да идем и видим и чујем како се понаша краљ. Ако жели да ме убије, нека ме убије, само да ти не страдаш.“ Онда је уз пристанак свог мужа краљица отишла свом брату од стрица, који ју је примио са највећим почастима, али притворно. Потом је по други пут послао краљу гласнике, са златним крстом и обећањем да му неће наудити поручивши му: „Зашто оклеваш да дођеш? Ево, твоја жена је код мене и ништа лоше јој се није догодило. Напротив, и ја и моји људи смо је примили са највећим почастима. Узми овај крст као јемство моје искрености и дођи да те видим, да се са почастима и даровима вратиш у своју земљу са својом женом.“ На ово је краљ одговорио: „Знамо да Господ наш Исус Христ, који је за нас страдао, није на златном или сребрном крсту распет, него на дрвеном. Дакле, ако је твоје обећање искрено и твоје речи истините, пошаљи ми по монасима дрвени крст и удајући се у помоћ Господа нашег Исуса Христа и полагајући наду у живи крст и вредно дрво, доћи ћу. Тада, позвавши к себи два епископа и једног пустињака лажно им се заклео да му неће наудити и предао им је дрвени крст и послао их је код краља. Они су дошли код краља и поздравили су га и пренели су му обећање и предали крст. А краљ узевши крст пао је ничице на земљу и пољубивши га сакрио у недра и заједно са још неколико њих кренуо је код цара. У међувремену,

iusserat imperator per viam ponere ei insidias ut transeunte eo
 insurgent ex adverso et interficerent eum. Deus autem
 omnipotens, qui ab infantia custodivit famulum suum, noluit extra
 homines dormitationem accipere. Nam misit angelos suos, qui
 5 eum custodirent. Cumque transiret per loca, quo insidiae erant,
 videbant insidiatores comitari milites regem quasi alas habentes
 manuque trophaea gestantes. Et cum cognovissent quod angeli Dei
 essent, timore perterriti aufugerunt quisque in locum suum. Rex
 vero venit ad imperatoris curiam in loco, qui Prespa dicitur,
 10 moxque ingressus est, ut ei mos erat, orare coepit Deum caeli. Ut
 autem cognovit imperator advenisse regem, ira magna iratus.
 Proposuerat nempe in corde suo ut in via occideretur, antequam ad
 eum veniret, ne videretur consors vel consentiens neci eius eo
 quod iurasset et in episcoporum et in heremitaie manibus crucem
 15 dedisset et hac de causa per viam insidias illi imposuerat. Sed cum
 iam videret denudatum opus suum nequissimum, sedens ad
 prandium * * * misit gladiatores, qui eum decollarent. Orante
 praeterea rege milites circumdederunt eum. Ut autem cognovit rex
 vocatis episcopis et heremita, qui ibidem aderant, dixit: “Quid est
 20 domini mei? Quid egistis? Quare me sic decepistis? Cur verbis et
 iuramentis vestris credens sine culpa morior?” At ipsi prae
 verecundia vultus eius non audebant aspicere. Tunc rex facta
 oratione et confessione accepto corpore et sanguine Domini
 crucem illam, quam ab imperatore acceperat, manibus tenens dixit:
 25 “Orate pro me, domini mei, et haec venerabilis crux una vobiscum

3 noluit] voluit *B* || 5 quo] quibus *B* || insidiae] eo *post add.* *B* || 6
 comitari] comnutari *B* || 7 cum] quando *B* || 8 aufugerunt] aufugit *B* || quisque]
 unusquisque *B* || 13 neci] in morte *B* || 14 et] *om.* *B* || episcoporum] episcopum
B || heremitaie] eremitam *B* || 18 milites] militer *B* || ut] est *V* || 21 prae] piae *B* ||
 22 aspicere] respicere *B*

цар је наредио да му се на путу постави заседа и да га, када буде пролазио путем, нападну и убију. Свемогући Бог, који је од раног детињства бдео над својим слугом, није желео да он буде усмрћен далеко од људи. Када је пролазио онде где је била постављена заседа, атентатори су видели да краља прате војници који као да имају крила и као да у руци носе заставе. И када су схватили да су то божји анђели, престрашили су се и побегли су тамо одакле су дошли. А краљ је пак дошао до царевог двора у место које се назива Преспа и чим је ушао, он је, као што је обичај, почео да се моли Богу небеском. Када је цар сазнао да је краљ дошао, веома се разбеснео. Наиме, био је замислио да га убију на путу да се не учини да је он саучесник у његовом убиству зато што се заклео да му неће наудити и зато што је у руке епископа и пустињака предао крст, и зато му је на путу поставио заседу. Али, када је видео да је његово опако дело већ разоткривено, док је седео за ручком * * * послао је крвнике да му одрубе главу. У међувремену, док се краљ молио, војници су га опколили. Када је краљ то видео, позвао је епископе и пустињака који су били ту присутни и рекао им је: „Шта је ово, господо моја? Шта сте учинили? Зашто сте ме овако обманули? Зашто ја верујући вашим речима и обећањима недужан умирем? А они од стида нису се усуђивали да га погледају у лице. Тада се краљ помолио и исповедио и примио тело и крв господњу и држећи у рукама онај крст који је добио од цара рекао је: „Молите се за мене, господо моја, а овај свети крст заједно са вама

sit mihi testis in die Domini, quoniam absque culpa morior.”
 Deinde osculata cruce dans pacem episcopis et flentibus omnibus
 egressus est ecclesia moxque a militibus ante ianuam ecclesiae
 percussus decollatus est XXII die intrante Maio. Episcopi vero
 5 tollentes corpus eius in eadem ecclesia cum hymnis et laudibus
 sepelierunt. Ut autem Dominus declararet merita beati martyris
 Vladimiri, multi diversis languoribus vexati intrantes ecclesiam
 orantesque ad eius tumulum sanati sunt. Nocte vero videbatur ibi
 ab omnibus lumen divinum et quasi plurimas ardere candelas.
 10 Uxor vero beati Vladimiri flevit cum fletu magno ultra quam dici
 potest diebus multis. Videns autem imperator mirabilia, quae ibi
 Deus operaretur, paenitentia ductus satis timuit concessitque
 consobrinae suae tollere corpus eius et sepelire honorifice
 quocumque vellet. Tulitque denique corpus eius et asportavit in
 15 loco, qui Craini dicitur, ubi curia eius fuit, et in ecclesia sanctae
 Mariae recondidit. Iacet corpus eius integrum et redolet quasi
 pluribus conditum aromatibus et crucem illam, quam ab
 imperatore accepit, manu tenet. Congregaturque multitudo populi
 in eadem ecclesia omni anno in festivitate eius et meritis et
 20 intercessione eius prestantur ibi multa beneficia recto corde
 petentibus usque in hodiernum diem. Uxor vero beati Vladimiri
 Cossara sanctimonialis effecta pie et sancte vivendo in eadem
 ecclesia vitam finivit ibique sepulta est ad pedes viri sui. Eodem
 itaque tempore quo translatum est corpus beati Vladimiri de Prespa
 25 in Craini imperator Vladislavus congregato exercitu venit

2 flentibus] fuentibus *B* || ecclesia] ecclesiam *B* || 6 martyr] martiri *B* ||
 11 potest] potes *B* || diebus multis] *tr.* *B* || 15 loco] locum *B* || dicitur] vocatur *B*
 || ubi] ibi *B* || 18 congregaturque] congregataque *B* || 24 Prespa] *scripsi*, Prispa
codd.

нека ми судњег дана буде сведок да недужан умирем.“ Затим, пољубивши крст, опростивши се са епископима и свима уплаканима, изашао је из цркве и убрзо потом су га војници пред вратима цркве напали и одрубили му главу дана двадесет
5 другог маја. А епископи узевши његово тело сахранили су га у тој истој цркви уз химне и славопевиме. А Господ, да би објавио заслуге блаженог мученика Владимира, учинио је да многи, мучени разним болима, након што уђу у цркву и помоле се над његовим гробом, буду излечени. А ноћу су тамо сви
10 видели божанску светлост и као да горе многе свеће. А жена блаженог Владимира оплакивала га је горко, толико да то не може речима да се опише, много дана. А цар, видевши чуда која је Бог тамо чинио, мучен грижом савести, веома се уплашио и дозволио је својој сестри од стрица да узме његово
15 тело и сахрани га с почастима где год жели. Она је узела његово тело и однела га на место које се назива Крајина, где је био његов двор и положила га је у цркви свете Марије. Његово тело лежи цело и мирише као да је намирисано разним мирисима и крст, који је примио од цара, држи у руци. Сваке
20 године се у тој цркви на његов празник и због његових заслуга и његовим залагањем све оно, што траже они који чистог срца онамо долазе, даје им се, и тако је све до дана данашњег. А Косара, жена блаженог Владимира, замонашила се и живела је светачким животом и у тој цркви окончала је свој живот и
25 сахрањена је покрај свога мужа. У то време, када је пренето тело блаженог Владимира из Преспе у Крајину, цар Владислав је сакупио војску и дошао је

- possidere terram beati Vladimiri et civitatem Durachium, ut promissum ei fuerat ab imperatore Basilio, propter homicidia quae perpetraverat. Manens itaque ante Durachium, quadam die dum cenaret et epularetur, subito apparuit ei miles armatus et in effigie sancti Vladimiri. Et terrore percussus magnis vocibus clamare coepit: “Currite mei milites, currite et defendite me quia Vladimirus occidere me vult”. Et haec dicens surrexit de solio suo ut fugeret. Statimque percussus ab angelo corruit in terram et mortuus est corpore et anima. Tunc principes et milites eius et omnes populi magno terrore percussi et metu succenso igne per castra eadem nocte fugerunt omnes per loca sua. Sicque factum est ut nequissimus homicida, qui sedens ad prandium beatum Vladimirus decollari iusserat et martyrem fecerat, ipse hora cenae percuteretur ut angelus Satanae efficeretur. Quantas et quales virtutes et prodigia Deus operare dignatus est per beatum Vladimirus, famulum suum, qui scire desiderat, librum gestorum eius relegat quo acta eius per ordinem scripta sunt et agnoscet profecto quod ipse vir sanctus unus spiritus cum Domino fuit et Deus habitavit cum eo, cui honor etc.
- 20 XXXVII Praeterea Dragimirus, frater beati Vladimiri, audiens mortem imperatoris congregavit populum et exercitum ut terram et regnum patrum suorum sibi vindicaret. Igitur veniens in cultum civitatis de Cattaro iussit transfretare populum. Cattarenses vero praeparatis naviculis panem et vinum et cibaria plurima abundanter extulerunt ei obviam et invitaverunt eum ad prandium

1/2 ut promissum] et pronissum *B* || *3* perpetraverat] perpetrat *B* || *5* terrore] terrae *B* || *9* principes] princeps *B* || *12* decollari] decolare *B* || *13* ipse] ipsae *B* || *15* operare] operari *B* || *16* quo acta] coactum *B* || *22* sibi vindicaret] *tr.* *B* || *23* transfretare] transfrettari *B* || *24* vinum... abundanter] vinum abundanter *B* || *25* extulerunt] extulerant *V*

да заузме земљу блаженог Владимира и град Драч као што му је био обећао цар Василије због убистава које је починио. Док се тако налазио пред Драчом, једног дана док је вечерао и седео за трпезом, изненада му се приказао наоружани војник у лику светог Владимира. И веома престаашен гласно је почео да виче: „Дођите брзо, војници! Брзо дођите и спасите ме јер Владимир хоће да ме убије.“ И рекавши ово устао је са свог престола у жељи да побегне. Изненада га је анђеоло ударо и он се срушио на земљу и умро је и телом и душом. Тада су се принчеви и његови војници и сав народ престашили и претрнули и запаливши ватру по логору исте ноћи су побегли тамо одакле су дошли. И тако се збило да је опаки убица, који је седећи за ручком наредио да се одруби глава блаженом Владимиру и који је од њега начинио мученика, да је он сам за време вечере био убијен да постане Сатанин анђеоло. Колика и каква чуда и добра се Бог удостојио да пружи посредством блаженог Владимира, свог слуге, онај ко жели да сазна нека прочита његову историју и увидеће да је овај свети човек био један дух са Господом и да је Бог боравио у њему, коме нека је слава итд.

XXXVII У међувремену Драгимир, брат блаженог Владимира, чувши за цареву смрт сакупио је народ и војску да би повратио земљу и краљевство својих отаца. Тако, дошавши у Которски залив, наредио је да се преко мора пребаци војска. Которани су припремили лађе и изнели су пред њега обиље вина и хране и позвали су га на ручак

in insula, quae Sancti Gabrielis dicitur. Ipse vero cum paucis
 intrans in unam naviculam venit ad locum. Cumque prandium
 pararetur, videntes Cattarenses quod Dragimirus cum paucis esset
 et ipsi plurimi et quod nullus ei succurrere de terra posset eo quod
 5 in insula esset, coeperunt dicere inter se alter ad alterum:
 “Imperator Bulgarinorum mortuus est et reges huius terrae mortui
 sunt. Hic solus de progenie illorum superest. Si vixerit iste et
 obtinuerit terram, non bene erit nobis. Opprimet enim nos sicut alii
 oppresserunt reges, qui patres et fratres eius fuerunt. Occidamus
 10 ergo illum et iam non erit ex progenie istorum qui opprimat aut
 perturbet nos, seu liberos nostros”. Deinde dum sederent ad
 prandium, id ipsum mutuo repetebant. Cumque incalluissent vino,
 surrexerunt ut eum occiderent. Qui, ut vidit, accepto ense suo fugit
 in ecclesiam stansque deintus evaginato gladio defendebat se. At
 15 illi deforis stantes intrare non audebant. Tunc quidam eorum
 ascendentes desuper fregerunt tectum ecclesiae et lapidem et ligna
 iacentes in ecclesiam interfecerunt eum. Post haec intrantes
 naviculam fugierunt. Populi autem videntes quod accidit reversi
 sunt per loca sua. Uxor autem Dragimiri defuncto viro suo reversa
 20 est ad patriam suam. Filia erat Lutomiri, magni iupani Rassae.
 Quae, cum reverteretur cum duabus filiabus et ipsa praegnans,
 patrem suum defunctum invenit. Post haec perexit Bosnam una
 cum matre ad avunculos suos. Peperit autem filium masculum in
 itinere in iupania Drinae in loco qui dicitur Brusno vocavitque
 25 nomen eius Dobroslavo. Qui nutritus est in Bosna usque dum esset

3 esset] essent *B* || 12 id] *om. B* || 16 fregerunt tectum] *om. B* ||
 ecclesiae] ecclesiam *B* || 17 iacentes] iacentes *B* || haec] hoc *B* || 19 Dragimiri]
scripsi, Dragemiri codd. || 24 Drinae] *scripsi, Drinar codd.* || 25 Dobroslavo]
 Dobroslavus *B*

на острво које се назива Свети Гаврило. А он је са неколико њих ушао у једну лађу и дошао до тамо. И док се ручак припремао, Которани видевши да Драгимир има мало људи, а да су они бројни, и да нико не може са копна да му притекне у помоћ зато што су били на острву, почели су један другом да говоре: „Бугарски цар је мртав и краљеви ове земље су мртви. Овај је једини који је преостао од њиховог рода. Ако он остане жив, не пише нам се добро, и он ће да нас угњетава као што су нас угњетавали краљеви, његови очеви и браћа. Убијмо га дакле и више неће остати нико од њиховог рода ко ће да угњетава или тлачи нас, или нашу децу. Тада, док су седели за ручком, један другом су ово понављали. И када су се од вина мало загрејали, устали су да га убију. А он, када је то видео, узео је мач и побегао је у цркву и унутра стојећи исукао је мач и почео да се брани. А они што су стајали напољу нису се усуђивали да уђу унутра. Тада су се неки попели на кров цркве, поломили га и бацајући цепанице и камење у цркву убили су га. Потом су се укрцали на лађу и побегли су. А народ, видевши шта се догодило, вратио се тамо одакле је дошао. А Драгимирова жена, након смрти свог мужа, вратила се у свој завичај. Она је била кћер Љутомира, великог жупана Рашке. Она се вратила са двама кћеркама, а била је трудна. Свог оца затекла је већ покојног. Потом је заједно са мајком наставила пут за Босну, код својих ујака. На путу у Дринској жупанији родила је мушко дете у месту које се зове Брусно и дала му је име Доброслав. Он је одгајан у Босни све док није

adolescens, post a parentibus educatus est Ragusii. Accepit ibi uxorem puellam virginem speciosam, nepotem Samuelis imperatoris, de qua genuit quinque filios, quorum nomina sunt haec: Goyslavus, Michala, Saganec, Radoslavus et Predimirus.

5

XXXVIII Igitur post mortem Vladislavi imperatoris Bulgariae, Basilius imperator, congregato magno exercitu et navium multitudine coepit debellare terram obtinuitque totam Bulgariam, Rassam et Bosnam, totamque Dalmatiam omnesque maritimas
 10 regiones usque in finibus inferioris Dalmatiae. Dobroslavus praeterea, quod sapiens et ingeniosus esset, coepit se subdere Graecis et esse quasi adiutor et socius eorum. Equitabatque cum eis per provincias et Graecis occulte consilium dabat ut dure et iniuste se agerent contra populum. Similiter et populis occulte
 15 dicebat: “Quare tam grande malum sustinetis a Graecis? Iniuste vos iudicant, bona vero tollunt, uxores adulterant, filias vestras virgines corrumpunt et polluunt. Numquam patres mei, qui ante me reges fuerunt, talia operati sunt vobis. Grande et grave malum est hoc.” Dumque sic ageret per singula loca, coeperunt populi in
 20 eum intendere et valde diligere Graecosque nimium odisse. Inter haec consilio inito populi inter se quadam die uno consensu mittentes legatos et cartulas mutuo ad invicem surrexerunt et uno die interfecerunt omnes magnates Graecorum qui sunt inventi per
 25 Dobroslavo et filiis eius ut venirent et acciperent regnum et terram

4 Saganec] *scripsi*, Saanec B, Scarus V || 10 usque] videlicet quae B || II quod] cum B || et] atque B || 13 iniuste] et *ante add.* B || 16 tollunt] tollent V || 17 polluunt] pollunt B || patres] talia *ante add.* B || 19 dumque] dum quae B || 23/24 inventi... Dalmatiam] Dalmatiam inventi B

поодрастао, после га је родбина одвела у Рагузиј. Тамо се оженио лепом и младом девојком, унуком цара Самуила, са којом је имао пет синова, а чија имена су следећа: Гојислав, Михаља, Саганек, Радослав и Предимир.

5

XXXVIII А онда, после смрти Владислава, бугарског цара, цар Василије сакупивши велику војску и мноштво лађа почео је да напада земљу и освојио је целу Бугарску, Рашку, Босну, целу Далмацију и све приморске области све до области Доње Далмације. У међувремену, Доброслав, будући мудар и оштроуман, почео је да се додворава Грцима и био је нека врста њиховог помагача и савезника. Са њима је на коњима путовао по провинцијама и тајно их је саветовао да се окрутно и неправедно понашају према народу. Исто тако је народу тајно говорио: „Зашто трпите толико зло од Грка? Неправедно вам суде, отимају благо, обнажују жене и скрнавe и каљају ваше кћерке девице. Никада моји преци, који су били краљеви пре мене, вама нису тако нешто чинили. Ово је велико и тешко зло.“ И тако је чинио идући од места до места и народ је почео да га слуша и веома га је заволео, а Грке је јако замрзео. У међувремену народ се између себе договорио и једног дана су изменили изасланике и писма и заједно су се подигли и једног дана су побили све грчке великаше које су затекли у Далмацији. Потом се сав народ сакупио и послали су гласнике Доброславу и његовим синовима да дођу и преузму краљевство и земљу

30

patrum suorum. Qui veniens cum quinque filiis suis, qui iam iuvenes et milites strenui erant, accepit regnum. Coepitque proeliari cum Graecis et obtinuit terram usque in Apliza. Tunc imperator Graecorum iratus vocavit unum ex ducibus suis nomine

5 Armenopolos, iussit eum venire et debellare regem Dobroslavum et eius filios. Qui congregato magno exercitu militum et peditum, pervenit usque ad planitiem Zentae. Rex etiam Dobroslavus congregans exercitum dedit partem exercitus quatuor filiis misitque eos in locum quae Vurania dicitur, contra orientalem

10 plagam, ut ibi expectarent eventum belli. Ipse vero cum Radoslavo filio suo ex parte occidentali irruit super Graecos coeperuntque valde trucidare eos. Radoslavus itaque iuvenis potens et strenuus armis dextera levaque vulnerans pervenit ad ducem quem, cum cognovisset, gladio percussit atque de equo in terram proiecit.

15 Quod videntes Graeci in fugam conversi sunt cecideruntque ex eis plurima multitudo quam dinumerare nemo potuit. Plurimi autem eorum fugientes, cum iam se evasisse putarent, insurgentes filii regis qui in orientali parte erant trucidaverunt eos. Et facta est contritio et plaga magna in Graecis die illa. Regnum vero

20 Dobroslavi crescebat et multiplicabatur cotidie. Dedit tandem rex filio suo Radaslavo iupaniam, quae Kezca vocatur, eo quod in bello fortis et victoriosus extitit. Audiens praeterea Graecorum imperator quod evenerat, ira magna iratus et tristis animo effectus, misit statim legatos cum auro et argento non modico ut darent

25 iupano Rassae et bano Bosnae et principi regionis Chelmaniae ut

4 vocavit] vocans *B* || suis] *om. B* || 5 Armenopolos] Armenopoles *B* || 9 Vurania] Vuranie *B* || 10 eventum] adventum *B* || 12 valde] valide *B* || 15 cecideruntque] caeciderunt *B* || 21 Kezca] Kerza *B* || 22 extitit] existit *B* || 23 tristis] pertristis *B* || 24 misit] misitque *B* || 25 Chelmaniae] *scripsi*, Chelvanae *B*, Chilnanae *V*

својих отаца. Он је дошао са петорицом својих синова који су већ били млади и храбри војници и преузео је краљевство. Почео је да ратује са Грцима и заузео је земљу све део Аплице. Тада је грчки цар, љутит, позвао једног свог војсковођу по имену Арменопол и заповедио му је да дође и нападне краља 5 Доброслава и његове синове. Он је сакупио велику војску коњаника и пешадије и дошао је до Зетског поља. И краљ Доброслав, сакупивши војску, дао је део војске четворици својих синова и послао их је до места које се зове Вуранија, на 10 истоку, да тамо ишчекују крај рата. Сам пак са својим сином Радославом напао је Грке са запада и почео немилосрдно да их убија. А Радослав, млад и моћан ратник, рађавао је и десном и левом и дошао је до војсковође кога је, чим га је препознао, ударио мачем и збацио са коња. Када су Грци то 15 видели, дали су се у бег и пало их је велико мноштво, које нико не може да изброји. Многи од њих су побегли, а када су мислили да су им утекли, дигли су се са истока краљеви синови и убили су их. И тога дана настала је велика пошаст и погибија међу Грцима. А с друге стране, Доброслављево 20 краљевство је расло и свакодневно је јачало. Најзад је краљ дао свом сину Радославу жупанију која се назива Гацко, зато што је у рату био храбар и победоносан. У међувремену, када је грчки цар чуо шта се догодило, веома се расрдио и растужио и послао је одмах посланике са пуно сребра и злата да га дају 25 жупану Рашке и бану Босне и поглавару Хума

mitterent exercitum et gentem supra regem. Tunc iupanus et banus congregantes populi multitudinem miserunt Lutovid principi regionis Chelmaniae ut coadunaret universam multitudinem et ipse esset princeps et ductor totius populi. Sicque factum est. Imperator
5 vero ex alia parte congregans magnum valde, quam fuerat ante, exercitum misit Durachium, mandans cuidam Cursilio toparchae, qui illis diebus Durachium totamque terram Duracinorum tenebat, ut congregaret omnem populum terrae Duracinorum et praeeset omni exercitui et pergens caperet regem cum filiis suis quocumque
10 reperisset. Igitur Cursilius cum omni exercitu venit et ressedit in planitie civitatis Scodrinae ut ibi congregarentur omnes. Congregata est ergo ibi tanta multitudo ut vix eos terra caperet. Post haec transvadato Drino flumine pervenerunt in planitiem Antibarenae civitatis. Lutovid et princeps cum suo exercitu advenit in Tribuniam.
15 Rex vero Dobroslavus cum filiis et gente sua manebat in Cermeniza cernens autem quod magna multitudo esset Graecorum timensque ne Lutovid transfretaret culfum ne concluderetur in medio. Vocatis quinque filiis suis dixit eis: “Videtis, filii carissimi, quod magnus est Graecorum exercitus et nos valde pauci ad
20 comparationem illorum. Eis resistere, mihi videtur, in bello nullatenus valemus. Faciamus ergo sic: remaneant duo ex vobis, Goyslavus et Radoslavus, ceteri vero tres accipite unusquisque X strenuos cum tubis et buccinis et montana conscendite et per cacumina montium vos distendite sic ut Graeci videantur quasi in
25 medio. Ego autem cum his qui mecum sunt nocte media irruam in

3 Chelmaniae] *scripsi*, Chelvanae B, Chelnani V || coadunaret] coadiuvaret B || 5 ante] antea B || 11 planitie] planitiem B || 13 Drino] *om.* V || Antibarenae] Antibarinae B || 14 Lutovid] Lutonid B || et] etiam B || 15 Tribuniam] Tribunia B || 16 Cermeniza] Cermoniza V || 17 Lutovid] *scripsi*, Lutonid B, Luttovid V || ne] et B || concluderetur] concludentur B || 20 eis resistere] *tr.* B

да пошаљу војску и људство на краља. Тада су жупан и бан сакупили војску и послали су молбу Љутовиду, поглавару хумског краја да сакупи сву војску и стане на чело целог народа. Тако је и учињено. А цар је са друге стране сакупио велику војску, каква је била раније, послао је гласнике у Драч, наређујући неком топарху Хрисилију, који је у оно доба држао цео Драч и целу драчку земљу, да сакупи цео народ Драчке земље и да буде на челу целе војске и зароби краља са синовима где год их пронађе. Стога је Хрисилије са свом својом војском дошао и сместио се у равници испред града Скадра да би сачекао да се тамо сви окупе. Тамо се сакупило толико мноштво да га је једва земља могла примити. Потом, након што су прешли реку, дошли су у равницу пред градом Баром. Кнез Љутовид дошао је у Травунију. А краљ Доброслав је са својим синовима и војском боравио у Црмници и видео је да је Грка веома много и уплашио се да Љутовид не пређе залив и да тако не опколи. И сазвавши својих пет синова рекао им је: „Најмилији моји, видите и сами да је грчка војска веома велика и да је нас мало наспрам њих. Чини ми се да никако не можемо да им се супротставимо. Учинимо дакле следеће: нека двојица, Гојислав и Радослав, остану овде, а ви остала тројица узмите сваки по десеторицу одважних људи и са роговима и трубама попните се на брда и раширите се по врховима тако да се Грцима учини као да су опкољени. А ја ћу пак са онима који су са мном у поноћ упасти у

eorum castra. Cumque audieritis sonitum tubae et buccinae, vos
 similiter per circuitum de montibus tubis et buccinis clangite
 magnisque vociferate vocibus. Post haec paulatim descendentes
 eorum castris appropinquate et dum prope fueritis, nolite timere,
 5 sed estote fortes et pugnate viriliter. Deus enim omnipotens tradet
 eos in manibus nostris”. Igitur vesperascente hora tres filii regis
 ascenderunt montana et fecerunt omnia sicut mandaverat rex. Ea
 hora quidam Antibarenus, amicus regis, volens terrere Graecos
 accessit ad Cursilium et dixit ei: “Cave, domine, cave domine, et
 10 esto sollicitus et vide quomodo evadas cum hac multitudine. Scias
 sane quod ex omni parte circumdatus es a magna multitudine.”
 Quod verbum per castra sonuit et omnes nimio terrore concussi
 sunt. Statimque iussit Cursilius omnes armatos stare et vigiliis et
 custodias de longe a castris fecit ponere. Inter haec rex cum suo
 15 exercitu noctis hora paulatim gradiens et suaviter appropinquabat
 eorum castris. Media autem nocte venit quo vigiles et custodes
 Graecorum erant irruitque in eos et alios trucidavit aliosque in
 fugam convertit. Quod videntes Graeci valde turbati sunt. Mox
 regis tuba sonuit et qui cum rege erant clangentes buccinas
 20 magnisque vocibus coeperunt vocitare. Filii quoque regis, qui per
 montana erant, similiter coeperunt hinc inde buccinas et tubas
 clangere et vociferare. Post haec tarde per latera montium
 descendendo appropinquabant hostibus. Similiter et rex faciebat.
 Graeci vero valde timere coeperunt et, quia tarde audiebant eos
 25 descendere quia nox erat et videre non poterant, putabant

3 vociferate] vociferatis *B* || 5 estote] extote *B* || 9 cave domine] *om. V* ||
 10 scias] sciatis *B* || 11 quod] quoniam *B*

њихов логор. Када будете чули звук трубе и рога, и ви исто тако унаоколо са планина дуните у трубе и јако вичите. Потом полако почните да силазите и приближите се њиховом логору и кад будете близу, немојте да се уплашите, него будите

5 храбри и мушки се борите. Свемогући Бог ће их предати у наше руке. Тако, када је пало вече, три краљева сина су се попела на брда и учинили су онако како им је наредио краљ. Тада је неки Баранин, краљев пријатељ, желећи да заплаши

10 Грке дошао код Хрисилија и рекао му: „Чувај се, господару, и буди опрезан и види како да побегнеш са овом огромном војском.“ И ове речи су одјекнуле по логору и сви су се јако препали. И одмах је Хрисилије наредио да сви стану под оружје и поставио је страже и предстраже далеко од логора. У међувремену је краљ са војском ноћу полако напредовао и

15 неприметно се приближавао њиховом логору. А у поноћ је дошао до места где су биле грчке страже и предстраже и напао их је - једне је поубијао, а друге натерао у бег. Када су то Грци видели, веома су се успаничили. Убрзо се чула труба и сви који су били са краљем дунули су у трубе и почели су гласно

20 да вичу. А краљеви синови, који су били по брдима, исто тако су почели одасвуд да дувају у трубе и рогове и да вичу. А затим су почели да се приближавају непријатељима. Исто тако је учинио и краљ. Грци су се веома уплашили и пошто су касно чули да се ови спуштају и будући да је већ била пала ноћ и

25 није могло да се види, помислили су

maximam multitudinem, quemadmodum audierant ab Antibarensi.
 At ubi audierunt sonitum tubarum et buccinarum et vociferationis
 hinc iam prope esse et supra se irruere, terrore percussi in fugam
 conversi sunt. Ut autem cognovit rex et qui cum eo erant fugam
 5 iniisse Graecos, aurora appropinquante irruentes in castra eorum
 coeperunt vulnerare, trucidare et interficere post terga eorum
 persequentes eos. Similiter et filii regis hinc inde graviter eos
 percutiebant et trucidabant. Cumque persequendo et interficiendo
 eos rex cum filiis suis et cum gente sua transisset torrentem qui per
 10 Prapatnam currit et venisset in silvam, Goyslavus non agnoscens
 patrem suum, quia pulvere et sanguine aspersus erat et alter non
 agnoscebat alterum, irruit in patrem et ex equo in terram proiecit,
 non tamen eum vulneravit. Tunc voce magna clamavit: “Boxe
 pomiluy, Boxe pomiluy!”, quem statim filius ad vocem cognovit et
 15 mox de equo descendens patris pedem tenuit dicens: “Miserere
 pater, non enim cognovi te.” Cui rex: “Noli timere, filii, quoniam
 adhuc Dei misericordia nobiscum est, eo quod non vulnerasti nec
 occidisti me”. Tunc rex stetit in eodem loco vocavitque nomen loci
 illius Bosya milost quod Latine dicitur Dei misericordia, qui locus
 20 sic vocatur usque in praesentem diem, eo quod fecisset Deus
 misericordiam regi ut non interficeretur a filio suo et quod tantam
 multitudinem concessit Deus in manibus paucorum. Igitur filii
 regis persecuti sunt hostes usque Drinum fluvium vulnerantes et
 interficientes eos nec non comprehendentes eos et ligantes
 25 plurimos secum adduxerunt ad patrem in Boxya milost. Cursilius

I audierant] audiebant *V* || *5* iniisse] misisse *B* || *9* suis] *om.* *B* ||
10 Prapatnam] Prapatna *V* || *11* aspersus erat] aspersi erant *V* || *12* ex] *om.* *B* ||
13 Boxe] Bose *B* || *16* cognovi] agnovi *B* || *17* Dei misericordia] misericordia
 Domini *B* || *22* concessit] conclusit *B* || *24* nec - eos] *om.* *B* || *25* Boxya] Bozia *B*

да се ради о великој војсци, онако као што су чули од Баранина. И када су чули звук труба и рогова и вику, учинило им се као да су већ близу и да их нападају, па су се претрашени дали у бег. Пошто је краљ сазнао за ово и пошто

5 су они који су били са њим сазнали да су се Грци дали у бег, када је сванула зора упали су у њихов табор и почели су да рањавају, секу и убијају их док су ови бежали. Исто тако су их и краљеви синови са свих страна немилосрдно пробадали и секли. Када је краљ, заједно са својим синовима, док их је

10 прогонио и убијао, са својим људима прелазио поток који пролази кроз Прапратну и када је дошао до једне шуме, Гојислав није препознао свог оца јер је био испрскан блатом и крвљу и један другог нису препознали и Гојислав је јурнуо на оца и збацио га са коња на земљу, али га ипак није ранио. Тада

15 је отац гласно повикао: „Боже помилуј, Боже помилуј!“, а њега је син одмах препознао по гласу и одмах сишавши са коња ухватио је очеву ногу и рекао: „Опрости ми оче, нисам те препознао!“ А њему краљ рече: „Не бој се, сине, милост божја је уз нас, ниси ме ни ранио, нити убио.“ Тада је краљ устао и

20 назвао то место Божја милост што се на латинском каже *Dei misericordia*, а то место се тако зове све до дана данашњег, зато што се Бог смиловао на краља да га не убије син и што је Бог толику војску предао у руке неколицине. Затим су краљеви синови гонили непријатеље све до реке Дрине, рањавајући и

25 убијајући. Многе које су заробили и оковали повели су са собом код оца у Божју милост. Хрисилије

autem graviter vulneratus evasit, sed cum venisset in planitiem civitatis Scodrinae, mortuus est. In quo loco posita est crux, quae usque hodie crux Cursilii vocatur. Post haec misit rex Goyslavum filium suum cum exercitu obviam Lutovid principi dans ei L
5 Graecos, qui capti erant et vulnerati ut, dum appropinquaret hostibus, mittens eos sic vulneratos et sanguine aspersos in castra Lutovid principis ut Graeci referrent ea quae eis acciderant. Quod si Graeci ire nollent, omnes capite trucidaret. Et hoc ideo egit rex ut princeps cum suo exercitu metu concuterentur videntes eos sic
10 trucidatos. Fecit igitur Goyslavus omnia quae mandaverat ei pater. Movens igitur exercitum transfretavit culfum iter agens per Canalem. Ascendit in montem qui Clouco vocatur. Tunc, quia prope erat Lutovid exercitus, misit supradictos Graecos in eius castra. Quod videntes qui cum Lutovid erant et audientes quod
15 evenerat valde perterriti sunt. Lutovid autem princeps, quia vir bellicosus erat et strenuus in armis, minime timuit. Igitur misit Goyslavo dicens: “Ingenia tua nullatenus me perturbant. Sed si vir es et aliquid vales, sume tecum duos milites et ego similiter descendam usque in campum ut dimicemus et scies qui sum ego.”
20 Placuit verbum in conspectu Goyslavi et statim sumens duos strenuos milites secum descendit in campum. Similiter et princeps descendit. Ut autem dimicare coeperunt, unus ex Goyslavi militibus nomine Udobus impetum faciens in Lutovid principem percussit eum et in terram proiecit. Tunc alter clamare coepit:
25 “Currite commilitiones et socii, currite, quoniam Lutovid cecidit et

2 civitatis] servitutis *V* || 5 appropinquaret] appropinquaretur *B* ||
6 vulneratos] vulnerates *B* || 8 trucidaret] trucidare *B* || 9 eos sic] *om.* *B* ||
13 exercitus] exercitum *B* || 17 sed] se *B* || vir es] vires *B* || 19 descendam usque]
descendamusque *B* || ut] et *B* || 21 descendit 2] discendit *B* || 23 Udobus]
Udobum *B* || 24 terram] terra *B* || alter] alius *B*

је пак био тешко рањен и када је дошао у равницу пред Скадром, умро је, и на том месту је постављен крст који се до дана данашњег зове Хрисилијев крст. Потом је краљ послао на кнеза Љутовида сина Гојислава и дао му је педесет заробљених и рањених Грка да их, кад се буде буде приближио непријатељима, пошаље онако рањене и испрскане крвљу у Љутовидов табор да му Грци испричају шта им се догодило. Ако Грци не пристану, да им свима одруби главе. Краљ је то учинио да би се кнез и војска уплашили када их виде онако израђављене. Гојислав је учинио све како му је наредио отац. Покренуо је војску и прешао је залив и запутио се до Конавла. Попео се на брдо које се зове Клобук. Тада је, будући да је Љутовидова војска била близу, послао горе речене Грке у њихов табор. А када су то видели они који су били са Љутовидом и када су чули шта се догодило, веома су се уплашили. А кнез Љутовид, будући да је био храбар ратник, није се уплашио. Стога је поручио Гојиславу: „Твоји планови ме ни мало не плаше. Али, ако си мушкарац и ако нешто умеш, узми два војника, и ја ћу исто тако, и сићи ћу на поље да се боримо и видећеш ко сам ја.“ Ово се свидело Гојиславу и одмах је повео са собом два храбра војника и сишао је у поље. Исто тако је и кнез сишао у поље. Чим су почели да се боре, један од Гојислављевих војника по имену Удоб јурнуо је на кнеза Љутовида и ранио га је и бацио на земљу. Тада је други војник почео да виче: „Дођите брзо другови и саборци, брзо дођите, Љутовид је пао

- mortuus est”. Ad cuius necem coeperunt omnes currere. Lutovid autem, ut erat vulneratus, recuperato equo fugam petiit. Hi vero qui cum eo erant videntes quod cecidit et vulneratus esset omnes in fugam conversi sunt. At Goyslavus cum suis persecuti sunt eos
- 5 tota die illa tollentesque spolia eorum reversi sunt victores ad loca sua. Et ex illa die quievit terra in conspectu regis et filiorum eius et non fuit ausus quisque resistere eis, sed omnes facti sunt ei pacifici. Inter haec rex Dobroslavus plurima bona dans Antibareno illi, qui Cursilio nunciaverat, quod esset circumdatus a magna
- 10 multitudine, stabilivit ei ut nec ipse, nec filii eius, in perpetuum obliviscerentur hoc factum. Post hoc filii regis obtinuerunt totam teram Duracinorum usque ad flumen Baiusium. Aedificaveruntque ibi castellum et posuerunt in eo viros fortes. Qui exeuntes depredabantur Graecos et captivabant eos cotidie. Regnavit praeterea
- 15 rex gloriosus Dobroslavus XXV annis et cadens in lectulo mortuus est in Prapatna, in curia sua. Filii autem eius congregantes se fleverunt illum et sepelierunt in ecclesia sancti Andreae in capella sua cum magno honore et gloria.
- 20 XXXIX Defuncto rege filii eius cum regina matre eorum congregati placuit eis dividere sibi terras et regiones patrum suorum ut unusquisque suam possideret portionem. Igitur Goyslavus cum Praedimiro, fratre minimo, acceperunt Tribuniam cum Grispuli, Michala Obliquum et Prapatnam et Cermenizam,
- 25 Saganec autem Gorscam iuppaniam, Cupelnich et Barezi, Rada-

7 resistere eis] ressidere illis B || 12 Baiusium] Daiussium V || 17 sepelierunt] eum *post add.* B || 21 congregati] congregatis B || 23 Praedimiro] Proelimiro B || minimo] minime B || 25 Cupelnich] *scripsi*, Cupreluye B, Cupreluyc V

и мртав је.“ На вест о његовој смрти почели су сви да беже. А Љутовид, иако је био рањен попео се на коња и дао се у бег. А сви они који су били са њим видевши да је пао и да је рањен, дали су се у бег. А Гојислав их је цео дан прогонио са својим
 5 људима и покупивши њихово оружје вратио се као победник у свој крај. И од тог дана земља је била мирна под краљем и његовим синовима и није било никога ко би се усудио да им се супротстави, већ су сви били мирни. У међувремену, краљ Доброслав је дао многа добра оном Баранину који је јавио
 10 Хрисилију да га је опколила велика војска и обећао му је да ни он, ни његови синови, никада неће заборавити то што је учинио. Потом су краљеви синови заузели целу Драчку земљу све до реке Војуше. Тамо су саградили утврђење и у њему поставили храбре ратнике. Они, када би излазили, пљачкали
 15 би Грке и свакодневно их заробљавали. Осим тога, славни цар Доброслав је владао двадесет пет година и пао је у постељу и умро је у Прапратни, у свом двору. Његови синови су се сакупили и оплакали су га и сахранили у цркви светог Андреје у његовој капели са великим почастима и славом.

20

XXXIX Након краљеве смрти његови синови су се заједно са краљицом мајком договорили да поделе земље и области својих отаца и да сваки од њих узме свој део. Тако су Гојислав и Предимир, његов млађи брат, заузели Травунију са
 25 Грбљем. Михала је узео Облик са Прапратном и Црмницом, а Саганек жупанију Горску, Купелник и Барези,

30

slavus Lucam iupam, Podlugie et Cuccevi in Budva una iuppa. Post haec regina cum filio suo Goyslavo primogenito regebat regnum et filios. Nullus autem ex eis vocitatus est rex donec vixit regina mater eorum, sed tantummodo knesi vocabantur. Quodam
5 itaque tempore Goyslavus cecidit in lectulo et, dum infirmus iaceret in lectulo, quidam de Tribunia qui Scrobimesi vocabantur consilio inito venerunt et interfecerunt illum iacentem in lecto. Fratremque eius Praedimirum capientes similiter occiderunt. Deinde quendam constituerunt caput eorum et dominum nomine
10 Domanec. Quo audito Michala et Saganec et Radoslavus, fratres eorum, congregantes exercitum venerunt in Tribuniam et comprehendentes homicidas illos diversis suppliciis affligentes morte pessima peremerunt eos. Sed Domanec cum aliquantis evasit. Deinde relinquentes ibi Saganec, Michala et Radoslavus reversi
15 sunt in Zentam. Non post multum temporis Saganec timens et ipse reversus est in Zentam ad iupanias suas. Domanec iterum venit et intravit in Tribuniam. Videns autem Michala quod Saganec nollet ire in Tribuniam vocato ad se Radoslavo dixit ei ut iret et defenderet regionem Tribuniam, qui respondit nulli se velle
20 dimittere partem suam quae ei accidit in Zenta. Tunc Michala et Saganec timentes ne Graeci terram invaderent, eo quod Graeci praeparabant se venire et volebant exire eis obviam, coram magnatibus terrae iuraverunt Radoslavo ambo fratres et privilegium ei scripserunt ut ipse et eius heredes possiderent
25 partem Zentae et, si posset sibi acquirere Tribuniam vel

1 Podlugie] Podluiuie *B* || Cuccevi] Creceni *B* || *3* vocitatus] vocatus *B* || *4* tantummodo] tantum *B* || knesi] kinesii *V* || *6* Scrobimesi] Scrobimezi *B* || *8* Praedimirum] *scripsi*, Proelimirum *B*, Predimirum *V* || *9* quendam constituerunt] *tr. B* || *10* Domanec] Donanet *B* || Radoslavus] Rodoslavus *B* || *12* morte] porte *B* || *13* Domanec] *scripsi*, Donanec *B*, Donazech *V* || *14* Saganec] *scripsi*, Saganech *B*, Sagamech *V* || Radoslavus] *scripsi*, Radoslavum *B*, Radaslavus *V* || *15* temporis] tempus *B* || Saganec] *scripsi*, Saganek *B*, Saganech *V* || *16* Domanec] *scripsi*, Donanek *B*, Domanech *V* || *17* Saganec] *scripsi*, Saganek *B*, Sagamech *V* || *19* defenderet] difenderet *B* || nulli] nullatenus *B* || *20* accidit] accedit *B* || *21* Saganec] *scripsi*, Saganek *B*, Sagamech *V* || timentes] timuerunt *B* || *22* exire eis] *tr. B* || *23* Radoslavo] Radaslavo *V* || *24* ipse et] *om. B*

- а Радаслав жупу Луку, Подлужје и Кучево у Будви. Потом је краљица са својим најстаријим сином владала краљевством и синовима. Нико се од њих није називао краљем све док је била жива краљица мајка, већ су се само називали кнезовима. И
- 5 тако је, у неко доба, Гојислав пао у постељу и, док је болестан лежао, неки из Травуније који су се звали Скробимези смислили су атентат, дошли и убили га док је лежао у постељи. И његовог оца Предимира су ухватили и исто тако убили. Затим су поставили за старешину и господара неког по
- 10 имену Домањек. Када су његова браћа Михаља, Саганек и Радослав то чули сакупили су војску и дошли су у Травунију и ухвативши убице дали су их на разне муке и погубили су их окрутном смрћу. Али Домањек је са неколицином успео да побегне. Затим су тамо оставили Саганека, Михаљу и
- 15 Радослава и вратили су се у Зету. Недуго потом Саганек се уплашио и вратио у Зету, у своје жупаније. Домањек се поново вратио и ушао је у Травунију. Пошто је Михаља видео да Саганек не жели да иде у Травунију, он је позвао к себи Радослава и рекао му је да оде и одбрани Травунски крај, а он
- 20 је одговорио да не жели никоме да препусти свој крај који му је припао у Зети. Тада су се Михаља и Саганек уплашили да Грци не нападну земљу зато што су се Грци припремали да дођу и желели су да им се супротставе и оба брата су се пред великашима земље заклела Радославу и написали су му
- 25 повељу да ће он и његови наследници добити Зетски крај и ако он може за себе да обезбеди Травунију

quamcumque regionem aliam, esset illi et eius heredibus in hereditatem et possessionem sine contrarietate et requisitione eorum vel heredum eorum et numquam inde ab eis vel ab eorum heredibus requisitus esset. Tunc Radoslavus congregans gentem
 5 abiit et intravit in Tribuniam et debellavit Domanec et convicit atque interfecit eum. Postea intravit in regionem Chelmaniam et obtinuit eam.

XL Eo tempore defuncta est regina et Michala accepit
 10 regnum. Erantque ei septem filii quorum nomina sunt haec: Bladimirus, Priaslavus, Sergius, Deria, Gabriel, Miroslavus et Bodinus. Et quia hos septem filios habebat, accepto regno noluit servare sacramentum fratri suo Radoslavo, sed tulit illi iupanium Zentae et dedit illam filio suo Bladimiro. Eo tempore mortua est
 15 uxor regis Michala duxitque aliam uxorem Graecam, consobrinam imperatoris. Genuitque ex ea quatuor filios quorum nomina sunt haec: primus Dobroslavus, secundus Petrislavus, tertius Niceforus, quartus Theodorus. Ex Dobroslavo, ex Niceforo et ex Theodoro
 20 non fuit superstes, nisi ex Petrislavo natus est * * * Bodinus, qui dominavit totum regnum, Bladimirus cum suis fratribus perrexit in Rassam et obtinuit eam. Deditque eam filio Petrislavo ad dominandum. Post hoc perrexit Bulgariam et commisit proelia multa cum Graecis et Bulgaris et obtinuit totam Bulgariam, quam provinciam dedit rex Michala Bodino filio suo ad regendum.
 25 Praeterea Bodinus imposuit diadema capiti suo et iussit se vocari

5 Domanec] Donanec *B* || 6 Chelmaniam] scripsi, Chelmani *codd.* || 11 Deria] Decia *B* || Gabriel] Gabril *V* || 13 Radoslavo] scripsi, Radaslavuo *B*, Radaslavo *V* || 17 Petrislavus] scripsi, Petreslavus *codd.* || Niceforus] scripsi, Nicoforius *codd.* || 17/18 secundus... Dobroslavuo] *om. B* || Niceforo] Nycoforo *B* || 20 perrexit] perexerunt *V* || 21 obtinuit] obtinuerunt *V* || Petrislavo] Priaslavuo *B* || 22 hoc] haec *B* || perrexit] scripsi, perexit *B*, perrexerunt *V* || commisit] scripsi, comisit *B*, commiserunt *V* || 23 obtinuit] obtinuerunt *V*

или неку другу област, нека и она остане њему и његовим наследницима у наследство и посед, тако да ни они нити њихови наследници више никада на њу не полагају право и траже је. Тада је Радослав сакупио војску, кренуо и ушао у
 5 Травунију и напао Домањека и победио га и убио. Потом је ушао у Хумски крај и заузео га.

XL У то време умрла је краљица и Михаља је преузео краљевство. Он је имао седам синова чија имена су
 10 следећа: Владимир, Пријаслав, Сергије, Дерија, Гаврило, Мирослав и Бодин. И будући да је имао седам синова, када је примио краљевство није хтео да поштује заклетву коју је дао свом брату Радославу, већ му је узео жупанију Зету и дао је свом сину Владимиру. У то време умрла је жена краља
 15 Михаље и он је оженио другу жену, Гркињу, цареву рођаку. Са њом је добио четири сина чија имена су следећа: први је Доброслав, други Петрислав, трећи Нићифор, четврти Теодор. Од Доброслава, Нићифора и Теодора није било потомака, само је Петрислав имао * * * Бодин који је владао целим
 20 краљевством и Владимир са осталом браћом кренули су у Рашку и заузели су је. Њу је дао сину Петриславу да њоме влада. Потом су отишли у Бугарску и водили су многе битке са Грцима и Бугарима и заузели су целу Бугарску, а ту провинцију је краљ Михаља дао свом сину Бодину да њом
 25 влада. У међувремену је Бодин ставио круну на главу и наредио да га зову

- imperatorem. Imperator Graecorum hoc audiens iratus et congregans validam multitudinem misit ad debellandum Bodinum. Et Bodinus congregans multitudinem exiit obviam eis. Quadam die coeperunt utrinque populi valde laniare et vulnerare. Cecidit ibi
- 5 Bodinus Bulgarorum imperator et captus est a Graecis iussuque imperatoris relegatus est in exilium in Antiochiam civitatem. Ceteri autem fratres Bodini, quia displicuit Deo peccatum patris eorum propter periurium, huc illucque per provincias equitantes et bella plurima committentes omnes in bello mortui sunt vivente
- 10 patre eorum non uno quidem die, sed quisque tempori suo. Regnavit praetera rex Michala XXXV annis et mortuus est. Sepultusque est cum magno honore in monasterio sanctorum martyrum Sergii et Bachi.
- 15 XLI Post haec accepit regnum Radoslavus, frater eius, cui erant octo filii et quatuor filiae. Nomina filiorum eius haec sunt: primus Branislavus, Gradislavus, Chvalimir, Stanihna, Cociapar, Goyslavus, Dobroslavus et Picinech. Fuit autem rex Radoslavus pacificus et mansuetus ac timens Deum in omni vita
- 20 sua. Regnante autem illo nunciatum est ei quod Bodinus, nepos eius, viveret et imperator, qui eum relegaverat, defunctus est. Qui audiens misit Antiochiam et fecit eum rapere de custodia et ad se ducere. Qui reductus cum gaudio a rege et a filiis susceptus est. Deditque ei rex Gripuli et Budua. Sexto decimo anno regni regis
- 25 Radoslavi Bodinus oblitus est bonorum quae ei fecerat rex. In fide

5 Bulgarorum] *scripsi*, Bulgariorum *B*, Bulgarinorum *V* || 8 illucque] usque *B* || 5 dubie || 8 Bacchi *B* || 10 haec] hoc *B* || Radoslavus] Rodoslavus *V* || 12 Stanihna] Staniena *V* || 23 ducere] reducere *B* || 24 Gripuli] *scripsi*, Grippoli *B*, Grepoli *V* || Budua] Buduam *B* || 25 Radoslavi] Radaslavui *B*, Radaslavi *V* ||

царем. Када је грчки цар чуо за ово, наљутио се и послао велику војску на Бодина. А Бодин је са војском изашао да му се супротстави и неког дана обе војске су почеле веома да се рањавају и кољу. Тамо је пао Бодин, бугарски цар, и Грци су га
 5 ухватили и по наредби цара послат је у прогонство у Антиохију. Друга пак Бодинова браћа, будући да се Богу није милио грех њиховог оца због заклетве коју је погазио, јахали су с краја на крај провинције и водили многе битке. Сви су, док је њихов отац још био жив, погинули у рату и то не сви у
 10 једном дану, него сваки у своје време. Осим тога, краљ Михаља је владао тридест пет година и умро је. Сахрањен је са великим почастима у манастиру светих мученика Сергија и Вакха.

15 ХLI Потом је краљевство примио Радослав, његов брат, који је имао осам синова и четири кћерке. Имена његових синова су следећа: први је био Бранислав, затим Градислав, Хвалимир, Станихна, Кочапар, Гојислав, Доброслав и Пицинек. Краљ Радослав је био мирољубив и
 20 скроман и богобојажљив целог свог живота. А док је владао било му јављено да је Бодин, његов братић, жив и да је цар који је њега заробио умро. Када је то чуо послао је гласника у Антиохију и наредио да га избаве из затвора и да га доведу код њега. Када је доведен, краљ и његови синови су га са радошћу
 25 примили. Краљ му је дао Грбаљ и Будву. Шеснаесте године владавине краља Радослава, Бодин је заборавио добра која му је учинио краљ. Није му остао веран,

non stetit, sed consilio inito cum noverca sua et cum quatuor filiis eius, qui ei fratres erant ex parte patris, rebellavit a rege una cum fratribus suis. Rex autem, quia mansuetus erat et pacificus, noluit bellum cum eo committere, sed secessit humiliter cum filiis suis in
 5 Tribuniam regionem. Ita senex et plenus dierum dormivit cum patribus suis et sepultus est cum grandi honorificentia in monasterio sancti Petri de Campo.

XLII Post haec Bodinus accepto regno intravit in Zentam,
 10 coepit debellare consobrinos suos. Tunc Petrus, Antibarisis sedis archiepiscopus bonae memoriae vir, videns grande litigium atque discordiam esse inter fratres posuit se in medio una cum clero et populo, locuti sunt eis miseruntque pacem inter eos. Iuraveruntque sibi invicem Bodinus cum fratribus ut pacifice et quiete viverent.
 15 Praeterea Branislavo nati sunt sex filii, quorum nomina sunt haec: primogenitus Praedica, Petrislavus, Gradicna, Tvardislavus, Dragellus et Grubessa. Bodino autem regi nati sunt filii quatuor de Iaquinta, filia Archirizi de civitate Barensi, quorum nomina sunt haec: Michala, Georgius, Archiriz et Thomas. Facta pace Bodinus
 20 cum fratribus perrexit Rassam et debellando obtinuit eam atque possedit eam. Posuitque ibi duos iupanos de curia sua, Belcano et Marco, qui etiam iuraverunt ei ut ipsi et filii eorum essent speciales homines regis Bodini et filiorum vel heredum eius. Deinde caepit Bosnam posuitque ibi Stephanum knesium. Post
 25 haec potestate Francorum, qui erant in Durachium et in tota terra

I non noverca] *dub.* *VB* || *10* Antibarinae *B* || *17* Dragellus et Grubessa] et Gragilus *B* || *18* Archirizi] Archiriz *V* || civitate] cive *V* || Barensi] Barumi *B* || *19* Archiriz] *scripsi*, Archirizi *codd.* || *22* Marco] Manco *B* || *23* speciales] specialiter *V* || *24* knesum] knesium *V*

већ по договору са својом маћехом и њена четири сина, који су му били браћа по оцу, напао је краља заједно са својом браћом. А краљ пак који је био побожан и мирољубив није хтео да води рат са њим, већ се понизно са својим синовима повукао у Травунију. Тако је уснуо са својим прецима као времешни старац и сахрањен је са великим почастима у манастиру светог Петра од Поља.

XLII Бодин, након што је примио краљевство, ушао је у Зету и почео да напада своју браћу од стрица. Тада је Петар, барски архиепископ, видевши да су настали велика свађа и раздор међу браћом, посредовао заједно са свештенством и народом и договорили су мир између њих. Бодин и браћа су се једни другима заклела да ће живети у миру. Осим тога, Бранислав је добио шесторицу синова чија имена су следећа: Предика, Петрислав, Градихна, Тврдислав, Драгило и Грубеша. А краљ Бодин је са Јаквинтом, кћерком Архириза, грађанина Бара, имао четири сина чија имена су следећа: Михаља, Ђорђе, Архириз и Тома. Након што је склопљен мир, Бодин је са браћом кренуо у Рашку и напао је, заузео и освојио. Поставио је тамо два жупана са свог двора, Вукана и Марка, који су му се такође заклели да су они лично, као и њихови синови, људи краља Бодина и његових синова и његових наследника. Затим је заузео Босну и тамо је поставио Стефана за кнеза. Потом је са дозволом Франака, који су били у Драчу и у целој драчкој земљи,

Duracinorum, mortuo Riberto Guiscardo tulit atque obtinuit rex
 Bodinus totam terram Duracinorum et ipsam civitatem Durachium.
 Post haec facta pace cum imperatore, reddidit illi civitatem. Igitur
 Iaquinta, uxor Bodini, videns filios Branislavi crescere et
 5 multiplicare valde dolebat. Timebat enim ne viro eius moriente
 Branislavus seu filii eius acciperent regnum. Unde et semper
 invadebat eis et quaerebat opportunum tempus quomodo patrem et
 filios perderet. Quodam itaque tempore, dum Branislavus cum
 fratre suo Gradislavo et filio Bericna simpliciter venissent ad
 10 regem in civitatem Scodarim, videns eos Iaquinta solos venisse
 gavisus est accedensque ad regem protervae coepit insistere et
 dicere ut eos comprehenderet et in custodia poneret, alioquin
 nullam vitam posse habere cum eo, si hoc non ageret. Dicebat illi:
 “Scio quia moriturus es et isti regnum accipient. Filii autem tui ad
 15 mensam eorum manducabunt.” Quid multum? Victus Bodinus rex
 ab uxore, ut Herodes ab Herodiana, dum sederent ad prandium et
 epularentur, iussu regis capti sunt et positi sunt in custodia et quia
 noluit rex resistere voluntati uxoris suae, periurus effectus est ad
 mensam, ut Herodes homicida. Quod audientes fratres et filii ac
 20 nepotes eorum congregantes omnem parentelam in unum abierunt
 Ragusium et intraverunt in civitatem cum quadringentis viris in
 armis. Audiens rex quod fugissent congregato exercitu venit et
 obsedit civitatem coepitque debellare eam. Tunc fratres et filii
 25 knesii Branislavi et qui cum eis erant exeuntes armati de civitate
 magnam caedem faciebant cotidie de Bodini regis exercitu.

1 Duracinorum] *scripsi*, Duracenorum *codd.* || *2* Duracinorum]
 Duracenorum *B* || *4* Branislavi] Branislai *V* || *9* Praedica] *scripsi*, Bericna *codd.*,
 Predihna *O* || *14* moriturus] mortuus *B* || *15* quid] qui *B* || *16* Herodes] heredes *B* ||
20 abierunt] adierunt *B* || *21* in] *om. B* || *22* fugissent] fugisset *B* || *24* Branislavi]
 Branoslavii *V*, || *25* Bodini] Badini *B*

након смрти Роберта Гвискарда, краљ Бодин заузео целу Драчку земљу и сам град Драч. Потом, склопивши мир са царем вратио му је град. Тако је Јаквинта, Бодинова жена, видевши да Бранислављеви синови расту и да се умножавају, веома патила. Наиме, плашила се, јер јој је муж био на самрти, да Бранислав или његови синови не узму краљевство. Због тога им је непрестано завидела и тражила право време да оца и синове погуби. И тако се једном, када је Бранислав са својим братом Градиславом и сином Берикном наивно дошао до краља у град Скадар, Јаквинта, видевши да су дошли сами, обрадовала се и пришавши краљу почела је да инсистира и говори му да их зароби и стави у притвор и да никако неће моћи да живи са њим, ако он тако не учини. Говорила му је: „Знам да си на самрти, и да ће они узети краљевство. Твоји синови ће јести за њиховом трпезом.“ Шта више да се каже? Бодина је жена убедила као што је Ирода убедила Иродијана и, док су седели за ручком и ручали, по наредби краља су ухваћени и смештени у затвор. А краљ, пошто није хтео да се одупре вољи своје жене, заклетву је погазио за трпезом као убица Ирод. А када су то чула њихова браћа, синови и нећаци, сакупили су целу родбину и отишли су у Рагузиј и ушли су у град са четристо наоружаних људи. Када је краљ чуо да су побегли, сакупио је војску и опсео град и почео је да га напада. Тада су браћа и синови кнеза Бранислава и они који су били са њима изашли из града и сваког дана чинили велики покољ над војском краља Бодина.

Quadam die dum exissent et plures occidissent et vulnerassent,
 Cociaparus iactans lanceam e manibus, transfodit et occidit
 quendam Cosar quem regina valde diligebat. Quod videns regina
 statim solutis crinibus coepit faciem suam fortiter percutere et flere
 5 ac dicere viro suo: “Heu, heu, heu, numquid non vides, o rex,
 quomodo interficiunt tuos? Parentes eorum apud nos sunt et ipsi
 non desinunt cotidie vulnerare et occidere tuos. Numquid non
 cernis quod fecit Cociaparus? Quare sinis vivere fratres eorum,
 quos tenes in vinculis?” Tunc rex iratus manu sua porrigens
 10 gladium iussit decollari knesum Branislavum cum fratre et filio
 ante civitatem Ragusii et coram praesentia parentum suorum et
 iungens periurio homicidium. Tunc episcopi et abbates, qui
 venerant rogare regem ne decollarentur et ut pacem inter eos
 mitterent, videntes eos iam decollatos, eo quod moram fecissent
 15 veniendi, valde tristes effecti sunt coeperuntque vehementer
 arguere et increpare regem eo quod obedisset voci uxoris suae et
 occidisset fratres suos. Rex statim paenitentia ductus flevit amare
 et, quia fratres erant, iussit eos seppeliri honorifice. Episcopi vero
 et abbates tollentes eorum corpora magno cum obsequio
 20 sepelierunt eos in monasterio sancti Benedicti in insula quae est
 ante Ragusium. Post haec fratres eorum et filii et ceteri qui erant in
 civitate sentientes quod quidam vellent tradere civitatem regi
 praeparatis naviculis intrantes omnes in eis navigaverunt
 Spalatum. Inde transfretaverunt Apuleam et inde Constantino-
 25 polim ad imperatorem. Praeterea rex cepit civitatem Ragusium et

3 quod] quem *B* || videns regina] *tr. B* || 5 viro suo] *tr. B* || 8 sinis] *sines V* ||
 10 Branislavum] *Banislavum B* || et] *ac B* || 11 praesentia] *praesentiam V* ||
 18 seppeliri] *seppelire B* || 19 cum] *in V* || 25 Ragusium] *Raguxii B*

Једног дана док су излазили и више њих убијали и рањавали, Кочапар бацивши копље из руку, пробоо је извесног Козара кога је краљица веома волела. Када је краљица ово видела, одмах је расплела косу и почела да грди своје лице и плаче и

5 говори свом мужу: „Авај, авај, зар не видиш, краљу, како убијају твоје људе? Њихови рођаци су код нас, а они не престају да рањавају и убијају твоје људе. Зар ниси видео шта је урадио Кочапар? Зашто допушташ да њихова браћа, које држиш у оковима, буду у животу?“ Тада се краљ наљутио и

10 исукавши мач наредио је да се кнез Бранислав са својим братом и сином испред града Рагузија обезглави пред својим рођацима и издајству додавши убиство. Тада су дошли епископи и опати који су дошли да моле краља да им не одрубви главу и да се међу њима успостави мир, али видевши да

15 су већ погубљени зато што су касно дошли, веома су се растужили и почели су веома да грде и куде краља што се покорио речима своје жене и убио своју браћу. Краљ се одмах покајао и горко је заплакао и, пошто су били браћа, наредио је да их сахране са свим почастима. А епископи и опати су узели

20 њихова тела и у великом спроводу сахранили су их у манастиру светог Бенедикта на острву које се налазило испред Рагузија. Потом су његова браћа и синови и остали који су били у граду, сазнавши да неки желе да предају град краљу, припремили лађе, укрцали су се сви у њих и отпловили у

25 Сплит. Потом су кренули у Апулију, а затим у Цариград код цара. У међувремену, краљ је заузео град Рагузиј и

aedificavit ibi castellum. Et postea reversus est in Scodarim. Regnavit autem XXVI annis et in XXII decollavit fratres suos. Expletisque XXVI annis et mensibus quinque in regno suo mortuus est. Sepultusque est more regali in monasterio sanctorum
5 martyrum Sergii et Bachi.

XLIII Tunc Michali, filius eius, voluit succedere in regno, sed propter nequitiam matris eius noluit populus terrae, sed constituerunt sibi regem Dobroslavum, fratrem Bodini regis.
10 Regnante autem eo coepit se dure agere contra populum. Eo tempore audientes fratres et filii knesii Branislavi, quod rex Bodinus obiisset, imperatoris iussu venerunt Durachium, ubi Goyslavus accepit uxorem et mansit ibi cum nepotibus suis. Cociaparus quoque frater eius perrexit Rassam, inde cum Belcano
15 iupano congregantes populum venerunt contra Dobroslavum regem. Rex vero congregans populum voluit se defendere. Commisso denique bello in Dioclia supra fluvium qui Moracia dicitur cecidit pars populi regis Dobroslavi et ipse captus est. Post haec Cociaparus cum Belcano mittentes vinculatum regem
20 Dobroslavum in Rassam venerunt et obtinuerunt Zentam et depredaverunt maximam partem Dalmatiae. Belcanus post haec perrexit Rassam et Cociaparus remansit in Zentam. Post haec insidiabatur Belcanus Cociaparo cum Rassanis ut eum perderent, quod sentiens abiit in Bosnam et accepit ibi uxorem filiam bani Bosnae
25 et non post multum temporis in bello mortuus est in Chelmania.

I Scodarim] *scripsi*, Scodarime *B*, Scodarin *V* || *5* Bacchi *B V corr.* || *9* regis] alias Vranislavi regis *post add. B* || *10* regnante] autem *post add. B* || *12* imperatoris iussu] *tr. B* || *18* populi] *om. B* || *22* Zentam] Zenta *B* || *23* Cociaparo] Cociapar *B* || *25* temporis] tempus *B* || Chelmania] *scripsi*, Chelmani *codd.*

тамо су саградили утврђење. И потом су се вратили у Скадар. Осим тога, владао је двадесет шест година и у двадесет другој је обезглавио своју браћу. Након што је навршио двадесет и шест година и пет месеци у владавини, умро је. Сахрањен је са краљевским почастима у манастиру светих мученика Сергија и Вакха.

XLIII Тада је Михаља, његов син, желео да га наследи на власти, али то народ те земље због злодела његове мајке није желео, већ су поставили себи за краља Доброслава, брата краља Бодина. А он је за време своје владавине почео да се окрутно опходи према народу. У то доба, када су браћа и синови краља Бранислава чули да је краљ Бодин умро, по наређењу цара дошли су у Драч где се Гојислав оженио и где је живео са својим нећацима. Такође је његов брат Кочапар отишао у Рашку одакле је заједно са жупаном Вуканом са војском кренуо на краља Доброслава. А краљ је пак сакупио војску и кренуо да се брани. Дошло је до битке у Дукљи на реци која се зове Морача. Војска краља Доброслава је делом страдала а он сам је заробљен. Затим, пошто су Кочапар и Вукан послали краља Доброслава у оковима у Рашку, дошли су и заузели Зету и похарали су велики део Далмације. Вукан је после тога отишао у Рашку, а Кочапар је остао у Зети. Потом је Вукан са Рашанима припремао атентат на Кочапара, а овај, кад је за то сазнао, отишао је у Босну и оженио се кћерком босанског бана и недуго затим погинуо је у рату у Хуму.

XLIV Interea populi congregantes se constituerunt regem Bladimirum, filium Bladimiri, filii regis Michalae. Regnante illo dilexit pacem et cum omnibus pacem habuit. Congregavitque ad se omnes fratres suos et accepit uxorem filiam iupani Rassae et
 5 quievit terra XII annos. Postquam accepit rex filiam Belcani, dimissus est a iupano rex Dobroslavus, qui tenebatur in vinculis, eo quod esset patruus regis Bladimiri. Qui dimissus venit ad nepotem suum, quem, ut vidit rex, statim comprehendere iussit et in custodia ponere. Mansitque in custodia usque quo nepos eius
 10 Bladimirus regnavit. Itaque XXII anno regni Bladimiri regis Iaquina, consiliata a quibusdam pessimis hominibus qui inimici erant iupani Belcani potionem mortiferam conficiens in Cattaro, quo manebat, dedit eis. Hii vero venientes in Scodarim propinaverunt regi per manus ministrorum eius, qui ab eis deceptus tunc
 15 cecidit in lectulo. Regina autem Iaquina sciens quod moriturus esset, venit cum filio suo Georgio in Scodarim causa visitandi regem, quam, ut vidit rex, permovit eam a se et iussit eam foris egredi. Qua egressa dixit astantibus: "Quare sic agit rex? Quid ego mali feci? Si vult scire dominus rex, patruus Dobroslavus, qui
 20 tenetur in vinculis, ipse egit ut moreretur dominus rex." Hoc autem dixit volens perdere Dobroslavum, timens ne ipse succederet in regnum. Statimque inde abscondens venit usque ad Garizam mortem regis attendens. Postea misit occulte hominibus regis promittens eis plurima ut moriente rege perderent Dobroslavum, quod et factum
 25 est. Nam rex mortuus est et sepultus est in monasterio sanctorum

2 Michalae] *scripsi*, Michala *codd.* || 4 iupani] iupani *B* || 5 XII] XXII *B* || accepit] recepit *B* || 10 XXII *B* || 11 Iaquina] Iaquentia *V* || 14 ministrorum] ministorum *V* || tunc] *om.* *B* || 17 ut] et *B* || 20 ut] et *B* || 22 abscondens] ascendens *B* ||

- XLIV У међувремену, народ се сакупио и поставили су за краља Владимира, сина Владимира, сина краља Михаље. За време своје владавине градио је мир и са свима је живео у миру. Окупио је уз себе сву своју браћу и узео је за жену
- 5 кћерку рашког жупана и земља је живела у миру дванаест година. Пошто је краљ узео за жену Вуканову кћерку, жупан је ослободио краља Доброслава, који је био у оковима, јер је био стриц краља Владимира. Кад је ослобођен, отишао је код свог нећака краља који га је, чим га је угледао, бацио у тамницу.
- 10 Остао је у тамници све време док је краљевао његов нећак Владимир. Тако је дванаесте године владавине краља Владимира, Јаквинта, коју су на то наговорили неки зликовци, непријатељи жупана Вукана, сачинила отровни напиток у Котору, где је боравила, и дала им је. Они су дошли у Скадар
- 15 и краљу су се приближили преко његових слугу који су га издали и тада је пао у постељу. А Јаквинта, знајући да је на самрти, дошла је са својим сином Ђорђем у Скадар да би посетила краља, а када ју је краљ угледао, одгурнуо ју је од себе и наредио јој да изађе напоље. Изашавши рекла је
- 20 присутнима: „Зашто се краљ тако понаша? Какво сам му зло учинила? Ако баш краљ жели да зна, стриц Доброслав, кога држи у оковима, он је наредио да се убије господин краљ.“ То је пак рекла желећи да погуби Доброслава, плашећи се да он не наследи краљевство. И одмах је оданде сишла, дошла до
- 25 Горице, ишчекујући краљевој смрти. Потом је послала тајно краљеве људе обећавајући им много тога ако, када умре краљ, убију Доброслава, што је и учињено. Наиме, краљ је умро и сахрањен је у манастиру светих

Sergii et Bachi. Hominesque vero regis occasione accepta consilio
 Iaquintae acquievere super Dobroslavum regem et extrahentes illum
 de custodia excecaverunt oculos eius et testiculos illi amputaverunt
 miseruntque illum in monasterio sanctorum Sergii et Bachi, ubi cum
 5 monacis vivens longo tempore, postea mortuus est.

XLV Post mortem regis Bladimiri caepit regnum
 Georgius, filius Iaquintae reginae. Secundo autem anno regni sui
 voluit occulte comprehendere filios Branislavi, sed minime valuit.
 10 Nam innotuit eis quoddam consilium et ipsi abierunt Durachium
 ad patrum suum Goyslavum. Solus Grubessa comprehensus est et
 positus in custodia in Scodarim. Tempore illo dux Calo Ioannes
 Cumano congregans fortem exercitum venit cum Goyslavo et
 nepotibus eius supra regem Georgium. Rex etiam congregans
 15 populum paravit eis bellum. Committentes itaque bellum cecidit
 pars Georgii regis et multi interfecti sunt et plurimi capti sunt. Rex
 autem cum aliquantis evasit et fugit in Obliquum. Post haec dux et
 caeteri debellantes civitatem Scodarim ceperunt eam. Inde
 extrahentes Grubessam de custodia iussu imperatoris constitutus
 20 est rex a populo et dux relinquens ei exercitum reversus est
 Durachium. Regnante eo sciens rex Georgius Grubessam esse
 strenuissimum militem et potentem in virtute atque audacem in
 bello fugiit in Rassam. Mater vero eius capta est apud Cattarum et
 ducta est Constantinopolim, ubi et mortua est. Regnavit rex
 25 Grubessa VII annos et quievit terra in diebus eius et recuperavit

I hominesque] homines *B* || *2* acquievere] acquiescere *B* || *4* monasterio]
 monasterium *dub.* *V* || *8* sui] *om.* *B* || *10* quoddam] quidam *B* || *11* Grubessa]
 Gurbessa *B* || *12* Scodarim] Scodarin *V* || *19* Grubessam] *scripsi*, Gurbressam *B*,
 Gurbessum *V* || *21* Grubessam] *scripsi*, Grubessiam *B*, Grubissam *V* || *23* fugiit]
 fugit *B* || *25* Grubessa] *scripsi*, Grubiissa *B*, Gurbessa *V*

Сергија и Вакха. А краљеви људи искористивши прилику, пристали су на Јаквинтин наум против краља Доброслава и, извукавши га из затвора, ослепили су га и осакатили и послали га у манастир светих Сергија и Вакха где је дуго
5 времена живео са монасима након чега је умро.

XLV После смрти краља Владимира краљевство је преузео Ђорђе, син краљице Јаквинте. Друге године своје владавине хтео је тајно да утамничи Бранислављеве синове,
10 али није успео. Наиме, неко им је за тај наум јавио, и они су отишли у Драч код свога стрица Гојислава. Само је Грубеша ухваћен и бачен у затвор у Скадар. У то време војвода Јован Комнин, сакупивши јаку војску дошао је са Гојиславом и његовим нећацима да нападне краља Ђорђа. И краљ је
15 сакупио војску и спремио се за битку. У бици која се одиграла страдао је део војске краља Ђорђа и многи су убијени и многи су заробљени. А краљ се са неколицином спасао и побегао у Облик. Потом је војвода заједно са осталима напао и заузео град Скадар. Одатле су, по царевом наређењу, извукли
20 Грубешу из затвора и народ га је поставио за краља, а војвода му је оставио војску и вратио се у Драч. А када је краљ Ђорђе сазнао да је Грубеша завладао и знајући да је Грубеша добар војник, снажан и смео у бици, побегао је у Рашку. А његова мајка је ухваћена у близини Котора и одведена је у Цариград,
25 где је и умрла. Краљ Грубеша је владао седам година и земља је у његово време живела у миру и веома је узрадовала.

valde. Dedit enim in diebus illis Deus abundantiam frumenti et vini. Repleta est terra omni saturitate. Denique septimo anno regni eius venit rex Georgius cum Rassanis supra istum. Qui praeparans ei bellum in ipso bello mortuus est rex Grubessa fortiter dimicando
 5 et proeliando ante civitatem Antibarim. Sepultusque est in episcopio eiusdem civitatis honorifice in ecclesia sancti Georgii. Post haec rex Georgius obtinuit regnum, non tamen terram. Misitque fratribus regis Grubessae qui adhuc supererant, Dragichnae et Dragilo, et fecit pacem cum eis et iuravit quod
 10 divideret terram cum eis et nil eis mali faceret. Qui venientes propter ius iurandum crediderunt ei. Dedit illis partem terrae et iupanias in Zenta et valde coepit eos diligere. Et hoc ideo faciebat rex ut Gradichnam, fratrem eorum tertium, posset decipere et ad se attrahere ut postea perderet eos. Igitur Gradichna manens in Rassa
 15 accepit ibi uxorem de qua genuit tres filios: primus Radoslavus, Lobasi et Bladimirus. Praeterea Dragilus cum omnibus terrae suae intravit in Podgoream regionem et obtinuit Onogoste et alias plurimas iupanias. Videns autem rex quod prudenter se ageret, valde ei placuit. Deinde consilio Dragili congregans rex exercitum
 20 abiit in Rassam et proeliando obtinuit eam et depraedavit. Inveneruntque ibi Uroscium in custodia in qua missus a parentibus fuerat. Unde extrahentes illum dimiserunt iupanum in Rassa. Inde rex cum suis omnibus reversus est ad locum suum cum spoliis magnis. Gradichna eo tempore secessit in Chelmani. Post
 25 haec videns quod Dragilus cum fratre et nepotibus prudenter se

I in] *om. V* || *3* Rassanis] *Rassianis V* || *4* Grubessa] *scripsi*, Gurbessa *codd.* || *6* honorifice] *om. B* || *9* Dragichnae] *Draghicne B* || et iuravit – eis] *om. B* || *14* Gradichna] *Gradigna V* || *15* tres] *conieci*, quatuor *codd.* || *Radoslavus*] *scripsi*, *Radaslavus* || *16* Lobasi] *Lobari B* || *Dragilus*] *Draghimirus B* || *17* Podgoream] *Podgoriam B* || *Onogoste*] *Unogoste B* || *20* Rassam] *Rassa V* || *23* ad] in *B* || *24* Gradichna] *Gradiena V*

Наиме, у његово доба Бог је давао обиље жита и вина. Земља је била пуна свега и свачега. Најзад, седме године његовог краљевања, дошао је Ђорђе са Рашанима и напао га. Краљ Грубеша је ушао у битку и у бици испред града Бара је погинуо храбро се борећи и ратујући. Сахрањен је са свим почастима у епископији овог града у цркви светог Георгија. Потом је краљ Ђорђе задобио краљевство, али не и земљу. Послао је гласнике браћи краља Грубеше који су још увек били преостали, Драгихни и Драгилу, и склопио је мир са њима и заклео се да ће земљу поделити са њима и да им ништа зло неће учинити. И они су дошли верујући његовом обећању. Дао им је део земље и жупаније у Зети и веома их је заволео. И то је све чинио краљ да би Градихну, њиховог трећег брата, преварио и код себе намамио да би их после погубио. Па тако је Градихна остао у Рашкој и тамо је узео жену са којом је добио три сина: првенца Радослава, Лобаша и Владимира. У међувремену, Драгило је са свима из своје земље ушао у Подгорје и заузео Оногошт и многе друге жупаније. А краљ је видео да мудро поступа и то му се веома допало. Затим је по Драгиловом савету краљ сакупио војску и отишао из Рашке и оружјем ју је заузео и попленио. Тамо су у затвору затекли Уроша, где су га родитељи послали, и одатле га извукли и послали жупану у Рашку. Потом се краљ са свим својима и са великим пленом вратио у свој крај. Градихна се у то доба повукао у Хум. Потом је Михаља, видевши да се Драгило са братом и нећацима добро

agerent et cotidie multiplicarent et crescerent in amore omnium
 populorum invidia ductus timensque eo quod populus terrae
 sincere eum non diligeret ne forte regnum ammitteret,
 comprehendere fecit Michala, filium Bladimiri regis, et post eum
 5 Dragilum posuitque in custodiam. Dragichna vero cum quatuor
 filiis suis Prevoscio, Grubessa, Nemana et Sirac evasit et fugit
 Durachium. Audiens autem quod frater eius et nepotes tenerentur
 in vinculis, abiit et ipse Durachium. Post haec Pirigordi dux cum
 Gradichna et Dragichna congregantes populum et magnum
 10 exercitum venerunt et ceperunt terram usque Vuraniam et usque
 Antibarum, sed quia dux ire volebat Constantinopolim, Gradichna
 relinquens nepotem suum Urosci in Obliquo ad custodiendum
 castellum transposuerunt ducem usque Durachium. Praeterea rex
 Georgius iratus iussit Dragilum et Michala, nepotes eius, privari
 15 lumine caeli eo quod Gradigna cum fratre suo debellarent illum.
 Postquam autem dux Pirogordi ivit Constantinopolim, venit alius
 dux Durachium, Kirialexius de Condi Stephano. Interea rex
 Georgius congregans populum venit et obsedit Obliquum.
 Uroscius vero cum suis fortiter defendebat se. Audiens autem dux
 20 kiri Alexius cum Gradichna et cum fratre congregantes exercitum
 venerunt supra regem. Quia vero iam rex erat exosus omni populo,
 non fuit quis qui ei annunciarer quousque venit dux cum Gradichna
 et cum exercitu. Et percusserunt castra eorum et occiderunt et
 vulneraverunt plurimos et fugaverunt eos. Rex evasit tunc et fugit
 25 in Cermenizam. Et dux fugato eo reliquit Gradichna cum exercitu

3 ammitteret] amiseret *B* || 6 suis] *om.* *B* || Prevoscio] Prenoscio *B* ||
 Grubessa] *scripsi*, Gallesia *B*, Grubescia *V* || Nemana] *scripsi*, Neman *B*,
 Necman *V* || 8 haec] hoc *V* || 9 Gradichna] *scripsi*, Gradigna *codd.* || Dragichna]
scripsi, Dragihna *B*, Dragiena *V* || 10 Vuraniam] *scripsi*, Vraniam *B*, Vuraneam
V codd. || 11 Gradichna] *scripsi*, Gradigna *codd.* || 12 Urosci] Borosci *codd.* ||
 13 transposuerunt] transportaverunt *V* || 14 iratus iussit] *tr.* *B* || nepotes] nepotem
V || privari] privare *V* || 15 Gradigna] Dragihna *B* || 16 Pirogordi] Pirigorti *B* ||
 19 Uroscius] *scripsi*, Borosius *B*, Boroscus *V* || 20 Gradichna] *scripsi*, Gradigna
codd. || congregantes] congregatem *B* || 22 qui] hoc *post add.* *V* || Gradichna]
scripsi, Gradigna *codd.* || 25 in] *om.* *V* || Cermenizam] Cermeniza *V* || Gradichna]
scripsi, Gradigna *codd.*

влада и да свакодневно јача и расте љубав свих народа према њему, потакнут завишћу и плашећи се да народ земље овога искрено не заволи и да он случајно не изгуби краљевство, наредио је да се син краља Владимира ухвати, и после је и

5 Драгила бацио у тамницу. А Драгихна се са своја четири сина Првошем, Грубешом, Немањом и Сирком спасао и побегао у Драч. А када је чуо да су му брат и нећаци утамничени, и сам је отишао у Драч. Потом је војвода Пиригеоргије са Градихном и Драгихном сакупио народ и велику војску и

10 дошли су и заузели земљу све до Врађине и све до Бара, али пошто је војвода желео да иде у Цариград, Градихна је оставио свог нећака Уроша у Облику да чува утврђење и одвели су војводу све до Драча. У међувремену, краљ Ђорђе је у бесу наредио да Драгило и Михаља, његови нећаци, буду

15 лишени очињег вида и због тога га је Градихна са својим братом напао. Потом је војвода Пиригеоргије отишао у Цариград и дошао је други војвода у Драч, кир Алексије од Кондостефана. У међувремену је краљ Георгије сакупио војску и дошао и опсео Облик. Урош се пак са својима храбро

20 бранио. А војвода кир Алексије, када је за то чуо, са Градихном и са братом сакупио је војску и они су заједно кренули на краља. А краљ пошто је био омрзнут у народу, није било никога ко би му јавио да је војвода са Градихном и војском дошао. И напали су њихов логор и убили су и ранили многе и

25 натерали их у бег. А краљ се спасао и побегао у Црмницу. И војвода након што је онога натерао у бег, оставио је Градихну са војском

et ipse reversus est Durachium. Tunc, quia propter tribulationes et
bella terra iam deserta erat et cotidie magis magisque dessolabatur,
rebellavit Decatarus et postea tota terra regis Georgii. At Gradigna
cum suis coepit comprehendere terram et persequi regem, alia
5 autem ex parte Rassani eum persequabantur. Rex autem cum suis
per montana et per silvas huc illuc fugiens latitabat. Praeterea
videns rex undique persecutionem sibi accidere, nesciens quid
ageret, intravit in castellum quod Obolon dicitur. Tunc Gradichna
obtinuit terram usque Cattarum praeter castellum quo rex
10 tenebatur. Inter haec dux venit in Scodarim et Gradichna misit ad
eum ut quantocius veniret quatenus caperet castellum et regem.
Qui veniens cum exercitu obsederunt castellum. Tunc hii, qui
amici et proximi regis esse videbantur et qui edebant panem eius,
levaverunt contra eum calcaneum suum et alii de foris, alii de
15 intus, castellum tradiderunt et regem duci kiri Alexio, quem dux
comprehendens duxit secum Durachium. Inde vinculatum et cum
custodibus misit Constantinopolim, ubi mortuus est in custodia.

XLVI Post haec populi congregantes se constituerunt regem
20 Gradichnam, qui accepto regno coepit regere populum cum omni
iustitia. Erat sane vir timens ac diligens Deum, pius et misericors,
viduarum et orphanorum protector atque defensor et in omnibus
actibus suis omni bonitate praecipuus. Praeterea hi, qui dispersi
erant per regiones et provincias et in Apulia, audientes vitae eius
25 bonitatem, reversi sunt ad loca sua et ad patriam suam. Et

2 terra iam] terrarum B || 3 Decatarus] *scripsi*, Decatarus V, Dechatarum B ||
5 Rassani] Radassani B || persequabantur] *prosequabantur* B || 7 persecutionem]
persecutiones B || 8 accidere] *accedere* V || quod] qui V || 9 Gradichna] *scripsi*,
Gradigna *codd.* || 11 Gradichna] *scripsi*, Gradigna *codd.* || caperet] *caperent* V ||
14 levaverunt] *sevaverunt* B || 15 foris] et *post add.* B || 21 Gradichnam] *scripsi*,
Gradignam *codd.* || 22 iustitia] *custodia* B || 25 Apulia] *scripsi*, Apulea B,
Apulca V

- и сам се вратио у Драч. Тада, пошто је због немира и ратова земља већ била разорена и свакодневно је све више пустела, Котор се дигао на устанак, а након тога и цела земља краља Ђорђа. И Градихна је са својима кренуо да осваја земљу и
- 5 прогони краља, али су га Рашани прогонили са друге стране. А краљ је пак са својима бежао којекуда преко брда и шума сакривајући се. Осим тога краљ, видећи да му одасвуд прети опасност, не знајући шта да ради ушао је у утврђење Жабљак. Тада је Градихна заузео земљу све то Котора, осим утврђења
- 10 где се налазио краљ. У том је војвода дошао у Скадар и Градихна је послао гласника код њега да што пре дође да заузме утврђење и зароби краља. А он је дошао са војском и заузео утврђење. Тада су се ови, који су били краљеви пријатељи и рођаци и који су јели његов хлеб, подигли против
- 15 њега и издали су утврђење како они споља, тако и они изнутра, и предали су краља војводи кир Алексију, кога је војвода заробио и одвео са собом у Драч. Одатле га је везаног под стражом послао у Цариград, где је у затвору умро.
- 20 XLVI А потом се народ сакупио и Градихну су прогласили за краља, који је, након што је примио краљевство, почео да влада народом са највећом правичношћу. А био је доиста човек који се плашио Бога и љубио га, побожан и милостив, заштитник и бранилац удовица и сирочади, и у
- 25 свим својим делима изузетан по својој доброту. Осим тога ови, који су били раштркани по областима и провинцијама и у Апулији чувши за

- repleverunt et habitaverunt terram, quae iam quasi destructa et desolata manebat. Sustinuit quoque rex Gradichna diebus regni sui multas insidias et persecutiones iniuste a malis hominibus, sed ex omnibus eripuit eum Deus. Expletisque XI annis in regno ingressus
- 5 est viam cunctorum et dormivit cum patribus suis in pace. Sepultus est honorifice et cum magnitudine in monasterio sanctorum martyrum Sergii et Bachi manibus filiorum suorum Radoslavi knesii, Ioannis et Bladimiri.
- 10 XLVII Post haec Radoslavus knesius perexit ad imperatorem Hemanuelem et benigne ab eo susceptus est deditque ei totam terram dominandam eamque regendam, sicut tenuit pater eius. Postea knesius Radoslavus veniens ab imperatore coepit tenere et dominari terram cum fratribus suis. Post haec surrexerunt
- 15 quidam maligni qui antiqui inimici fuerunt et rebellaverunt ei et adduxerunt Dessam filium Urosci et dederunt ei Zentam et Tribuniam. Radoslavo autem et fratribus eius remansit maritima regio ac civitas Decatarum usque Scodarim et indesinenter non desinebant dimicare et proeliare contra filium Urosci et contra
- 20 ceteros inimicos quatenus terram, quae eis rebellaverat, valerent acquirere et eam quam dominabantur viriliter defendere etc.

25

2 quasi] et *post add. B* || 3 Gradichna] scripsi, Gradigna *codd.* || 8 Radoslavi] scripsi, Radaslavi *codd.* || 11 Radoslavus] scripsi, Radaslavus *corr.* || 14 Radoslavus] scripsi, Radaslavus *codd.* || 15 dominari] dominare *V* || terram] terrae *B* || 17 Urosci] scripsi, Uroki *B*, Urossi *V* || 18 Radoslavo] scripsi, Radaslavuo *B*, Radaslavo *V* || 20 Urosci] scripsi, Uroki *B*, Urossi *V* || 22 quam] cui *B* || dominabantur] dominabant *V* || etc.] *om. B*

доброту његовог живота, вратили су се у свој крај. И испунили су и населили земљу која је већ била скоро уништена и напуштена. Краљ Градихна је у време свог краљевања доживео многе заседе и прогоне злих људи, али

5 Бог га је свих спасао. Када је на власти испунио једанаест година, ступио је на пут свих и уснуо је са својим очевима у миру. Сахрањен је са свим почастима и величанствено у манастиру светих мученика Сергија и Вакха рукама својих синова: кнеза Радослава, Јована и Владимира.

10

XLVII Потом је кнез Радослав отишао код цара Манојла и он га је добростиво примио и дао му је целу земљу да њоме влада и управља, као што је њоме управљао његов отац. Потом се кнез Радослав вратио од цара и почео је да

15 влада земљом заједно са својом браћом. Затим су се дигли неки зли људи који су били његови стари непријатељи и побунили су се против њега и довели су Десу, Урошевог сина, и дали су му Зету и Травунију. А Радославу и његовој браћи остала је приморска област и град Котор све до Скадра и

20 непрестано су се борили и ратовали са Урошевим сином и другим својим непријатељима настојећи да освоје земљу која се побунила и успешно одбране ону у којој су владали итд.

25

30